

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

POLONA VOLK

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

Športno treniranje
Aerobika

**PREGLED STANJA GORNIŠKIH NESREČ V SLOVENIJI
V OBDOBJU 1997–2006 IN PREVENTIVA**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR

izr. prof. dr. Stojan Burnik

SOMENTOR

doc. dr. Blaž Jereb

RECENZENT

doc. dr. Maja Pori

KONZULTANT

mag. Borut Peršolja

Avtorica dela
POLONA VOLK

Ljubljana, 2008

Cilj je vrh, pot je gora.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju izr. prof. dr. Stojanu Burniku, sometorju docentu dr. Blažu Jerebu, konzultantu mag. Borutu Peršolji, sodelujočim iz Gorske reševalne zveze Slovenije, mojemu Gregu in VSEM ostalim, ki so kakorkoli pripomogli k nastanku diplomskega dela.

Posebna zahvala velja mojim staršem, ki so mi omogočili študij na Fakulteti za šport in me podpirali na moji poti.

Ključne besede: gorniške nesreče, pomoč pri nesrečah v gorah, Gorska reševalna zveza Slovenije, gorniško preventivno delovanje, Planinska zveza Slovenije, gorniška vzgoja, gorniško usposabljanje.

Naslov diplomskega dela:

PREGLED STANJA GORNIŠKIH NESREČ V SLOVENIJI V OBDOBJU 1997 – 2006
IN PREVENTIVA

Polona Volk

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2008

Športno treniranje, Aerobika

100 strani; 17 preglednic; 16 grafov; 6 slik; 71 virov.

IZVLEČEK

V diplomskem delu smo, z namenom opozorila, kot sredstva preventive, predstavili stanje gorniških nesreč v Sloveniji v obdobju 1997–2006. V nadaljevanju smo pregledali aktualno gorniško preventivno delovanje v Sloveniji. To je predvsem delovanje Planinske zveze Slovenije in Gorske reševalne zveze Slovenije, poleg tega pa tudi policije in Slovenske vojske. Pregledali smo tudi vsebine povezane z izletništvom, pohodništvom in gorništvom v vrtcu ter v učnih načrtih za osnovne in srednje šole ter vsebine povezane z gorništvom na fakultetah.

Ob pregledu gorniških nesreč v Sloveniji smo ugotovili, da je bil v 1679 nesrečah daleč najpogostejši vzrok padec, povod zdrs in takoj za njim telesna nepripravljenost. V nadaljevanju, da je delež tujih ponesrečencev v desetletnem obdobju znašal 22,7 odstotkov; da se je največ gornikov ponesrečilo v mesecu avgustu in juliju med 12. in 14. uro ter da je bilo med njimi največ planincev. Ob ugotavljanju organiziranosti ponesrečencev, se je izkazalo, da je šlo največkrat za neorganizirano skupino.

Ob pregledu aktualnega gorniško preventivnega delovanja smo ugotovili, da Planinska zveza Slovenije, kot krovna organizacija na gorniškem področju, za vzgojo, izobraževanje, usposabljanje – torej za gorniško preventivo, naredi največ. Tudi Gorska reševalna zveza Slovenije v gorniško preventivno delovanje vlaga veliko truda. Opazna je tudi pomoč s strani policije in Slovenske vojske. Predšolski in osnovnošolski sistem prinašata osnovna pohodniška znanja, ki pa jih bi bilo v treba nadgraditi v srednješolskem izobraževanju. Ob pregledu gorniškega preventivnega delovanja v medijih, se zdi, da le-to ni zadostno.

Dodatne možnosti gorniškega preventivnega delovanja vidimo predvsem v opozarjanju, obveščanju in usposabljanju s pomočjo različnih medijev; v ustreznemu načinu obveščanja in opozarjanja tujih obiskovalcev o vremenskih in drugih okoliščinah, ki vplivajo na varnost v naših gorah ter v nadgraditvi vsebin povezanih z gorništvom v srednješolskem izobraževanju.

Keywords: mountaineering accidents, helping at accidents in the mountains, Mountain Rescue Association of Slovenia, mountaineering accident prevention, Alpine Association of Slovenia, mountaineering education, mountaineering training.

Title of diploma thesis:

EXAMINING THE STATE OF MOUNTAINEERING ACCIDENTS IN SLOVENIA BETWEEN 1997 AND 2006 AND THEIR PREVENTION

Polona Volk

University of Ljubljana, Faculty of Sport, 2008

Sports training, Aerobics

100 pages; 17 tables; 16 graphs; 6 pictures; 71 sources.

ABSTRACT

In the diploma thesis we have – with the intention of warning and as a means of prevention – presented the occurrence of mountaineering accidents in Slovenia between 1997 and 2006. Then we looked at the current mountaineering prevention activities in Slovenia, mostly the actions carried out by the Alpine Association of Slovenia and the Mountain Rescue Association of Slovenia, as well as the Police and the Slovenian Army. We have also looked at the topics connected with excursions, mountaineering and hiking in kindergartens and in yearly learning plans in elementary and secondary schools and the topics regarding mountaineering in faculties.

While looking over the accidents in Slovenia, we found out that in 1679 cases the most common reason for accidents was a fall due to a slip, lack of physical condition was the second cause of accidents. We also found that the percentage of foreign casualties in a 10-year span was 22,7 per cent, and that the largest number of people was hurt in August and July between 2 p.m. and 4 p.m; the hurt people were mostly mountaineers who were not part of an organized group.

We have found that the Alpine Association of Slovenia as the main organization in mountaineering plays the biggest part in educating and training as a way of preventing accidents. The Mountain rescue Association of Slovenia also invests effort into prevention of accidents. Help from the side of the police and the Slovenian Army is also available. Kindergarten and elementary education give the basic knowledge of mountaineering to children, but the knowledge should be upgraded in secondary

education. It seems that the mountaineering accident prevention through media alone does not suffice.

We see additional possibilities in preventing mountaineering accidents in warning, informing, and educating people through different types of media. As well as in an appropriate way of informing and warning foreign visitors about the weather conditions and other important circumstances regarding safety in our mountains, and in upgrading the contents related to mountaineering in secondary education.

KAZALO

1. UVOD	10 -
2. GORNIŠKE NESREČE V SLOVENIJI	12 -
2.1 Pomen obravnave gorniških nesreč v Sloveniji.....	13 -
3. POMOČ PRI NESREČAH V SLOVENSkih GORAH	14 -
3.1 Pomoč pri nesrečah v gorah nekoč	14 -
3.2 Gorska reševalna zveza Slovenije	15 -
3.2.1 Zgodovinski razvoj Gorske reševalne zveze Slovenije	15 -
3.2.2 Organizacija Gorske reševalne zveze Slovenije.....	16 -
3.2.3 Naloge Gorske reševalne zveze Slovenije	19 -
3.3 Reševanje v slovenskih gorah s helikopterjem, sodelovanje policije ter vojske.....	20 -
3.3.1 Reševanje v slovenskih gorah s helikopterjem.....	20 -
3.3.2 Sodelovanje in pomoč policije in Slovenske vojske	20 -
4. PREGLED STANJA GORNIŠKIH NESREČ V SLOVENIJI V OBDOBJU 1997–2006 -	22 -
4.1 Ugotovitve pri pregledu in obdelavi podatkov.....	22 -
4.2 Vzorec zajetih nesreč	23 -
4.3 Vzorec zajetih spremenljivk	24 -
4.3.1 Spremenljivke zajetih gorniških nesreč	24 -
4.3.2 Primerjalne spremenljivke	24 -
4.4 Načini zbiranja podatkov.....	25 -
4.5 Metode obdelave podatkov.....	25 -
4.6 Pregled z razpravo	26 -
4.6.1 Število gorniških nesreč in ponesrečencev	26 -
4.6.2 Število prihodov in prenočitev turistov v slovenskih planinskih kočah in domovih	28 -
4.6.3 Stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov	31 -
4.6.4 Struktura gorniških ponesrečencev po narodnosti.....	33 -
4.6.5 Gorniški ponesrečenci po mesecih	36 -
4.6.6 Gorniški ponesrečenci glede na uro dogodka	37 -
4.6.7 Struktura ponesrečencev glede na gorniško usposobljenost.....	39 -
4.6.8 Organiziranost v gorniških nesrečah	42 -
4.6.9 Vzrok in povod gorniških nesreč	45 -
5. PREGLED AKTUALNEGA GORNIŠKEGA PREVENTIVNEGA DELOVANJA	51 -
5.1 Namen pregleda	51 -
5.2 Opredelitev pojma	51 -
5.2.1 Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo in planinstvo.....	51 -
5.2.2 Aktualno gorniško preventivno delovanje	52 -
6. PREVENTIVNE DEJAVNOSTI PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE	53 -
6.1 Organizacija Planinske zveze Slovenije.....	54 -
6.2 Poslanstvo Planinske zveze Slovenije	56 -
6.3 Sistem gorniške vzgoje v Planinski zvezi Slovenije.....	56 -
6.3.1 Usposabljanja za vodnike PZS in inštruktorje planinske vzgoje	58 -
6.3.2 Akcije, tekmovanja, seminarji, tečaji.....	59 -
6.3.3 Ostala usposabljanja.....	62 -

6.4	Izdajanje strokovnih publikacij	- 64 -
6.5	Nadelava, vzdrževanje in markiranje planinskih poti, planinske kočice in vpisne knjige.....	- 66 -
6.5.1	Nadelava, vzdrževanje in markiranje planinskih poti	- 66 -
6.5.2	Planinske kočice in vpisne knjige.....	- 68 -
6.6	Organiziranje planinskih pohodov	- 69 -
7.	PREVENTIVNE DEJAVNOSTI GORSKE REŠEVALNE ZVEZE SLOVENIJE.....	- 70 -
7.1	Javna izobraževanja	- 70 -
7.2	Izdajanje poučnih publikacij	- 71 -
7.3	Priporočila in anketiranje	- 72 -
7.4	Analize nesreč in reševalnega dela	- 73 -
8.	PREVENTIVNO DELOVANJE POLICIJE NA PODROČJU GORNIŠTVA.....	- 74 -
8.1	Preventivne dejavnosti gorske enote policije	- 74 -
9.	GORNIŠKA PREVENTIVA PREKO MEDIJEV IN PUBLIKACIJ.....	- 76 -
9.1	Gorniška preventiva preko medijev.....	- 76 -
9.1.1	Poročanja o gorniških nesrečah v informativnih oddajah.....	- 76 -
9.1.2	Televizijske oddaje s poučno gorniško vsebino.....	- 76 -
9.1.3	Radijske oddaje s poučno gorniško vsebino.....	- 76 -
9.1.4	Poučni filmi Slovenske vojske	- 77 -
9.2	Gorniške publikacije s preventivnim pomenom	- 77 -
10.	VSEBINE POVEZANE Z GORNIŠTVOM V VRTCIH, UČNEM NAČRTU OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL TER NA FAKULTETAH KOT SREDSTVO PREVENTIVE.....	- 80 -
10.1	Vsebine povezane z gorništvom v vrtcih.....	- 80 -
10.1.1	Program Zlati sonček in akcija Ciciban planinec	- 81 -
10.2	Vsebine povezane z gorništvom v osnovni šoli.....	- 82 -
10.2.1	Izletništvo, pohodništvo, gorništvostvo v učnem načrtu	- 82 -
10.2.2	Dejanska izvedba vsebin povezanih z gorništvom, ki jih predpisuje učni načrt.....	- 84 -
10.2.3	Program Krpan in akcija Mladi planinec	- 86 -
10.3	Vsebine povezane z gorništvom v srednješolskem izobraževanju	- 87 -
10.4	Vsebine povezane z gorništvom na fakultetah.....	- 87 -
10.4.1	Planinstvo ter Gorništvostvo z dejavnostmi v naravi na Fakulteti za šport	- 88 -
10.4.2	Aktivnosti v naravi ter Alpinizem in planinstvo na Pedagoški fakulteti v Mariboru	- 89 -
10.4.3	Izletništvo, pohodništvo, gorništvostvo na Pedagoški fakulteti v Ljubljani	- 90 -
11.	RAZMERJE VLOŽKOV PRI GORNIŠKEM PREVENTIVNEM DELOVANJU	- 90 -
12.	SKLEP	- 93 -
13.	LITERATURA	- 96 -

***V gore zahajamo zato,
da bi živeli sproščeno,
in ne, da bi umirali.
(dr. T. Strojin)***

1. UVOD

Slovenske gore s svojo izoblikovanostjo, razgibanostjo površja in naravno lepoto ponujajo temeljne možnosti za športno udejstvovanje. Gorništvo, aktivnosti v zraku, vodne aktivnosti, gorsko kolesarjenje in drugo, privabljajo v slovenske gore vedno več obiskovalcev. Žal pa z vse večjim obiskom v gorah, hkrati raste število nesreč, tudi gorniških.

Enega številnih vzrokov nesreč v gorah predstavlja odtujenost od narave in navade današnjega življenja. Kljub temu, da Slovenci veljamo za gorniški narod, gorništvo vse manj ostaja način življenja. Odmerjen čas za obisk gora postaja vse krajši, cilji vse bolj zahtevni, česar posledica je vse večje tveganje za nesrečo (Habjan, 1998).

Eno vidnejših in vsekakor najpomembnejših vlog pri reševanju in pomoči v gorniških ter ostalih nesrečah v slovenskih gorah ima Gorska reševalna zveza Slovenije¹. Gorska reševalna zveza Slovenije je prostovoljna, humanitarna, nepridobitna organizacija in ima poleg osnovne, najpomembnejše funkcije reševanja in dajanja pomoči tudi preventivno vlogo na področju gorništva. Tako med drugim že vrsto let opravi letno analizo nesreč in reševalnega dela ter ugotavlja, da je trend ponesrečenih zaskrbljujoč.

Prav informacije o številu gorniških nesreč v Sloveniji, ki kličejo po ukrepanju, po gorniški preventivi, so bile ena izmed pobud za delo. Z namenom svarila vsem tistim, ki zahajajo v gore, predvsem pa z namenom iskanja novih možnosti preventivnega delovanja, smo se odločili analizirati in osvetliti gorniške nesreče v Sloveniji v izbranem desetletnem obdobju, od leta 1997 do leta 2006 in pregledati aktualno preventivno delovanje na omenjenem področju. Želeli smo tudi poiskati nove možnosti vplivanja na zmanjšanje števila gorniških nesreč.

Glavna organizacija na področju gorništva v Sloveniji je s svojimi številnimi društvi, razporejenimi po celotni Sloveniji, Planinska zveza Slovenije. S skrbjo za usposabljanje planinskih kadrov, z nudenjem možnosti usposabljanja praktično vsem, ki jih gorništvo zanima, s svojo planinsko infrastrukturo ter z izdajanjem strokovne gorniške literature, ima na področju gorniške preventive vsekakor vodilno mesto.

¹ Gorska reševalna zveza je do leta 2006 delovala kot Gorska reševalna služba Slovenije (GRSS) pod okriljem Planinske zveze Slovenije.

Poleg Planinske zveze Slovenije in Gorske reševalne zveze Slovenije ne smemo pozabiti na funkcijo vrtcev in šol kot osnovnih pedagoških ustanov. Saj, kakor je zapisal že Kristan (1993): "*Gorniška vzgoja mladih odpravlja gorniško "nepismenost" in se s tem vključuje v prizadevanja za zmanjšanje nesreč. Lahko celo rečemo, da smotrno seznanjanje mladih z gorništvom rešuje življenje.*"

Pri reševanju v gorah in sodelovanju v gorniški preventivi imata vidno vlogo tudi policija in Slovenska vojska, predvsem s sodelovanjem pri helikopterskemu reševanju. Omeniti je potrebno še medije, za katere se zdi, da niso dovolj izkoriščeni in bi lahko na področju gorniške preventive imeli pomembnejšo vlogo.

Nikakor ne smemo pozabiti na humano delo in trud posameznikov, ki se zavedajo kako mogočne a hkrati nevarne so lahko gore; brez njih pomoči in reševanja v gorah verjetno ne bi bilo. Za reševalce se zdi, kakor da je pomoč ljudem v stiski njihovo poslanstvo. Zanje je dokazano (Tomazin, 2007), da so nagnjeni k razdajanju samega sebe in dajanju pomoči drugim; da gredo, za življenje drugih, preko svojih telesnih in duševnih meja.

2. GORNIŠKE NESREČE V SLOVENIJI

V knjigi "Nevarnosti v gorah" je Pavle Šegula (1978) zapisal: "*Hoja v gore se je pri nas uveljavila kot le malo katera druga športna in rekreacijska dejavnost. V gorah srečujemo vse kar leze in gre, od nezahtevnih nedeljskih izletnikov do priložnostnih turistov, planincev, ki v gore zahajajo redno skozi vse življenje, in alpinistov.*" To je bilo leta 1978 in o množični obiskanosti slovenskih gora lahko še danes trdimo isto.

Nekaj razlogov s katerimi bi lahko pojasnili, zakaj tolikšna množica ljudi zahaja v gore se skriva v samih gorah. Gore so namreč tisto okolje, kjer še lahko srečamo neokrnjeno naravo. V tem okolju lahko tudi spoznavamo druge ljudi in preizkušamo svoje sposobnosti.

"Gorništvo pa lahko postane tudi zelo nevarno za neizkušenega ali za nekoga, ki ne upošteva osnovnih načel varne hoje in plezanja" (Golnar, 1996). Še zlasti v današnjem času, ko so se sposobnosti, mišljenje in cilji ljudi, ki zahajajo v gore spremenili. Vse več je namreč takšnih, ki bi svojo moč radi preizkušali in dokazovali v gorah.

Priti na Triglav in nazaj v enem dnevu, je v današnjem času zelo pogost in prav nič nenavaden cilj številnih obiskovalcev gora, ki so običajno le sezonski planinci. Gorska reševalna zveza Slovenije z anketiranjem v zadnjih letih ugotavlja, da kar 60 odstotkov vprašanih poleti, opravi v povprečju le tri vzpone (vsaj 3 ure hoje), pa se kljub temu odpravlja na celodnevno turo po zahtevni poti. V nadaljevanju ugotavlja, da le redki vedo kaj pomeni oznaka zahtevna oziroma zelo zahtevna pot in kakšno opremo bi potrebovali na svoji poti. V svoji "Analizi reševalnega dela" v letu 2005 je tako zapisano: "*Marsikdaj dobimo vtis, da se posamezni planinci junačijo, ne načrtujejo ture in slepo drvijo v svojo pogubo*" (Podobnik, Škerbinek, Bele in Kosec, 2006).

Podobna dejstva ugotavlja Jože Drab (2000): "*V gorski svet res zahaja čedalje več ljudi, vse več tudi samostojno, torej brez usposobljenih vodnikov Planinske zveze Slovenije oziroma brez gorskih vodnikov. Vendar marsikdaj iz pogovorov na gorskih poteh in brezpotjih ugotavljam, da je gorniško znanje obiskovalcev gora zelo površno, ravnanje včasih neodgovorno in le sreči gre pripisati, da v naših gorah ni še več nesreč, kot jih je.*"

Zato bi se morali tisti, ki se želijo resneje ukvarjati z gorništvom, tudi gorniško izobraževati, kajti gibanje v gorah je brez dobre vzgoje še toliko bolj tvegano. Pri tem pa "*vzgoja ne pomeni le samo obvladanje posameznih gorniških znanj in veščin, ampak stalno in dosledno uporabo naučenega v praksi*" (Golnar, 1996). Ugotovitve Gorske reševalne zveze Slovenije ob analizi nesreč leta 2005 (Podobnik idr., 2006)

govorijo prav tako: *"Mnogim obiskovalcem naših gora manjka znanja o pravilnem gibanju in nevarnostih v gorah, zato potrebni opremi ter telesni in duševni pripravi."*

2.1 Pomen obravnave gorniških nesreč v Sloveniji

Obstaja več pomembnih razlogov zakaj pisati o gorniških nesrečah in jih analizirati; jasno nam jih pojasnjuje več avtorjev. France Malešič (2005), ki je zapisal, da so nesreče v gorah del naše planinske zgodovine in tudi izredno dragocena izkušnja, ki bi jo moral poznati vsakdo od nas; Pit Schubert (2004), ki meni, da je podajanje spoznanj o varnosti s preučitvijo posameznih nesreč posebno primerno, ker se največ naučimo prav iz nesreč. *"Če je kdo na lastni koži doživel nesrečo, bo storil vse, da se kaj takega ne bo več zgodilo. Vendar zakaj samo ta? Če o nesrečah in njihovih vzrokih lahko izvemo v javnosti, se iz tega kaj naučimo."*; in Tone Strojín (1995), ki piše, da je najučinkovitejša preventiva pred nesrečo opozorilo na nevarnost in njeno posledico, nesrečo. *"Med nevarnostjo in nesrečo je vzročna povezava. Subjekt nesreče postane človek, kajti brez človeka, ki postane žrtev nesreče, ostane le nevarnost, ki grozi. Nesreča, ki prizadene človeka, je lahko sama po sebi vzrok novih posledic, npr. socialnih."*

Pomen obravnave gorniških nesreč poudarja tudi ugotovitev Malešiča (2005), ki pravi, da do gorniških nesreč vedno znova prihaja zaradi hudih osnovnih napak, ki se morda ne bi zgodile, če bi prizadeti vsaj malo vedeli za najbolj pogoste oziroma najbolj značilne nesreče. In mnenje Peršolje (B. Peršolja, osebna komunikacija, februar 2008): *"Zgled in učenje na napakah drugih sta najboljši sredstvi usposabljanja."*

3. POMOČ PRI NESREČAH V SLOVENSКИH GORAH

"Teško bi reševalstvu v gorah našli višje etične primerjave s kakršnimkoli drugim dejanjem v gorah. Reševanje kot žrtvovanje za drugega, pogosto v enako težkih okoliščinah, kot se je zgodila nesreča, reševalstvo etično dvigne tudi pred takimi področji, kot so prvenstvena smer ali prva osvojitve vrha" (Strojin, 1995).

3.1 Pomoč pri nesrečah v gorah nekoč

"Ljudem, ki so živeli v gorskem svetu, so se že od nekdanj dogajale tudi nesreče. Pastirji, lovci, drvarji in kmetje, ki jih je pot zanesla v gore, so bili večkrat žrtve gorske narave. Včasih po svoji krivdi, drugič so jih presenetili plazovi, padajoče kamenje, strela in druge neprijetnosti. Reševali in pomagali so si sami ali pa so jim priskočili na pomoč domačini in sovaščani. To je bil sestavni del njihovega življenja in večina nesreč je šla kmalu v pozabo" (Burnik, 2003).

Podatki o najstarejših nesrečah govorijo o tem, da so se ljudje že v preteklosti zavedali nevarnosti gora, a jih je življenje prisililo, da so se spuščali v nevarnost. Ob nesrečah so si že tedaj skušali pomagati in so znali speljati tudi najbolj zahtevna iskanja in reševanja, kar je še vedno shranjeno v ljudskem izročilu (Malešič, Griljc, Kopač, Štebe in Škarja, 2002).

Prvi zapis o nesreči in reševanju v naših gorah sega v julij 1822. Tistega leta so na vrh Triglava bohinjski vodniki in nosači vodili stotnika von Bosio in korporala Johanna Rothemmela. Pri tem je enega izmed vodnikov (Antona Korošca) na vrhu ubila strela. Kljub temu, da takrat na Triglav ni vodila nobena zavarovana in označena pot, so ponesrečenega vodnika z vrha Triglava, po brezpotju, spravili v dolino njegovi tovariši (Lovšin, 1979).

Pravo gorsko reševanje se je sprva začelo pojavljati v krajih, kamor so zahajali turisti, ki so hodili v gore. Gorski reševalci so bili predvsem gorski vodniki, katerim so njihova društva reševanje naložila kot eno izmed dolžnosti. Pomagali so jim tudi izurjeni turisti, alpinisti, oskrbniki koč, lovci in pastirji, ki so najboljše poznali teren (Polajnar, 2005).

3.2 Gorska reševalna zveza Slovenije

"Ustanovitev reševalstva v gorah, kot službe v svetovnem gorništvu, je bila ena najbolj humanih, etično čvrstih vrednot, kar jih ima gornišstvo" (Strojin, 1995).

3.2.1 Zgodovinski razvoj Gorske reševalne zveze Slovenije

Razmah gorniškega turizma je prinesel tudi vse večje število nesreč v turistično in gorniško razvitih alpskih deželah in je zahteval ureditev organiziranega reševanja. Največ nesreč se je v tistem obdobju zgodilo v švicarskih gorah, zato so prvo gorsko reševalno službo v Evropi ustanovili Švicarji, v sezoni 1884/85. Po njih so se zgledovale tudi druge alpske države, med drugimi tudi Nemčija in Avstrija, ki sta organizirali gorsko reševalno službo po posameznih podružnicah – sekcijah. Tako so slovenski gorski vodniki sprva reševali v okviru Alpskega reševalnega odbora kranjske sekcije Nemškega in Avstrijskega planinskega društva.

V okviru kranjske sekcije je bilo izbrano reševalno moštvo iz najbolj večjih in izkušenih gornikov v Ljubljani in Kranju; nekakšne reševalne postaje z zaupniki, navadno gorskimi vodniki, pa so bile postavljene na Bledu, v Bohinju, Mojstrani, Kranjski Gori, Kamniški Bistrici in v Kokri. Aktivni reševalci v teh postajah so bili predvsem gorski vodniki pa tudi drugi kleni gorniki – domačini (Burnik, 2003).

Kljub temu, da je bilo Slovensko planinsko društvo ustanovljeno leta 1893, vse do leta 1912 ni imelo posebej organizirane reševalne službe. Najdemo lahko podatke, ki govorijo o tem, da je med Slovenskim planinskim društvom ter kranjsko in celjsko sekcijo Nemškega in Avstrijskega planinskega društva prihajalo do precej hudih razprtij. Tako naj bi se oster boj med slovenskim in avstrijsko nemškim planinskim društvom odražal tudi na področju reševanja v gorah.

Leta 1912 je bila zaradi vse večjih omenjenih razprtij in vse več nesreč, na pobudo zdravnikov dr. Jerneja Demšarja in dr. Josipa Tičarja, v okviru kranjskogorske podružnice Slovenskega planinskega društva (SPD), ustanovljena prva reševalna postaja, takrat imenovana "rešilna postaja", v Kranjski Gori, ki ima za ustanovitveni datum sprejet 16. 6. 1912 (Škerbinek, 2006). Šele v letih 1922/23, po prvi svetovni vojni, pa so ustanovili reševalni odsek, ki je bil začetek Gorske reševalne službe (GRS) v okviru celotnega SPD. Zaradi preohlapnega delovanja odseka, so leta 1927 začeli z organizacijo reševalnih postaj.

Tako so prvi postaji (Kranjska Gora) sledili Reševalni odsek osrednjega SPD in reševalne postaje v Mojstrani, na Jesenicah, v Ljubljani, Kamniku, zgornji Savinjski dolini, Srednji vasi v Bohinju in na Jezerskem. V Ljubljani, Celju in na Jesenicah so

bili na voljo tudi reševalci Turistovskega kluba Skala (Polajnar, 2005). V taki obliki je GRS več ali manj delovala do okupacije leta 1941.

Po vojni se je na pobudo jeseniških alpinistov obnovila Gorska reševalna služba s sedežem na Jesenicah, ki se je imenovala tudi "Centrala GRS" in je sprva vodila ostale svoje reševalne postaje in baze. Nekdanjim postajam so se pridružile še nove. Leta 1952 je prišlo do reorganizacije GRS. Ustanovljena je bila Komisija za GRS pri Planinski zvezi Slovenije (PZS) s sedežem v Ljubljani, ki je prevzela delo usklajevalca. Terenske postaje GRS pa so postale akcijsko in operativno povsem samostojne (Burnik, 2003).

Leta 2006 se je GRS ponovno reorganizirala in sicer v samostojno zvezo in se preimenovala v Gorsko reševalno zvezo Slovenije (GRZS), katera se samostojno vključuje v druge sorodne domače in druge mednarodne zveze.

Gorska reševalna zveza Slovenije je, kakor je zapisala v predstavitvi na svojih spletnih straneh (http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt), od ustanovitve do danes delovala v različnih organizacijskih oblikah, v različnih političnih in ekonomskih ureditvah, a vedno z enakim namenom in poslanstvom: *prostovoljno pomagati ljudem pri nesrečah v gorah in na težje dostopnih terenih.*

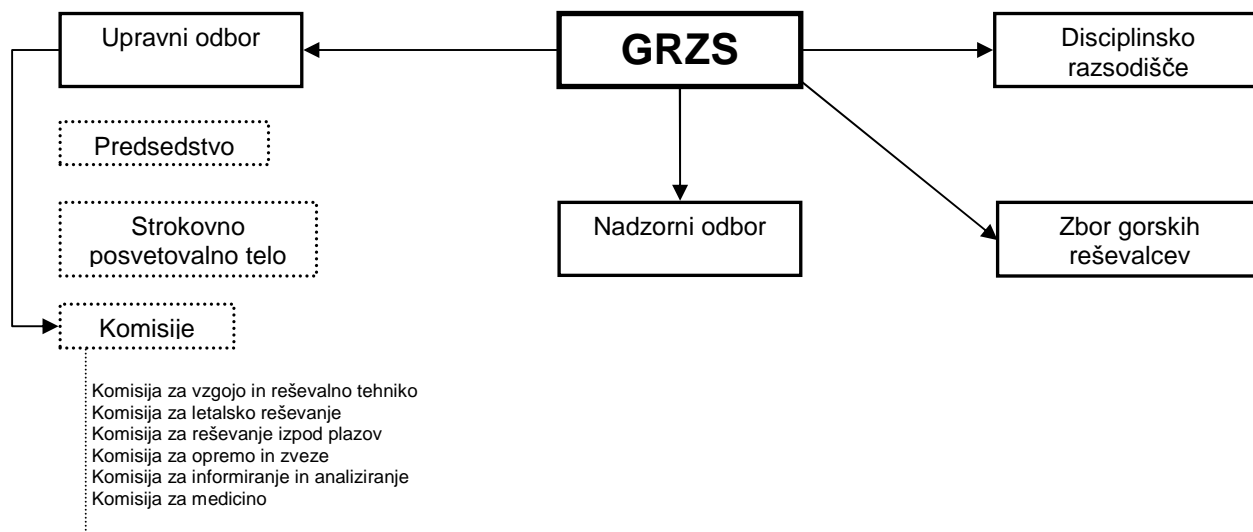
3.2.2 Organizacija Gorske reševalne zveze Slovenije

Gorska reševalna zveza Slovenije je organizirana kot zveza samostojnih, prostovoljnih, nepridobitnih gorskih reševalnih društev in planinskih društev z registrirano gorsko reševalno dejavnostjo, ki opravljajo humanitarno dejavnost in so javno koristne na področju zaščite, reševanja in pomoči ogroženih ljudi in življenj v gorskem svetu ter ob naravnih in drugih nesrečah znotraj organiziranih društev gorske reševalne službe (Statut GRZS).

V okviru Gorske reševalne zveze Slovenije delujejo sledeči organi: zbor gorskih reševalcev, predsednik, upravni odbor, nadzorni odbor in disciplinsko razsodišče (http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt).

Za opravljanje strokovnih nalog na specializiranih področjih reševanja v gorah delujejo komisije, ki so strokovna telesa upravnega odbora. Te so: komisija za vzgojo in reševalno tehniko, komisija za letalsko reševanje, komisija za medicino, komisija za reševanje izpod plazov, komisija za opremo in zveze ter komisija za informiranje in analize.

Organizacijska shema Gorske reševalne zveze Slovenije

Slika1: Organizacijska shema Gorske reševalne zveze Slovenije

Zbor gorskih reševalcev je najvišji organ, sestavljen iz delegatov članic zveze in delegatov v zvezo vključenih sorodnih zvez društev, ki obravnava strokovno in kadrovsko problematiko. Zbor gorskih reševalcev je lahko redni ali izredni. Redni zbor gorskih reševalcev se skliče najmanj enkrat letno, izredni pa po potrebi. Zbor gorskih reševalcev zveze skliče predsednik ali upravičeni predlagatelj (Statut GRZS).

Upravni odbor je izvršilni organ zveze in usklajuje ter povezuje delo med članicami zveze ter ustvarja možnost za uspešno reševalno delo, organizacijsko enotnost, operativno učinkovitost in sodobno opremljenost. Kot samostojni organ, v okviru upravnega odbora, se organizira v strokovno posvetovalno telo. Strokovno posvetovalno telo daje mnenja k programom, jih spremlja in usmerja. Zato se vanj imenuje priznane strokovnjake s področja gorske reševalne dejavnosti (Statut GRZS).

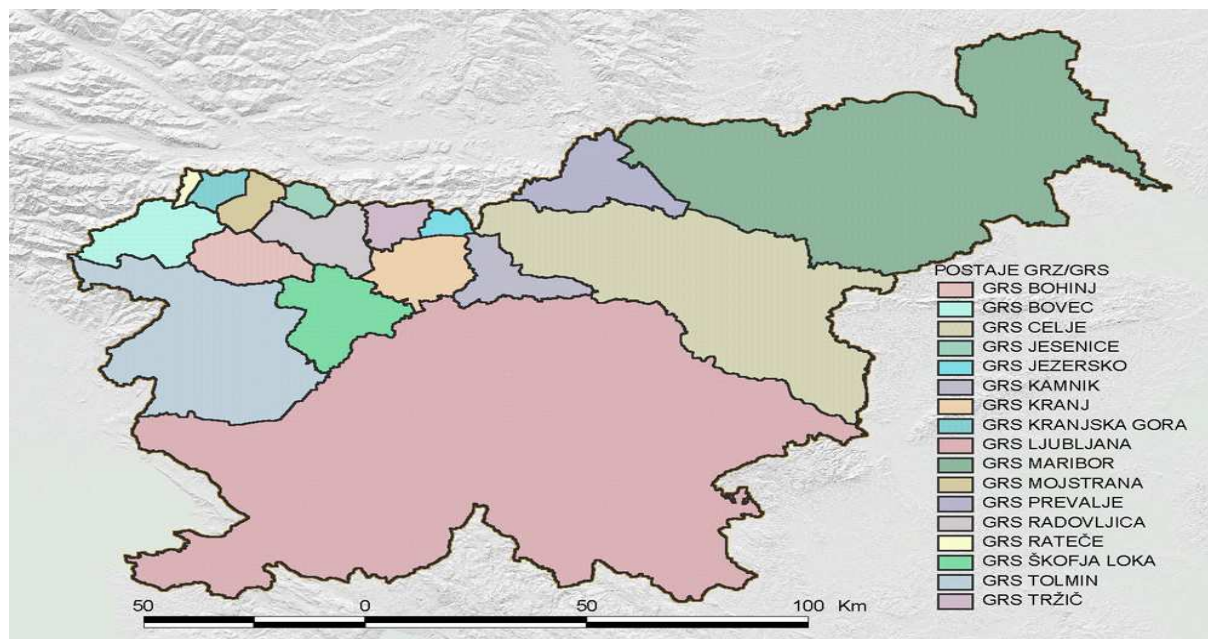
Nadzorni odbor spremlja in nadzoruje delo organov in funkcionarjev zveze, zlasti pa nadzoruje njeno celotno gospodarsko, finančno in materialno poslovanje. Za svoje delo je odgovoren Zboru gorskih reševalcev.

Predsednik je zakoniti zastopnik zveze, sklicuje zbor gorskih reševalcev, vodi ter odloča z ostalimi člani na sejah upravnega odbora zveze. V njegovi odsotnosti ga nadomešča eden izmed dveh podpredsednikov (Statut GRZS).

Disciplinsko razsodišče je pristojno za odločanje o disciplinskih kršitvah članov zveze in izreka ukrepe.

Temeljne enote Gorske reševalne zveze Slovenije so društva oziroma postaje gorske reševalne službe (GRS), ki izvajajo iskalne, poizvedovalne in reševalne akcije, skrbijo za vzdrževanje in nabavo opreme, sredstev za zveze, sanitetnih potrebščin ter delujejo v skladu s pravili GRZS in s svojimi pravili. Temeljne enote so samostojne in imajo zemljepisno določena območja delovanja. Skupno jih je 17 in vključujejo okoli 700 dobro usposobljenih gorskih reševalcev.

(http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt).

Slika 2: Društva/postaje GRZ/GRS Slovenije in njihova območja delovanja
(http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt)

Člani Gorske reševalne zveze Slovenije opravljajo humanitarne naloge javnega pomena, v okviru temeljnih enot, poleg tega pa skušajo delovati tudi preventivno na območju gora. Članstvo je prostovoljno. Za gorskega reševalca lahko kandidira kandidat, ki je opravil alpinistično usposabljanje in je tako pridobil naziv alpinista pri Planinski zvezi Slovenije. Alpinist, kandidat za gorskega reševalca, je najprej gorski reševalec pripravnik, šele nato gorski reševalec, ki lahko nadgradi svoje znanje in pridobi naziv za (http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt): gorskega reševalca inštruktorja, gorskega reševalca letalca, gorskega reševalca inštruktorja za letalsko reševanje, gorskega reševalca vodnika reševalnega psa; če je zdravnik tudi za gorskega reševalca letalca zdravnika.

Od leta 2007 je Gorska reševalna zveza Slovenije članica mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR). Kot Gorska reševalna služba pri PZS je bila vanjo vključena že od ustanovitve IKAR-ja leta 1955. Članstvo v tej mednarodni organizaciji ji med drugim omogoča dragoceno, neposredno izmenjavo izkušenj, novosti, delitev mnenj in razprav. Na IKAR je vezan tudi razvoj letalskega reševanja v GRZS in razvoj služb za sneg in plazove, saj ima nesporne zasluge za prosvetljevanje in praktične raziskave na področju varstva pred snežnimi plazovi. Tudi začetne težave pri uvedbi brezžičnih zvez in standardizaciji reševalne opreme so se reševale prek IKAR-ja ali z njeno podporo. Škerbinek (2006) je v članku o sodelovanju GRZS z IKAR-jem zapisal: *"Če bi hoteli podrobneje obdelati delo in plodove sodelovanja z IKAR, bi brez zajetne študije ne šlo"*.

3.2.3 Naloge Gorske reševalne zveze Slovenije

Glavne naloge Gorske reševalne zveze so: povezovanje članic zveze in skrb za enotno organiziranost in delovanje; zagotavljanje, koordinacija in poenotenje doktrine reševanja ljudi, katerih zdravje in življenje je ogroženo v gorskem svetu in drugih težko dostopnih krajih; usposabljanje članov in članic zveze članov PZS in PD; preventivno delovanje za preprečevanja nesreč na gorskem področju in težko dostopnih krajih; zagotavljanje javnih materialnih sredstev za delovanje in razvoj članic zveze; pomoč družinam, otrokom ter ostalim svojcem gorskih reševalcev, ki so se pri reševalnem delu ponesrečili ter podpora in sodelovanje v ustanovi Sklad Okrešelj Ljubljana; povezovanje z mednarodnimi organizacijami in reševalnimi organizacijami drugih držav (Statut GRZS).

GRZS, glede na večletno povprečje, izvede letno 300 reševalnih akcij. Pri polovici teh reševanj sodelujejo tudi gorski reševalci zdravniki in v eni tretjini helikopterji. Opisano reševalno delo terja letno od 8.000 do 8.500 ur dela. Pri reševalnem delu jim s helikopterji in njihovo posadko nudi dragoceno pomoč policija in vojska. Za vse vrste izobraževanja, za preventivno delo, za sodelovanje v izobraževanju obiskovalcev gora, za operativno, kondicijsko ter organizacijsko pripravljenost, člani letno žrtvujejo, poleg časa za reševalno delo, še okoli 140.000 ur svojega časa (Škerbinek, 2006).

3.3 Reševanje v slovenskih gorah s helikopterjem, sodelovanje policije ter vojske

3.3.1 Reševanje v slovenskih gorah s helikopterjem

Cilj gorskih reševalcev, ne glede na njihovo specialnost, je čim hitrejši prihod do ponesrečenca z vso potrebno opremo, kakovostna oskrba in hiter, obziren ter varen transport v dolino; po potrebi v ustrezno zdravstveno ustanovo. Vse to je najlažje uresničljivo ob pomoči helikopterja. Helikopter je naprava, ki je pred desetletji povzročila eno največjih revolucij pri reševanju v gorah (Tomazin in Avbelj, 2006).

Reševanje s helikopterjem je druga temeljna oblika gorskega reševanja, ki ima pri težavnem površju in velikih razdaljah pogosto bistvene prednosti pred klasičnim reševanjem. Ker pa je helikoptersko reševanje žal tudi drago in nevarno, zahteva posebno znanje, veščine in izkušnje. Zaradi tega obstaja skupina specialistov – **gorskih reševalcev letalcev** in **zdravnikov letalcev**, ki se dodatno usposablajo za reševanje s helikopterjem.

3.3.2 Sodelovanje in pomoč policije in Slovenske vojske

Reševanje s helikopterjem se je v slovenskih gorah začelo že leta 1963 z avstrijskim helikopterjem – drag reševalni pripomoček takrat Slovencem še ni bil dosegljiv. Štiri leta pozneje je takratna slovenska Milica kupila in opremila svoj helikopter ter postopoma usposobila posadko tudi za reševanje v gorah, ki po zahtevnosti bistveno presega običajne naloge policijskih helikopterjev. Z nakupom novih helikopterjev ter z vključitvijo v delo komisije za letalsko reševanje IKAR ter z usposabljanjem vse večjega števila gorskih reševalcev in zdravnikov letalcev se je v naslednjih letih gorsko reševanje s helikopterjem v Sloveniji zelo razvilo in razmahnilo ter postalo nepogrešljiv del kakovostne obravnave bolnikov in poškodovancev v gorah in drugih težko dostopnih krajih (Tomazin, 2007).

Do slovenske osamosvojitve leta 1991 je helikopterski del gorskega reševanja v Sloveniji opravljala izključno **Letalska policijska enota**. Kot je zapisano v predstavitvi Letalske policijske enote, na uradnih spletnih straneh policije (<http://www.policija.si/portal//organiziranost/uup/lpe/predstavitev.php>) je *"Letalska policijska enota notranja organizacijska enota Uprave uniformirane policije v Generalni policijski upravi. Notranje se enota deli na oddelek pilotov in letalsko-tehnični oddelek. Posadke sodelujejo pri vsakodnevnemu opravljanju helikopterske nujne medicinske pomoči in pri gorskem reševanju."*

Letalska policijska enota s helikopterjem opravlja vrsto pomembnih nalog. Med njimi je, z vidika sodelovanja z GRZS, zlasti pomembno iskanje in reševanje ter usposabljanje in izpopolnjevanje pilotov. Piloti letalske policijske enote so namreč usposobljeni za najzahtevnejša dela letalske dejavnosti, še zlasti za reševanje v gorah ter usposabljanje in izpopolnjevanje pilotov gorskih reševalcev in drugega letalskega osebja, ki sodeluje pri nalogah s helikopterjem (<http://www.policija.si/portal//organiziranost/uup/lpe/predstavitev.php>).

Po osamosvojitvi, točneje ob koncu leta 1993, se je v gorsko reševalno delo s svojimi helikopterji in posadkami postopno začela vključevati tudi Slovenska vojska. Vključevanje sicer ni potekalo brez zapletov, saj je policija do takrat imela monopol nad letalskim delom gorskega reševanja, vojska pa se je vanj želela vključiti. Vendar se je konstruktivno rivalstvo ob hkratnemu sodelovanju med helikopterskim posadkami vojske in policije izkazalo kot pozitivno za nadaljnji razvoj gorskega reševanja s helikopterji v Sloveniji.

Do konca leta 2006 so slovenski gorski reševalci večino helikopterskih gorskih reševanj opravili ob sodelovanju Letalske policijske enote, pomemben pa je bil tudi delež helikopterskih posadk **15. helikopterskega bataljona Slovenske vojske**, ki so enako usposobljene za vse oblike gorskega reševanja (Tomazin, 2007).

V letu 2007 se je stanje začasno spremenilo, tako so za gorsko reševanje zaenkrat zadolžene helikopterske posadke Slovenske vojske. Policijske posadke pa so namenjene službi Helikopterske nujne medicinske pomoči (HNMP), ki deluje na območju vse Slovenije z izjemo gorskega sveta (Tomazin, 2007).

4. PREGLED STANJA GORNIŠKIH NESREČ V SLOVENIJI V OBDOBJU 1997–2006

4.1 Ugotovitve pri pregledu in obdelavi podatkov

Na tem mestu najprej podajamo nekatere ugotovitve, do katerih smo prišli pri pregledovanju in obdelavi podatkov, katere nam je, v namen diplomskega dela, zaupala Gorska reševalna zveza Slovenije in so pomembno vplivale na nastanek diplomskega dela.

Podatki Gorske reševalne zveze Slovenije (GRZS) o nesrečah in reševalnemu delu so se do novembra 2006 "ročno" vnašali v računalnike in shranjevali v obliki, ki ni omogočala sprotnega vpogleda v statistiko nesreč. Konec leta 2006 se je začel uvajati nov obrazec za vnos podatkov o nesrečah preko interneta. Nov sistem poročanja o intervenciji in nesrečah je nadomestil "ročno" vnašanje poročil in deloma avtomatiziral analitično obdelavo podatkov nesreč. Od pričetka uporabe novega sistema je tako možen stalen pregled stanja nesreč po reševalnih postajah in za celotno GRZS. Podatki o nesrečah in reševalnem delu GRZS za obdobje pred začetkom uporabe novega sistema, ki vključuje naše izbrano obdobje, pa so zapisani in zbrani precej nepregledno. Govorimo o izvorni obliki podatkov, v kakršni jih hrani za svoje potrebe (arhiviranje, statistične obdelave za poročila, letne analize) GRZS in ne o že opravljenih analizah nesreč in reševalnega dela. Slednje namreč ponujajo veliko pomembnih informacij, vendar večji del analiz obravnava vse nesreče skupaj in le manjši del gorniške nesreče. Nas pa zanimajo prav te. Tako razpoložljivi podatki, osebi, ki nima vpogleda v delo in dogajanje na področju celotne organizacije, pravzaprav dopuščajo le pregled stanja nesreč.

Ugotovili smo tudi, da se v posameznih poročilih reševanja in nesreč pojavljajo manjkajoče vrednosti. S pojmom "manjkajoče vrednosti" mislimo na primer: manjkajoči podatek o organiziranosti v neki gorniški nesreči; manjkajoči podatek o gorniški usposobljenosti nekega ponesrečenca; manjkajoči podatek o gorniški usposobljenosti ponesrečenecov na neki turi in podobno. Seveda pri tem razumemo, da je prva in glavna naloga gorskih reševalcev dajanje pomoči ponesrečenemu/im in ne zbiranje podatkov o ponesrečencu in okoliščinah nesreče, kar pojasnjuje vzrok manjkajočih podatkov.

Pri izločevanju gorniških nesreč, znotraj vseh nesreč, kjer je posredovala GRZS, smo pri izdelovanju preglednic za posamezne izbrane spremenljivke in računanju vsot in deležev tako ugotovili, da število ponesrečenecov za posamezna izbrana leta ni vedno enako v odvisnosti od spremenljivke. Če skušamo pojasniti s primerom, to pomeni,

da se na primer število ponesrečencev v izbranem letu pri spremenljivki ura ne ujema s številom ponesrečencev v istem letu pri spremenljivki gorniška usposobljenost. Kar lahko pojasnjemo s prej omenjeno ugotovitvijo o manjkajočih podatkih.

Pri pregledu že opravljenih analiz in reševalnega dela GRZS je nekoliko moteča tudi napaka, ki je povzročila, da so v Analizi nesreč in reševalnega dela 2005, pomotoma navedli podatke o stopnji poškodovanosti ponesrečenih gornikov, ki ustrezajo letu 2004 in ne 2005. Tako za leto 2005, pri spremenljivki "stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov", nimamo vrednosti.

Poleg naštetih ugotovitev, ki se nanašajo na podatke GRZS, je problem tudi v neprimerljivosti podatkov. Govorimo o neprimerljivosti števila ponesrečencev s številom vseh oseb, ki so v izbranem obdobju izvajale gorniške dejavnosti v slovenskih gorah. Za realnejšo predstavo bi namreč potrebovali omenjene podatke, ki bi omogočali prikaz razmerja med obiskanostjo gora in gorniškimi ponesrečenci. Vendar obstajajo le ocene o obiskanosti gora in statistični podatki o prihodih in prenočitvah turistov v planinskih domovih in kočah.

Hkrati želimo še enkrat poudariti, da je glavna naloga humanitarne organizacije GRZS pomoč in reševanje. Zato je popolnoma razumljivo, da na kraju nesrečnega dogodka prostovoljni gorski reševalci v prvi vrsti nudijo pomoč ponesrečenim in tako beleženje informacij o ponesrečencih in reševanju ni prvotnega pomena. Zbiranje, obdelava podatkov in analize nesreč in reševanja, ki jih GRZS opravlja, so dodatno delo njenih vestnih članov. Zato jim omenjenih pomanjkljivosti, katere so z novim sistemom beleženja in arhiviranja v veliki meri odpravili, nikakor ne smemo očitati.

4.2 Vzorec zajetih nesreč

V pregled so bile zajete **gorniške** nesreče, pri katerih je posredovala Gorska reševalna zveza Slovenije v obdobju od 1. januarja 1997 do 31. decembra 2006. Gre tako za nesreče turistov – oseb brez osnovne planinske vzgoje, gornikov, alpinistov kot tudi gorskih reševalcev, gorskih vodnikov in vodnikov PZS. Vključene so bile vse gorniške nesreče, tako tiste s tragičnim izidom, kot tiste, kjer ni bil poškodovan nihče, a je bila GRZS naprošena za posredovanje. Prav tako so bili zajeti udeleženci vseh narodnosti na omenjenem področju. Obravnavano obdobje je tako zajelo kar 1973 oseb, ki so potrebovale pomoč Gorske reševalne zveze Slovenije.

Ker smo z nalogo želeli prikazati stanje **gorniških nesreč** v slovenskih gorah v desetletnem obdobju, smo v pregled vključili le nesreče, ki so se zgodile pri **hoji po poteh** in **brezpotjih**, nesreče pri **plezanju** in nesreče pri **turnem smučanju**. Izločene so bile nesreče pri aktivnostih v zraku, nesreče pri vodnih aktivnostih,

gorskem kolesarjenju, alpskem smučanju, nesreče pri delu in druge nesreče, kjer je ukrepala GRZS.

4.3 Vzorec zajetih spremenljivk

4.3.1 Spremenljivke zajetih gorniških nesreč

Izmed že obstoječih spremenljivk, ki jih v svojih analizah nesreč in reševalnega dela vsakoletno obravnava GRZS, smo izbrali tiste, za katere menimo, da kolikor toliko celostno osvetljujejo tiste dejavnike gorniških nesreč, ki govorijo o tem, da je, na področju preventive v slovenskih gorah, možno in smiselno še kaj storiti.

V pregledu so zajete naslednje spremenljivke:

- stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov,
- narodnost gorniških ponesrečencev,
- gorniški ponesrečenci po mesecih,
- gorniški ponesrečenci glede na uro dogodka,
- struktura ponesrečencev glede na gorniško usposobljenost,
- organiziranost v gorniških nesrečah,
- vzrok gorniške nesreče,
- povod gorniške nesreče.

4.3.2 Primerjalne spremenljivke

Za primerjavo podatkov o številu gorniških ponesrečencev s celotnim številom obiskovalcev slovenskih gora, smo uporabili podatke Statističnega urada Republike Slovenije za posamezna leta izbranega obdobja 1997–2006. In sicer smo uporabili naslednje spremenljivke :

- prihodi domačih in tujih turistov v planinske kočje in domove,
- prenočitve domačih in tujih turistov v planinskih kočah in domovih.

Tudi za primerjavo števila gorniških nesreč s količino padavin po izbranih letih smo uporabili podatke Statističnega urada Republike Slovenije. Spremenljivka je:

- količina padavin v mm/m² na Brniku (letališče).

Za realnejšo predstavo o naraščanju/upadanju števila ponesrečenih planincev smo uporabili podatke Odbora za članstvo Planinske zveze Slovenije. Spremenljivka je:

- število članov Planinske zveze Slovenije.

4.4 Načini zbiranja podatkov

Za izvirne podatke o gorniških nesrečah smo zaprosili GRZS. Slednja nam jih je zaupala v namen diplomskega dela, s podpisom izjave o varovanju osebnih podatkov. Poleg podatkov, ki so že bili zbrani v letnih analizah nesreč in reševalnega dela GRZS, smo pridobili še vrednosti za izbrane spremenljivke; ločeno le za gorniške nesreče. Slednje nam je posredoval g. Pavel Podobnik iz Komisije za informiranje in Analize GZRS Slovenije, ki vsakoletno pripravlja analize nesreč in reševalnega dela.

Podatke o prihodih in prenočitvah slovenskih in tujih turistov v slovenskih planinskih kočah in domovih smo pridobili iz uradne spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije. Omenjene podatke za obdobje 1997–1999 smo pridobili iz *Statističnega letopisa 2000* iz poglavja 26 – *Gostinstvo in turizem*. V tem poglavju smo iz podatkov o *turistih in prenočitvah po vrsti nastanitvenih objektov*, izbrali planinske kočice in domove. Podatke za obdobje 2000–2006 smo pridobili iz *Statističnega letopisa 2007* iz poglavja 25 – *Turizem*. V tem poglavju smo iz podatkov o *prihodih in prenočitvah turistov po vrsti nastanitvenih objektov*, izbrali planinske kočice in domove.

Tudi podatke o količini padavin v mm/m² na Brniku, smo pridobili iz uradne spletne strani Statističnega urada Republike Slovenije. In sicer smo iz posameznih *Statističnih letopisov* od leta 1997 do 2006 izbrali poglavje 1 – *Ozemlje in podnebje* in znotraj njega podpoglavje 1.10 – *Padavine*. Tu smo se odločili prikazati količino padavin v meteorološki postaji na Brniku.

Podatke o številu članov Planinske zveze Slovenije, smo pridobili na podlagi predhodne prošnje naslovljene na Planinsko zvezo Slovenije.

4.5 Metode obdelave podatkov

Vrednosti izbranih spremenljivk smo strnili v preglednice za izbrano desetletje, pri čemer smo uporabili računalniški program Microsoft Excel. V tabelah so bile z ustreznimi osnovnimi funkcijami izračunane vsote in deleži. V nadaljevanju so bili, prav tako v programu Microsoft Excel, izdelani pripadajoči ustrezni grafi za lažjo vizualno ponazoritev informacij.

4.6 Pregled z razpravo

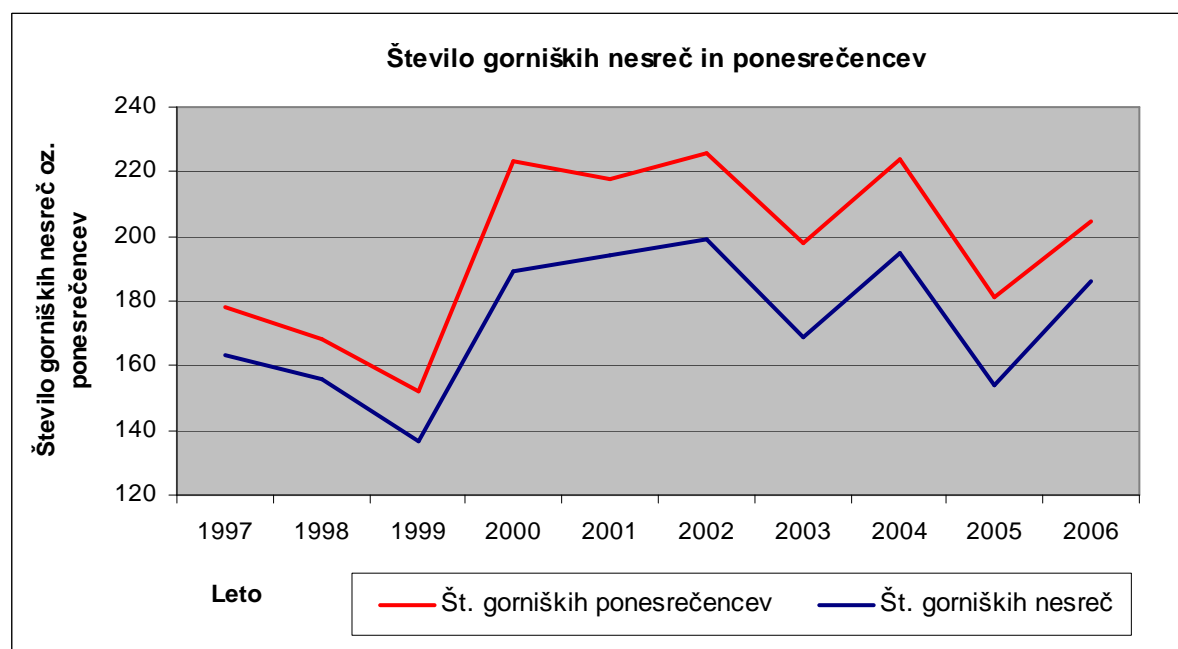
4.6.1 Število gorniških nesreč in ponesrečencev

Število gorniških nesreč in ponesrečencev po posameznih letih predstavlja uvodno informacijo pred ostalimi spremenljivkami. V obdobju od leta 1997 do 2006 je GRZS nudila pomoč v 1742. gorniških nesrečah, v katerih se je skupno, v vseh obravnavanih nesrečah, ponesrečilo 1973 oseb.

Preglednica 1.1: Število gorniških nesreč in ponesrečencev (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	skupaj
Št. gorniških ponesrečencev	178	168	152	223	218	226	198	224	181	205	1973
Št. gorniških nesreč	163	156	137	189	194	199	169	195	154	186	1742

Graf 1.1: Število gorniških nesreč in ponesrečencev

Iz zgornje preglednice in grafa je razvidno, da se je število gorniških nesreč in s tem tudi ponesrečencev po posameznih letih precej spreminjalo.

V obdobju od leta 1997 do 1999 je število nesreč in poškodovanih rahlo upadlo in sicer iz 178 ponesrečencev v letu 1997 do 152 ponesrečencev v letu 1999. Nato je sledila strma porast nesreč in ponesrečencev v enem samem letu. Tako je bilo leta 2000 kar 223 gorniških ponesrečencev. Tudi v naslednjih dveh letih, do leta 2002, se število ni dosti spremenilo. Do večje spremembe je prišlo v letu 2003, ko se je znova

zgodilo manj gorniških nesreč. Tako je bilo tistega leta 198 gorniških ponesrečencev. Od leta 2003 do 2006 je sledilo vsakoletno nihanje. V letu 2004 se je zgodilo 195 gorniških nesreč v katerih je bilo 224 ponesrečencev, v letu 2005 manj, to je 181 gorniških ponesrečencev in v letu 2006 205 gorniških ponesrečencev v 186 gorniških nesrečah.

Pri izračunu povprečja za izbrano desetletje, smo ugotovili, da se na leto povprečno zgodi 174,2 gorniških nesreč in ponesreči 197,3 oseb.

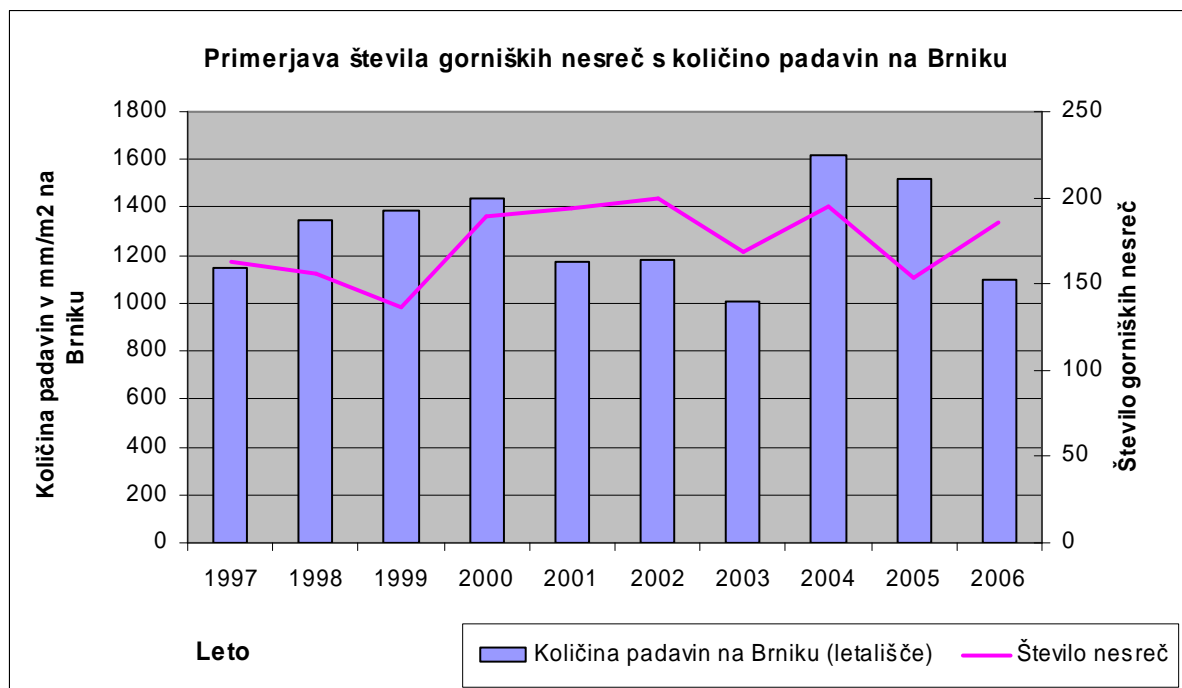
Zanimalo nas je ali je število gorniških nesreč po posameznih letih povezano s količino padavin. V ta namen smo naredili primerjavo s podatki Statističnega urada Republike Slovenije o količini padavin v mm/m² na Brniku.

Preglednica 1.2: Število gorniških nesreč in količina padavin v mm/m² na Brniku (letališče) (http://www.stat.si/pub_letopis_prva.asp)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Količina padavin*	1144	1348	1391	1439	1171	1177	1011	1620	1518	1100
Št. nesreč	163	156	137	189	194	199	169	195	154	186

* podatek v mm/m² za Brnik, letališče

Graf 1.2: Primerjava števila gorniških nesreč s količino padavin na Brniku

Zgornja grafična ponazoritev kaže, da število gorniških nesreč v obdobju 1997–2006 lahko povežemo s količino padavin po posameznih letih (na Brniku). Vidimo lahko,

da manjša količina padavin sovпада z večjim številom nesreč. Z izjemo v letih 2000 in 2004, ko nadpovprečna količina padavin (glede na obravnavano obdobje) ni prinesla upada števila gorniških nesreč. Tudi v letu 2003, ko je bila količina padavin najmanjša (glede na obravnavano obdobje), število gorniških nesreč ni bilo nadpovprečno. Pri tem manjšo količino padavin povezujemo z ugodnejšimi vremenskimi razmerami, posledično večjim obiskom gora in posledično večjim številom gorniških nesreč.

4.6.2 Število prihodov in prenočitev turistov v slovenskih planinskih kočah in domovih

Ker sami podatki o številu gorniški nesreč in ponesrečencev ne povedo dovolj, smo v nadaljevanju poiskali podatke Statističnega urada Republike Slovenije o prenočitvah v slovenskih planinskih kočah in domovih ter v nadaljevanju naredili primerjavo.

Preglednica 2: Število prihodov in prenočitev turistov (v 1000) v slovenskih planinskih kočah in domovih

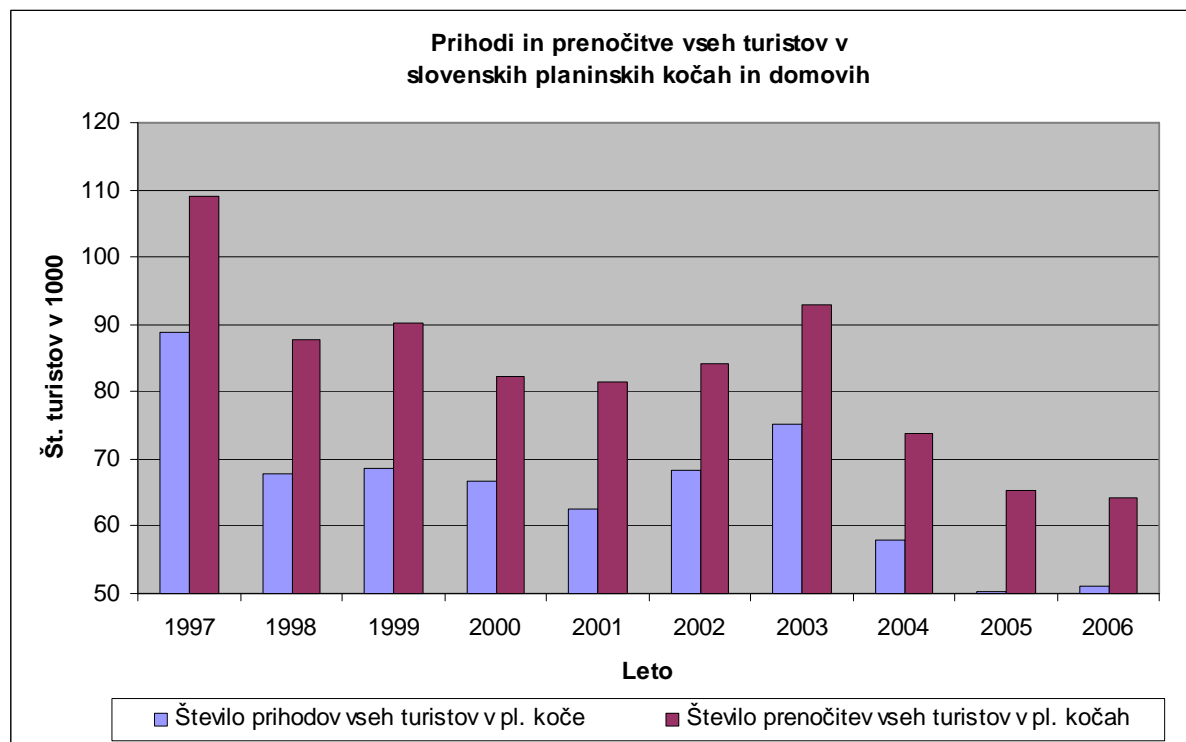
(http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=26&leto=2000&jezik=si,
http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=26&leto=2007&jezik=si)

v 1000	Prihodi* turistov v slovenske planinske kočje in domove			Prenočitve** turistov v slovenskih planinskih kočah in domovih		
	skupaj	domačih	tujih	skupaj	domačih	tujih
1997	88,7	72,6	16,1	109	90,2	18,8
1998	67,8	52,4	15,4	87,7	69,9	17,8
1999	68,5	53,7	14,8	90,1	72,9	17,2
2000	66,8	50,6	16,2	82,2	63,7	18,5
2001	62,5	46,9	15,6	81,5	63	18,5
2002	68,2	47,9	20,3	84,2	62,1	22,1
2003	75,1	42,8	32,3	93	66,7	26,3
2004	57,9	35,9	22	73,7	48,8	24,9
2005	50,4	30,1	20,3	65,3	42,8	22,5
2006	51,1	32,8	18,3	64,1	43,2	20,9

* Prihodi turistov v nastanitveni objekt so opredeljeni s številom oseb, ki prispejo v nastanitveni objekt in se tam prijavijo. Upoštevajo se vse osebe ne glede na starost, torej tudi otroci in tudi če so njihove prenočitve brezplačne.

** Prenočitev je vsaka noč, ki jo turist dejansko preživi v nastanitvenem objektu (prespi ali se tam le zadržuje) ali ko je tam le prijavljen (njegova fizična navzočnost ni nujna). Število prenočitev se izračuna po državni pripadnosti turista glede na njegov potni list.

Graf 2.1: Prihodi in prenočitve vseh turistov (domačih in tujih) v slovenskih planinskih kočah in domovih

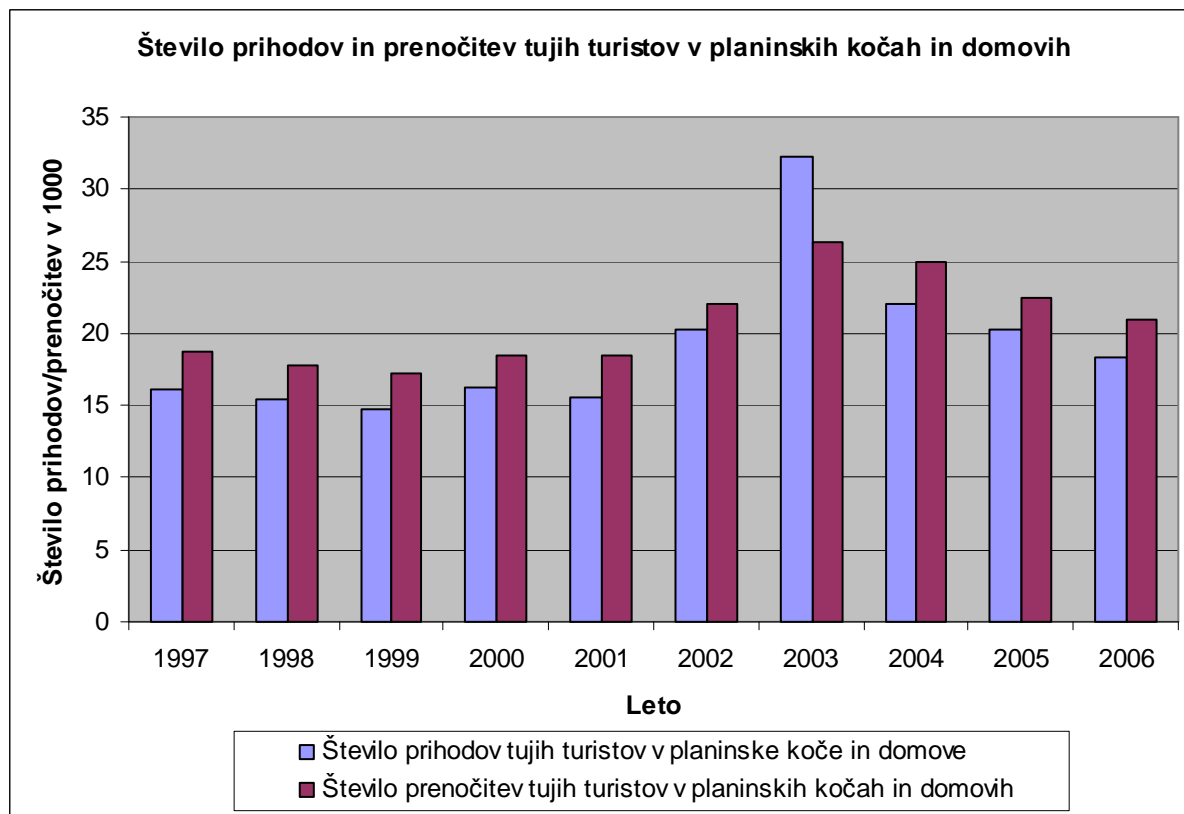
Iz podatkov Statističnega urada Republike Slovenije je razvidno, da je število prihodov in prenočitev turistov v slovenskih planinskih kočah in domovih ves čas upadalo (gledano domače in tuje turiste skupaj). Izjema sta le leti 1999 in 2003. Tako je v letu 1997 v planinskih kočah in domovih vsega skupaj prenočilo 109.000 obiskovalcev, v letu 2006 pa le še 64.100 obiskovalcev.

Pričakovali smo naraščanje skupnega števila prihodov in prenočitev turistov v planinskih kočah in domovih v izbranem obdobju. Podatki Statističnega urada Republike Slovenije pa kažejo nasprotno. Iskanje razlogov za takšen upad prenočitev bi bilo verjetno primerno za samostojno raziskavo. Menimo, da je vzrokov več, med njimi dejstva: da se vsi obiskovalci gora ne vpišejo v vpisne knjige; da je v gorah veliko obiskovalcev, ki sploh ne obiščejo planinskih koč oziroma domov; da veliko obiskovalcev gora ne prenoči v planinskih kočah in domovih.

Iz podatkov je razvidno tudi, da je število prihodov turistov, za vsako posamezno izbrano leto, vedno manjše od števila prenočitev. Kar lahko pojasnujemo z dejstvom, da se v vpisne knjige obiskovalci gora ne vpisujejo redno, medtem ko pri prenočitvah ne morejo mimo prijave in s tem beleženja.

Nekoliko drugače kažejo podatki o naraščanju oziroma upadanju prihodov in prenočitev tujih turistov.

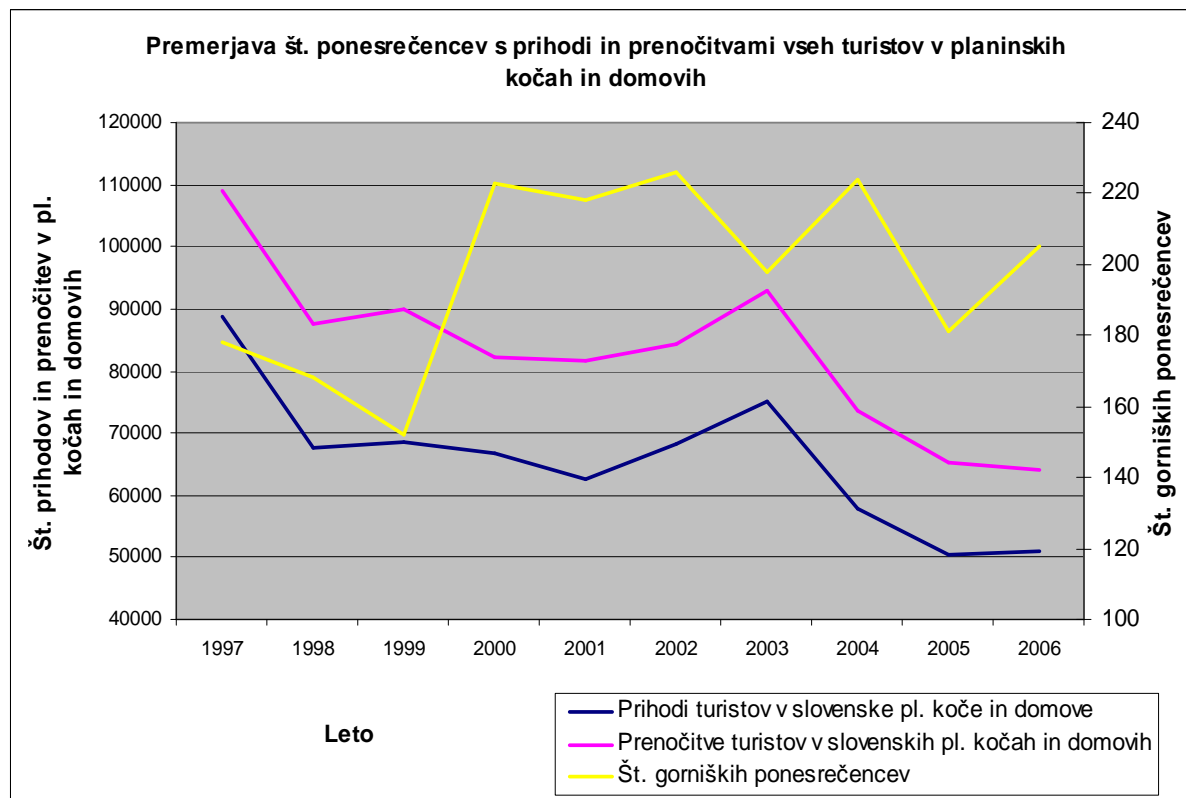
Graf 2.2: Število prihodov in prenočitev tujih turistov v planinskih kočah in domovih

Iz zgornjega grafa je razvidno, da je število prenočitev tujih državljanov iz 18.800 v letu 1997 naraslo na 20.900 v letu 2006. Pri tem se je od leta 1997 do 2001 ves čas gibalo okoli 18.000, nato pa v letih 2002 in 2003 naraslo. Tako je v letu 2003 skupaj v slovenskih planinskih domovih prenočilo 26.300 tujih državljanov. Po tem letu znova sledi upad, ki se nadaljuje do konca obravnavanega obdobja.

Ker nas je zanimalo predvsem razmerje med številom prihodov in prenočitev turistov v planinskih kočah in domovih ter med številom ponesrečencev v slovenskih gorah, smo v nadaljevanju naredili omenjeno primerjavo. S slednjo smo želeli prikazati realnejše naraščanje oziroma upadanje gorniških nesreč v slovenskih gorah.

Graf 2.3: Primerjava števila prihodov in prenočitvev vseh turistov v planinskih kočah in domovih s številom gorniških ponesrečencev

Iz grafične ponazoritve primerjave števila ponesrečencev s številom prihodov oziroma prenočitvev vidimo, da omenjena primerjava ne pripomore dosti k realnejši predstavi o dejanskemu naraščanju oziroma upadanju številu ponesrečencev v slovenskih gorah.

Krivulja, ki prikazuje število ponesrečencev se namreč ne giblje v logični povezanosti s krivuljo prihodov oziroma prenočitvev vseh turistov. Zato lahko rečemo, da le potrjuje dejstvo, da o obiskanosti gora ni realnih podatkov, temveč obstajajo le ocene.

4.6.3 Stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov

Pri pregledu stopnje poškodovanosti ponesrečenih gornikov, smo uporabili razdelitev na kategorije, kakršno uporablja GRZS.

Kategorije so naslednje:

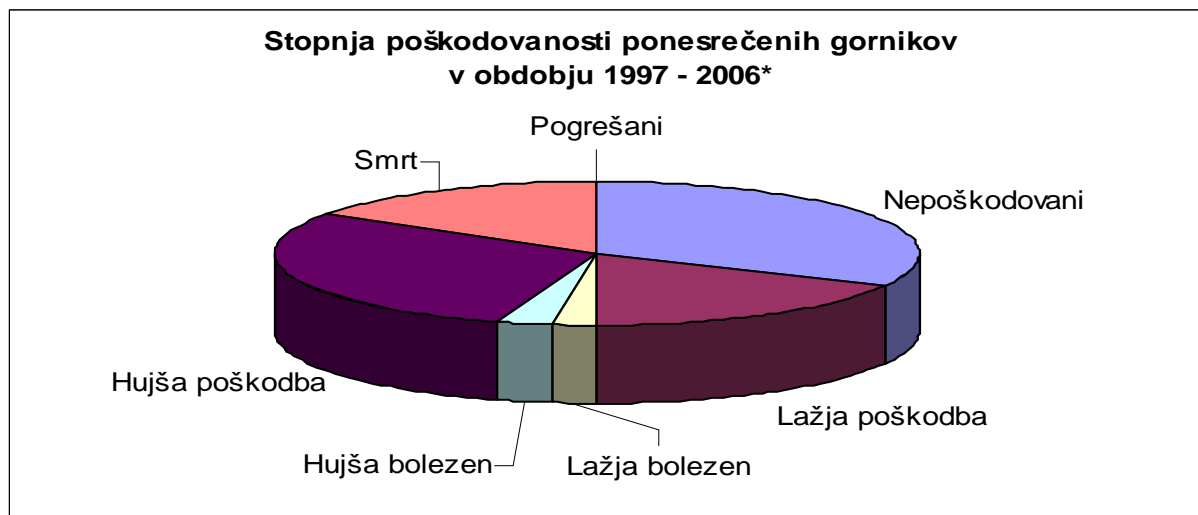
- nepoškodovani (NEP),
- lažje poškodovani (LP),
- lažje bolni (LB),
- huje bolni (HB),

- huje poškodovani (HP),
- smrtno poškodovani (SMRT).

Preglednica 3: Stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2006	Skupaj	Delež
Nepoškodovani	58	49	57	86	78	64	75	76	43	586	32,7%
Lažja poškodba	31	38	25	60	41	61	34	62	41	393	21,9%
Lažja bolezen	4	4	3	5	3	5	4	7	59	94	5,2%
Hujša bolezen	5	5	6	6	10	20	13	12	4	81	4,5%
Hujša poškodba	52	55	44	50	65	63	51	49	22	451	25,2%
Smrt	28	17	17	16	21	12	21	18	23	173	9,7%
Pogrešani									13	13	0,7%

Graf 3: Stopnja poškodovanosti ponesrečenih gornikov v obdobju 1997–2006*

*Manjkajo vrednosti o stopnji poškodovanosti ponesrečenih gornikov za leto 2005. Razlog tega je, da so v analizi za leto 2005 podani podatki o stopnji poškodovanosti za leto 2004. Pri analizi 2006 je dodana nova kategorija "pogrešani", ki se zdi vprašljiva, kadar govorimo o poškodovanih osebah. Uporabili bi jo lahko kvečjemu, če bi šlo za vrsto akcije. Kljub temu smo jo prikazali, saj smo le tako dobili pravi seštevek, pri razlagi pa smo se ji izognili.

V obdobju 1997–2006, brez vključenega leta 2005, je bilo skupno največ oseb, izmed vseh, ki so potrebovali pomoč GRZS (so bili torej obravnavani kot ponesrečenci), nepoškodovanih. Tako je 32,7 odstotkov vseh gornikov, ki jim je bila dana pomoč s strani GRZS, "nesrečo" prestalo brez poškodb. Slednje si lahko razlagamo z možnostjo, da se jih je precejšen delež znašlo v gorah, v situaciji, ko si sami niso znali pomagati in so poklicali na pomoč gorske reševalce ali pa so to storili njihovi bližnji, ker se niso vrnili domov ali podobno.

Naslednja najbolj zastopana "kategorija" poškodovanosti je bila v navedenem obdobju "huje poškodovani"; skupni delež le-te je znašal 25,2 odstotkov. Na tretjem mestu je bila, s skupnim deležem 21,9 odstotkov, kategorija "lažje poškodovani". Tragično se je v navedenem obdobju, skupno poškodovalo 173 oseb, kar je 9,7 odstotkov vseh ponesrečenih gornikov.

4.6.4 Struktura gorniških ponesrečencev po narodnosti

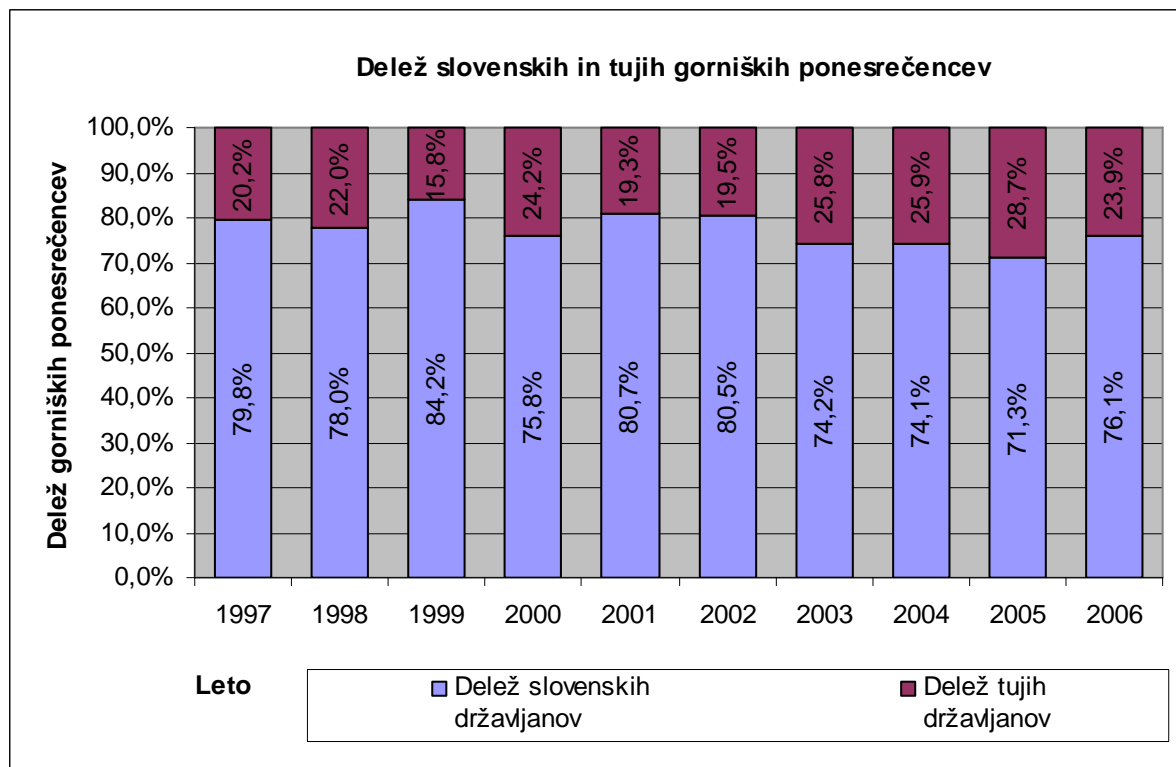
Pri pregledovanju posameznih reševalnih akcij GRZS smo ugotovili, da tuji državljani zavzemajo kar precejšen delež gorniških ponesrečencev v slovenskih gorah. Ker se nam je zdel podatek vsekakor pomemben z vidika možnosti načrtovanja preventivne dejavnosti, smo se odločili, da ga predstavimo.

Odločili smo se za prikaz razdelitve na slovenske in tuje državljane, ne pa tudi razdelitve znotraj tujih državljanov ter izračunali deleže obojih. Glavni razlog za prikaz razdelitve le na slovenske in tuje državljane je, da nam ta nudi osnovno in bistveno informacijo o deležu slovenskih ponesrečencev, saj se naloga nanaša na preventivo v Sloveniji.

Preglednica 4.1: Delež slovenskih in tujih gorniških ponesrečencev (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj
Slovenski državljani	142	131	128	169	176	182	147	166	129	156	1526
Tuji državljani	36	37	24	54	42	44	51	58	52	49	447
Delež slovenskih državljanov	79,8%	78,0%	84,2%	75,8%	80,7%	80,5%	74,2%	74,1%	71,3%	76,1%	77,3%
Delež tujih državljanov	20,2%	22,0%	15,8%	24,2%	19,3%	19,5%	25,8%	25,9%	28,7%	23,9%	22,7%
VSI SKUPAJ	178	168	152	223	218	226	198	224	181	205	1973

Graf 4.1: Delež slovenskih in tujih gorniških ponesrečencev

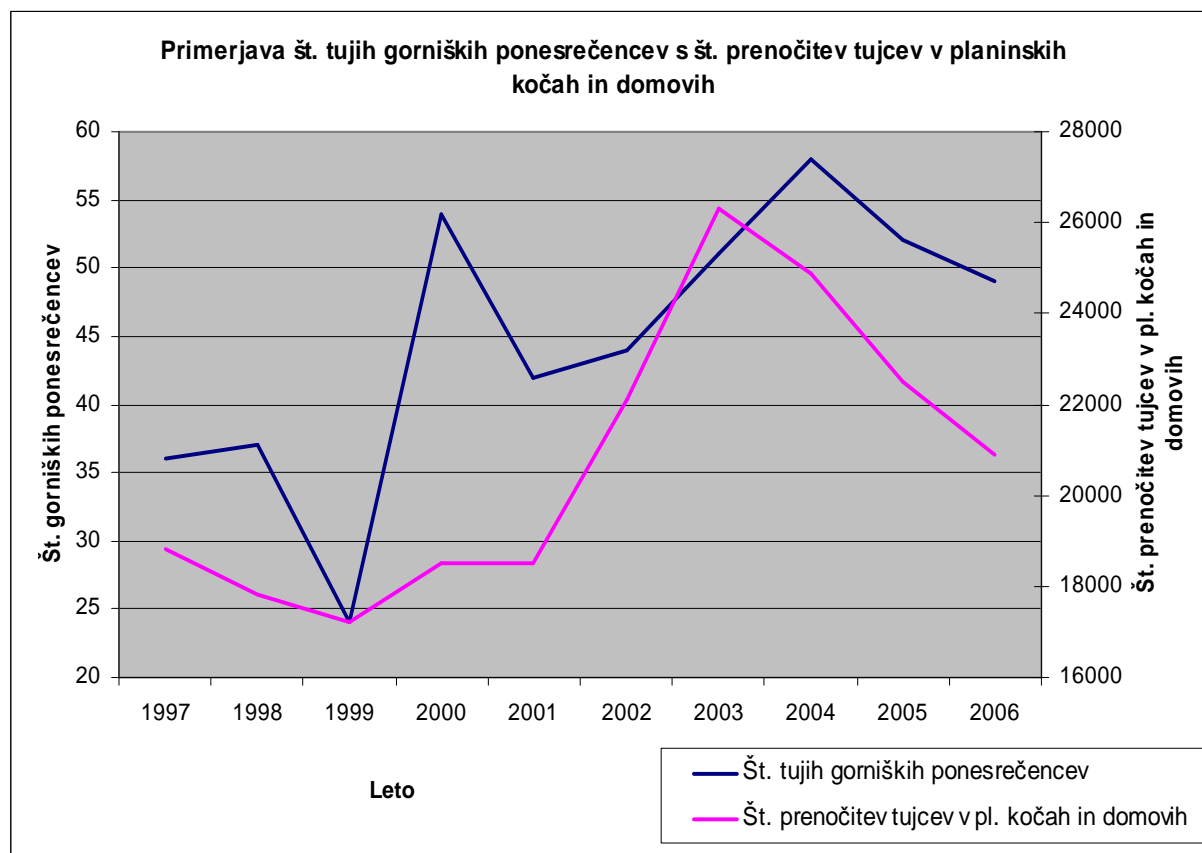
Iz zgornjega grafa je razvidno, da se je delež tujih ponesrečencev med letom 1997 in 2006 ves čas nekoliko spreminjal. Pri čemer ne moremo govoriti o nekem splošnem porast ali upadu. Povprečno je znašal 22,7 odstotkov in je nihal od začetnih 20,2 odstotka v letu 1997, do 22,7 odstotka v letu 2006. Pri tem lahko govorimo o upadu v letu 1999. Tega leta se je v slovenskih gorah ponesrečilo nekoliko manj tujih državljanov, to je 24, kar znaša 15,8 odstotkov in o upadu v letih 2001 in 2002, tudi takrat je delež tujih ponesrečencev upadel pod 20 odstotkov. Največji delež tujih ponesrečencev v slovenskih gorah pa smo zaznali v letu 2005 in sicer 28,7 odstotka.

Z namenom realnejše predstave o deležu ponesrečenih tujcev v slovenskih gorah, glede na število tujih državljanov, ki so v tem obdobju obiskali slovenske gore. V ta namen smo naredili primerjavo podatkov o številu tujih ponesrečencev s celotnim številu tujih obiskovalcev naših gor. Pri tem smo uporabili podatke Statističnega urada Slovenije in v nadaljevanj naredili primerjavo: števila tujih ponesrečencev s podatkom o številu prenočitev tujih državljanov v slovenskih planinskih kočah in domovih.

Preglednica 4.2: Primerjava števila tujih gorniških ponesrečencev s številom prenočitev tujcev v planinskih kočah in domovih

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	skupaj
Št. tujih gorniških ponesrečencev	36	37	24	54	42	44	51	58	52	49	447
Št. prenočitev tujcev v planinskih kočah (v 1000)	18,8	17,8	17,2	18,5	18,5	22,1	26,3	24,9	22,5	20,9	207,5

Graf 4.2: Primerjava števila tujih gorniških ponesrečencev s številom prenočitev tujcev v planinskih kočah in domovih

V zgornjem grafu vidimo, da imata krivulji ponesrečencev in prenočitev, v več izsekih, enako smer gibanja. Tako vidimo, da je v obdobju 1998–1999 število tujih ponesrečencev in prenočitev upadlo, da je v obdobju od 1999–2000 naraščalo ter da se je gibanje v grobem ponovno ujemalo v letih od 2001–2006.

Zdi se, da tuji obiskovalci slovenskih gora v planinskih kočah in domovih prenočujejo vedno pogosteje. Tako tudi primerjava števila njihovih prenočitev daje bolj smiselne rezultate.

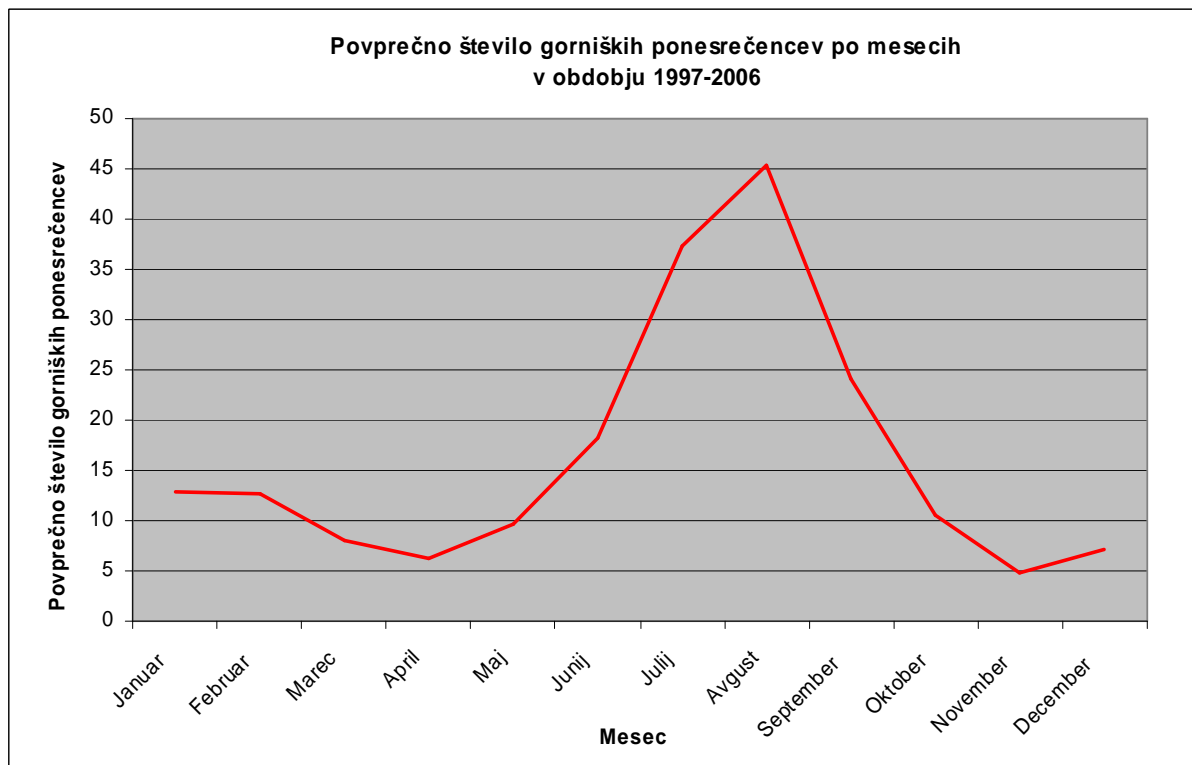
4.6.5 Gorniški ponesrečenci po mesecih

Pri pregledu števila gornjskih ponesrečencev po mesecih smo uporabili razdelitev, ki jo v svojih analizah uporablja GRZS. Gre za klasično razdelitev leta na 12 mesecev.

Preglednica 5: Število gornjskih ponesrečencev po mesecih (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Povprečje	Delež
Januar	9	15	8	14	12	35	11	12	8	5	12,9	6,5%
Februar	13	17	4	17	24	4	14	13	9	11	12,6	6,4%
Marec	6	5	6	2	8	11	18	12	7	6	8,1	4,1%
April	5	8	3	12	10	8	1	1	10	5	6,3	3,2%
Maj	7	3	12	10	12	7	14	4	12	16	9,7	4,9%
Junij	13	13	21	16	12	28	18	20	28	14	18,3	9,3%
Julij	27	22	28	42	45	43	35	49	30	53	37,4	19,0%
Avgust	38	62	26	71	47	54	43	50	35	28	45,4	23,0%
September	41	11	15	26	13	22	22	36	17	38	24,1	12,2%
Oktober	13	2	19	7	23	6	7	5	11	12	10,5	5,3%
November	1	3	4	0	7	3	6	11	6	7	4,8	2,4%
December	5	7	6	6	5	5	9	11	8	10	7,2	3,6%
VSI SKUPAJ	178	168	152	223	218	226	198	224	181	205	1973	100%

Graf 5: Povprečno število gornjskih ponesrečencev po mesecih

Iz grafa je lepo razvidno, da se je v izbranem obdobju 1997–2006, po pričakovanju, največ obiskovalcev gora ponesrečilo poleti. Pri tem navajamo, da smo krivuljo v zgornjem grafu izrisali na podlagi izračunanega povprečja desetletja – za vsak mesec. Krivulja tako predstavlja povprečno število ponesrečencev po mesecih v izbranem desetletju.

"Kritična meseca" sta zlasti avgust in julij, katerima sledita september in junij. Delež ponesrečencev so sicer nekoliko nihali po posameznih letih, vendar se je v povprečju izbranih desetih let kar 23 odstotkov nesreč zgodilo v mesecu avgustu. Razen v letih 1997 in 1999 je bilo število gorniških ponesrečencev v tem mesecu vedno največje. S povprečjem desetletja, 19 odstotkov, je mesecu avgustu sledil julij.

Takšen porast števila ponesrečencev v "poletnem" času lahko pripisujemo večji obiskanosti gora v tem času. Poleti so namreč dopusti, počitnice, ugodnejše vremenske razmere in daljši dan. V namen preventive bi bilo smiselno ugotavljati še povezanost med številom ponesrečencev v "kritičnih mesecih" in njihovo gorniško "usposobljenostjo". Torej ugotavljati ali gre veliko porast gorniških ponesrečencev pripisovati na račun "turistov" oziroma občasnih gornikov ali le ugodnejšim vremenskih in drugim razmeram.

Najnižji skupni delež ponesrečencev za izbrano desetletje je bil v mesecu aprilu in je znašal 3,2 odstotka. Z majhnim odstopanjem mu je sledil mesec marec in nato še mesec maj. Tudi tu smo vzroke iskali v vremenu. Menimo namreč, da je bilo v teh mesecih v gorah manj "obiskovalcev" zaradi slabšega vremena – takrat je v gorah pogosto še sneg, kar posledično pomeni tudi manj ponesrečencev.

4.6.6 Gorniški ponesrečenci glede na uro dogodka

Ure, v katerih so se v izbranem obdobju ponesrečili obiskovalci gora, smo prikazali po razdelitvi, ki jo uporablja GRZS v svojih letnih analizah. Dan smo razdelili na kategorije po 2 uri skupaj. Tako smo dobili 12 kategorij, pri čemer traja prva od polnoči do 2 h zjutraj, druga od 2 h zjutraj do 4 h zjutraj in tako naprej.

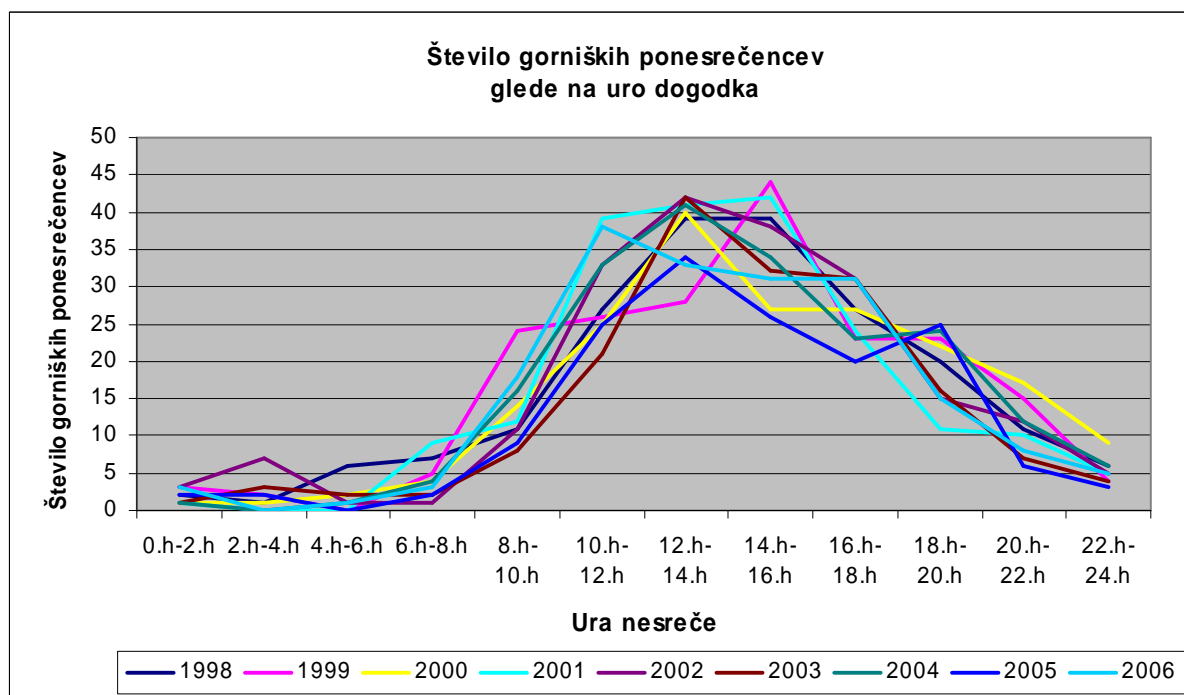
Znotraj navedene razdelitve ur smo prikazali število ponesrečencev, torej tistih, ki so potrebovali pomoč GRZS in ne le število nesreč, ki so se zgodile v tem času. Pri tem opozarjamo na manjkajoče podatke za leto 1997. Le-teh nismo uspeli pridobiti, saj v tistem letu v letnih analizah nesreč še ni bilo podatkov o gorniških ponesrečencih glede na uro dogodka.

Preglednica 6: Število gorniških ponesrečencev glede na uro dogodka (interno gradivo GRZS)

	*1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj	Delež
0 h–2 h	2	3	1	1	3	1	1	2	3	17	1,0%
2 h–4 h	1	2	1	0	7	3	0	2	0	16	1,0%
4 h–6 h	6	0	2	0	1	2	1	0	1	13	0,8%
6 h–8 h	7	5	4	9	1	2	4	2	3	37	2,2%
8 h–10 h	11	24	14	12	11	8	16	9	18	123	7,3%
10 h–12 h	27	26	25	39	33	21	33	25	38	267	15,9%
12 h–14 h	39	28	40	41	42	42	41	34	33	340	20,3%
14 h–16 h	39	44	27	42	38	32	34	26	31	313	18,6%
16 h–18 h	27	23	27	24	31	31	23	20	31	237	14,1%
18 h–20 h	20	23	22	11	15	16	24	25	15	171	10,2%
20 h–22 h	11	15	17	10	12	7	12	6	8	98	5,8%
22 h–24 h	6	4	9	5	5	4	6	3	5	47	2,8%

*Za leto 1997 ni podatka o številu gorniških ponesrečencev glede na uro dogodka.

Graf 6: Število gorniških ponesrečencev glede na uro dogodka

V grafu, kjer posamezna krivulja predstavlja izbrano leto, lahko razberemo, da se je v obdobju 1998–2006 več obiskovalcev gora ponesrečilo v popoldanskem (po 12. uri), kot v dopoldanskem času. Pri tem je opazno največje izstopanje gorniških ponesrečencev med 12. in 14. uro. Takrat se je v izbranem obdobju ponesrečilo 340 oseb kar predstavlja kar 20,25 odstotkov vseh ponesrečencev. Naslednji najpogostejši časovni interval je med 14. in 16. uro; ta se po deležu ne razlikuje

veliko od predhodnega. Na splošno lahko ob ogledu grafa ugotovimo, da se je največ oseb ponesrečilo med 10. in 18. uro.

Pri ugotavljanju števila ponesrečencev glede na uro dogodka nas zanima čas nesreče v povezavi s sestopom oziroma vzponom. Ker podatka o tem ali gre za vzpon ali sestop nimamo, lahko le sklepamo, da so bile te osebe že dalj časa na turi oziroma so po možnosti sestopale. Zavedamo se namreč, da dalj časa trajajoča tura prinaša večjo utrujenost in posledično večjo možnost nezgode oziroma poškodbe.

Pri pregledu smo ugotovili, da bi bila bolj smiselna razdelitev na kategorije po eno uro, vsaj kar se tiče najbolj kritičnih ur. Tako bi lažje ugotavljali kdaj točneje se začne čas, ko se poškoduje največ obiskovalcev gora. Ta tako ostaja nekoliko manj natančno opredeljen na obdobje med 12. in 14. uro.

4.6.7 Struktura ponesrečencev glede na gorniško usposobljenost

Znotraj pojma "gorniška usposobljenost" smo ponesrečence, ki se jim je zgodil nesrečni dogodek v gorah, razdelili na kategorije, kakršne uporablja GRZS.

Kategorije gorniške usposobljenosti so naslednje:

- turist²,
- planinec,
- alpinist,
- gorski reševalec,
- vodnik PZS,
- gorski vodnik.

V nekdanjem obrazcu GRZS "Poročilo o nesreči" so navedene kategorije gorniške usposobljenosti obravnavane pod razdelitvijo "izobrazba", v novem pa pod razdelitvijo "izkušnost". Mi smo se odločili za poimenovanje gorniška usposobljenost.

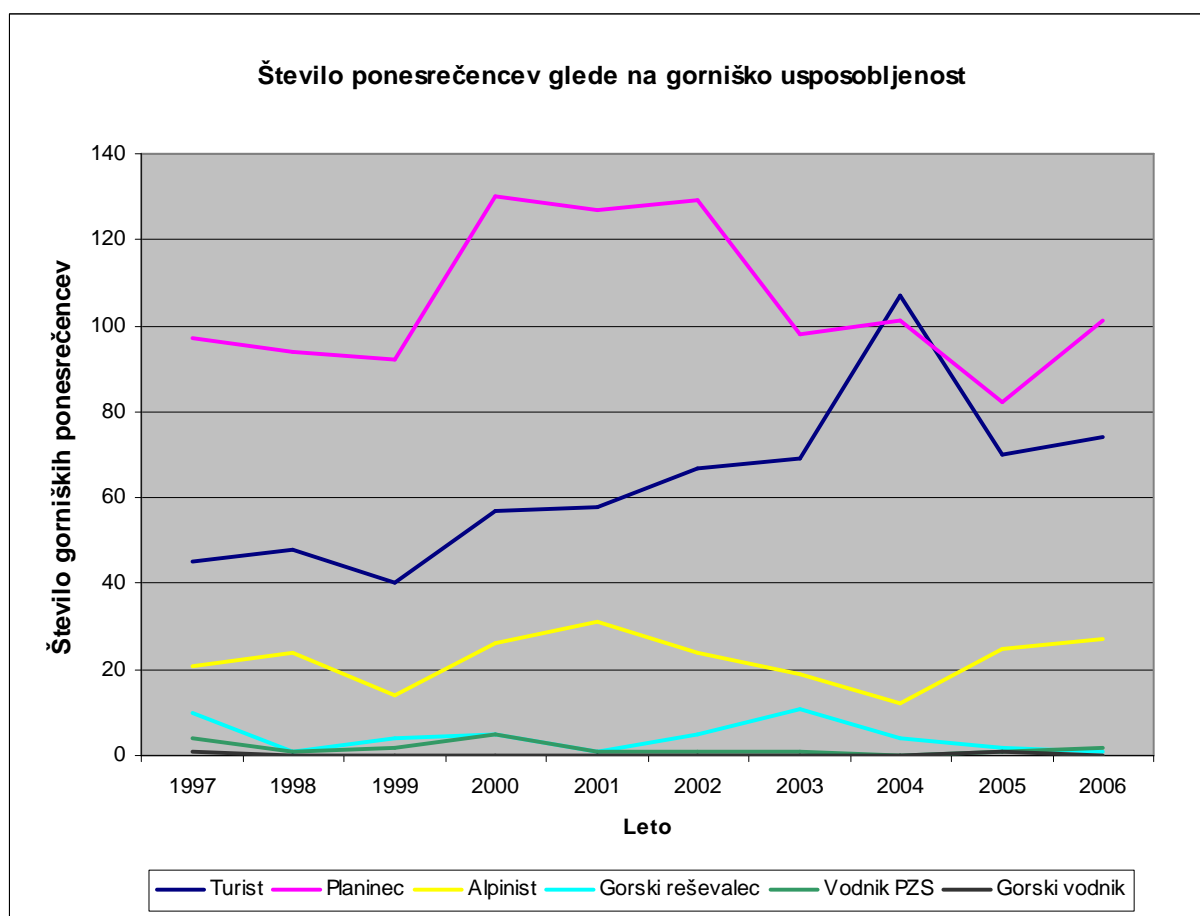
Kategorije torej razmejujejo ponesrečence glede na njihovo gorniško usposobljenost, oziroma gorniške izkušnje.

² Oseba brez osnovne planinske vzgoje, ki je nevešča hoje po gorah.

Preglednica 7.1 : Število ponesrečencev glede na gorniško usposobljenost (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj	Delež
Turist	45	48	40	57	58	67	69	107	70	74	635	32,2%
Planinec	97	94	92	130	127	129	98	101	82	101	1051	53,3%
Alpinist	21	24	14	26	31	24	19	12	25	27	223	11,3%
Gorski reševalec	10	1	4	5	1	5	11	4	2	1	44	2,2%
Vodnik PZS	4	1	2	5	1	1	1	0	1	2	18	0,9%
Gorski vodnik	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0,1%

Graf 7.1: Število ponesrečencev glede na gorniško usposobljenost

Pri pregledu gorniške usposobljenosti ponesrečencev nas je sprva presenetil izredno visok delež planincev med ponesrečenci. V obdobju med letoma 1996 in 1997 je bilo namreč med vsemi ponesrečenci kar 53,3 odstotkov planincev. Delež turistov je znašal 32,2 odstotkov.

Odstotek ponesrečenih alpinistov med vsemi gornjskimi ponesrečenci je za izbrano obdobje desetih let znašal 11,3 odstotka. Gorski reševalci so med ponesrečenci

zavzeli 2,2 odstotka, vodniki Planinske zveze Slovenije 0,9 odstotka in gorski vodniki 0,1 odstotek vseh ponesrečencev.

Vzrok za tako visok delež ponesrečenih planincev lahko pojasnimo z dejstvom, da je prav ta kategorija obiskovalcev gora najbolj zastopana, kar posledično pomeni tudi zavzemanje največjega deleža med gorniškimi ponesrečenci. V nadaljevanju bi lahko vzrok za tako velik delež iskali tudi v sami opredelitvi "planinec". Le-ta je zelo široka. Kot planinca lahko smatramo osebo, ki v gore zahaja le občasno in na drugi strani osebo, ki pogosto zahaja v gore in ima obilo gorniškega znanja in sposobnosti. To, da je nekdo član planinskega društva še ne opredeljuje njegove gorniške aktivnosti in znanja. Tudi GRZS je v Analizi nesreč in reševalnega dela 2005 zapisala: *"Žal članstvo v PZS še ne pomeni, da so člani bolj pripravljeni in opremljeni za hojo v gore kot drugi – včasih je celo nasprotno"* (Podobnik idr., 2006).

Ker sami podatki brez primerjave s celotnim številom planincev v gorah ne dajejo realne predstave, smo uporabili podatke Planinske zveze Slovenije o članstvu za posamezna leta in izračunali deleže ponesrečenih planincev z namenom, da bi dobili realnejšo predstavo.

Preglednica 7.2: Delež ponesrečenih planincev, glede na članstvo v PZS (interno gradivo GRZS, interno gradivo PZS)

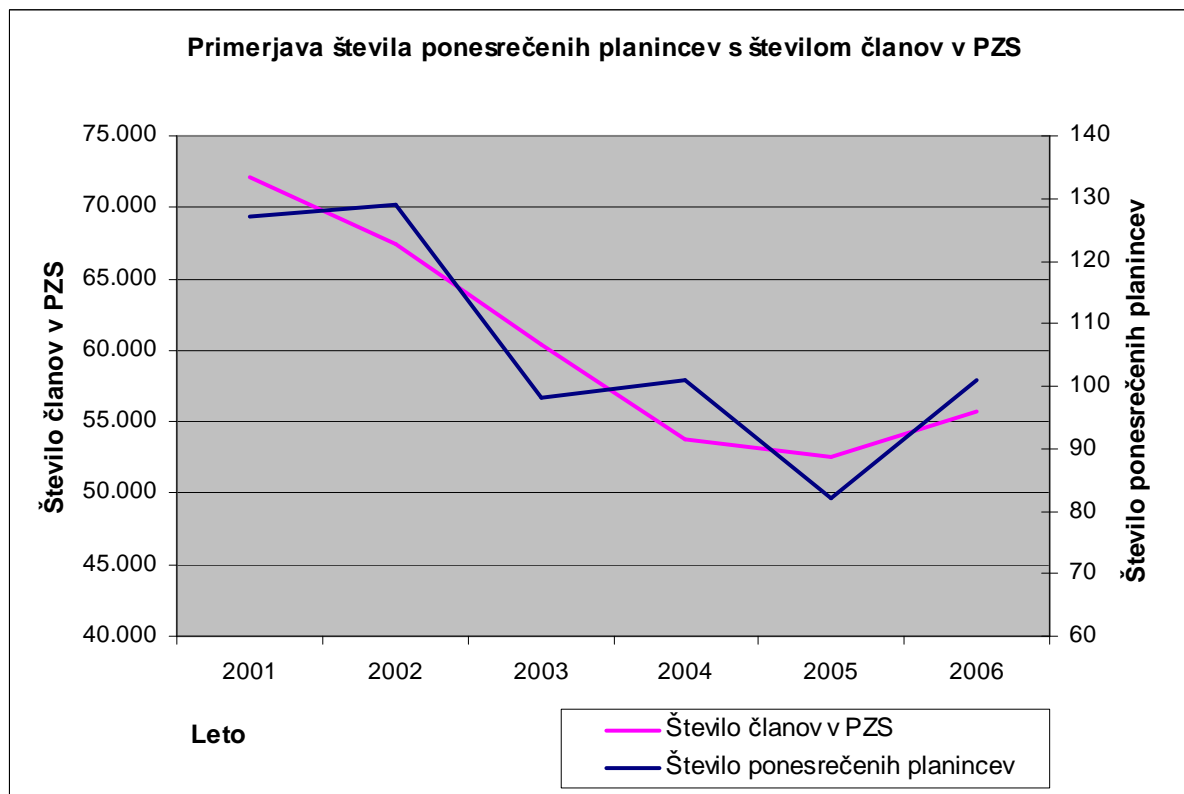
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Število ponesrečenih planincev	127	129	98	101	82	101
Število članov PZS	72.063	67.448	60.452	53.743	52.509	55.653
Delež ponesrečenih planincev glede na članstvo v PZS	0,18%	0,19%	0,16%	0,19%	0,16%	0,18%

* Podatke o številu članov v PZS smo uspeli pridobiti le od leta 2001 naprej.

Iz zgornje preglednice je razvidno, da primerjava pokaže drugačno sliko. In sicer, da so se deleži ponesrečenih planincev v obdobju 2001–2006, glede na članstvo v PZS, gibali med 0,16 in 0,19 odstotkov.

Iz omenjene primerjave lahko tudi sklepamo, da vsi deleži ponesrečencev glede na usposobljenost ne dajejo realne predstave brez primerjave z dejanskim številom oseb posamezne kategorije v gorah.

Graf 7.2: Primerjava števila ponesrečenih planincev s številom članov v PZS

Grafična ponazoritev gibanja števila članstva v PZS in števila ponesrečenih planincev pokaže, da se števili obeh gibata približno vzporedno. Podatki kažejo, da se je število ponesrečenih planincev iz 127 v letu 2001 zmanjšalo na 101 v letu 2006 in da se je število članov PZS zmanjšalo iz 72.063 v letu 2001 na 55.653 v letu 2006. Pri tem naj opozorimo, da ni vključeno obdobje 1997-2000. V tem obdobju se je število ponesrečenih planincev povečalo in sicer iz 97 v letu 1997 na 130 v letu 2000.

V obdobju 2001–2006 je opazen upad obojih; tako število ponesrečenih planincev, kot tudi upad števila članov v PZS.

4.6.8 Organiziranost v gorniških nesrečah

S pojmom "**organiziranost**" v gorniških nesrečah na turi smo zajeli informacije o tem ali je v neki nesreči šlo za:

- posameznika,
- plezalno navezo,
- neorganizirano skupino,
- organizirano skupino,

In znotraj organizirane skupine za:

- organizirano skupino z vodnikom PZS,
- organizirano skupino z gorskim vodnikom.

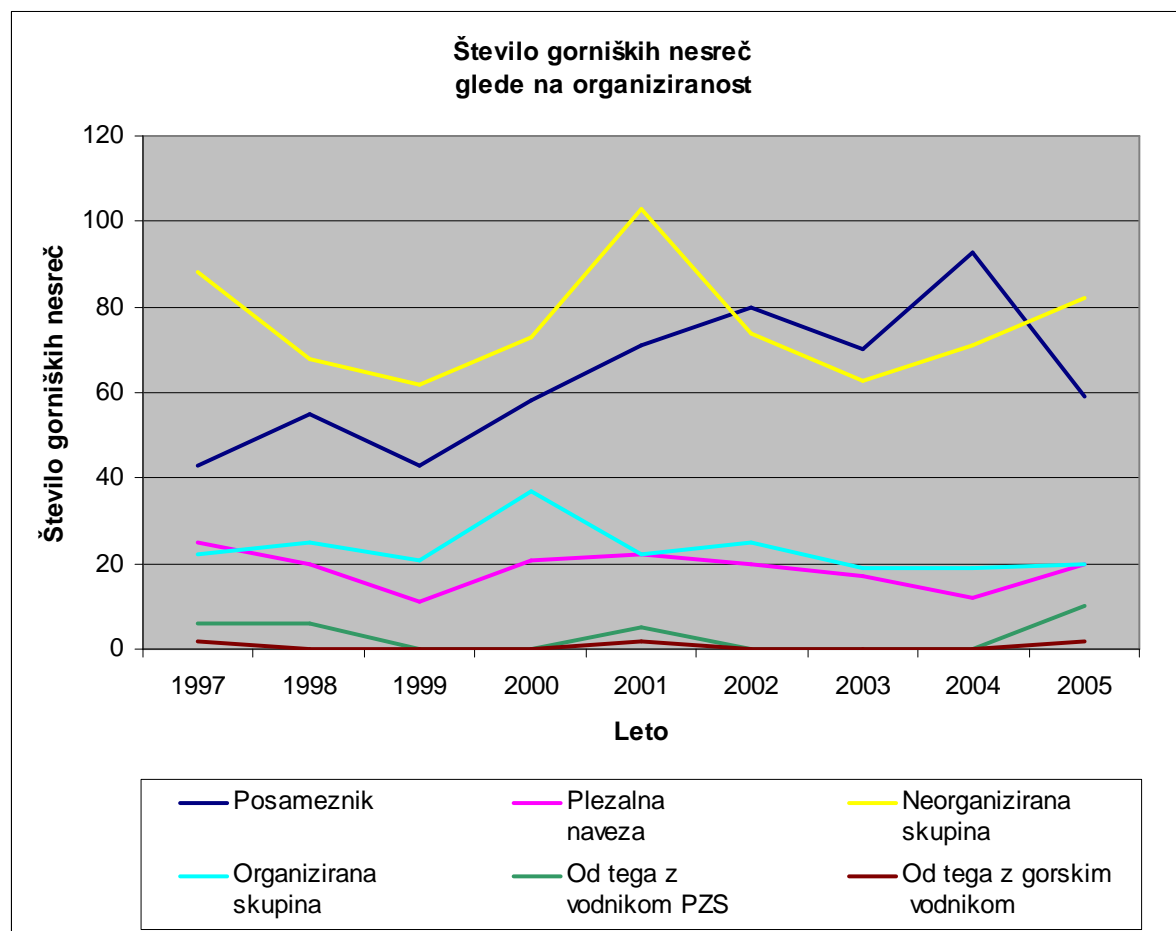
Uporabili smo razdelitev, kot jo je v svojih analizah nesreč in reševalnega dela uporabljala GRZS. Pri tem pomeni neorganizirana skupina dve ali več oseb, ki so se na "turo" odpravile brez "odgovornosti" oziroma vodenja osebe, ki je za to ustrezno usposobljena. Kategorija "organizirana skupina" pa označuje skupino dveh ali več oseb, ki so se na turo odpravile pod vodstvom odgovorne osebe. Pri tem gre lahko za vodenje s strani osebe, ki je za vodenje v gorah ustrezno usposobljena (vodnik PZS ali gorski vodnik) ali za osebo, ki uradne gorniške usposobljenosti nima.

Preglednica 8: Število gorniških nesreč glede na organiziranost (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*	Skupaj	Delež
Posameznik	43	55	43	58	71	80	70	93	59	572	34,3%
Plezalna naveza	25	20	11	21	22	20	17	12	20	168	10,1%
Neorganizirana skupina	88	68	62	73	103	74	63	71	82	684	41,0%
Organizirana skupina	22	25	21	37	22	25	19	19	20	210	12,6%
Od tega z vodnikom PZS	6	6	0	0	5	0	0	0	10	27	1,6%
Od tega z gorskim vodnikom	2	0	0	0	2	0	0	0	2	6	0,4%

*Za leto 2006 ni podatka o organiziranosti v gorniških nesrečah.

Graf 8: Število gorniških nesreč glede na organiziranost

*Za leto 2006 ni podatka o številu gorniških nesreč glede na organiziranost.

Podatki v zgornji preglednici in grafu govorijo o tem, da je v največjem številu gorniških nesreč šlo za neorganizirano skupino in ne za posameznika, kot bi morda pričakovali. Delež neorganiziranih skupin za obdobje 1997–2005 je znašal 41 odstotkov, delež posameznikov pa 34,3 odstotkov. Slednje lahko pojasnujemo z dejstvom, da se več ljudi v gore odpravlja v skupini, kot sami, kar je v skladu z načelom o varnosti. Dejansko stanje bi lahko ocenili šele tedaj, ko bi razpolagali s podatkom o tem, koliko je, izmed vseh, ki zahajajo v gore, posameznikov, koliko neorganiziranih skupin, koliko plezalnih navez in koliko organiziranih skupin.

Podatek, da je znašal skupni delež nesreč v organiziranih skupinah v izbranem obdobju kar 12,6 odstotkov je na prvi pogled zaskrbljujoč. Vendar smo že pri opisu kategorizacije pojasnili, da ta kategorija zajema tudi vodenje s strani osebe, ki nima uradne gorniške usposobljenosti. To pokaže nadaljnji podatek, ki govori o tem, da je v okviru organizirane skupine, ki jo je vodil vodnik PZS prišlo do nesreče v 1,6 odstotkih, kadar jo je vodil gorski vodnik pa v 0,4 odstotkih. Pri tem moramo upoštevati, da deleža vodnikov PZS in gorskih vodnikov nista primerljiva, saj

primerjava z dejanskim številom vodnikov PZS in gorskih vodnikov ni vključena. Prav tako ni bila vključena primerjava s celotnim številom vseh organiziranih skupin, ki so bile v tem obdobju na turi v slovenskih gorah.

Skupni delež nesreč v plezalni navezi je v izbranem obdobju znašal 10,1 odstotek.

4.6.9 Vzrok in povod gorniških nesreč

Za preprečevanje nesreč je zagotovo zelo pomembno, da natančno poznamo posamezne vzroke nesreč. Preden predstavimo vzroke gorniških nesreč moramo obrazložiti nekaj nejasnosti, na katere smo naleteli pri tej spremenljivki.

Prva nejasnost se pojavlja pri opredelitvi ali gre za **vzroke** gorniških **nesreč** ali **vzroke reševanja**. S tem problemom se je v svojem magistrskem delu ukvarjal že Anton Golnar (1997). Gorski reševalci Slovenije so v svojih preteklih poročilih reševanja in nesreč **vzroke** gorniških nesreč, vse do uvedbe novega elektronskega sistema, obravnavali nekoliko drugače. Kljub vmesnim izboljšavam obrazca je bilo v obdobju naše obravnave – do novembra 2006 – omenjeno poročilo razdeljeno na dva dela in sicer je en del nosil ime "Poročilo o reševanju", drugi del pa "Poročilo o nesreči". Glede na to, da je bil **vzrok** kategorija pri delu "Poročilo o reševanju", bi lahko sklepali, da se je beležil vzrok reševanja in ne vzrok nesreče. Po pregledu podatkov in razgovoru z nekaterimi gorskimi reševalci smo ugotovili, da gre vendarle za **vzrok nesreče**.

Na drugo nejasnost smo naleteli pri razdelitvi znotraj kategorije **vzrok**, ki jo je vključevalo prejšnje poročilo o reševanju. V omenjenih poročilih vzroki namreč niso kategorizirani na primarne in sekundarne, kar najpogosteje zasledimo v gorniški literaturi, temveč gre za ločitev na **vzrok** in **povod** oziroma **okoliščine** gorniške nesreče.

Pri tem k **vzrokom** prištevajo:

- bolezen,
- padec,
- padec sotovariša,
- padajoče kamenje,
- izčrpan,
- zašel,
- zakasnitev.

Med **povod oziroma okoliščine** pa:

- neprimerna osebna oprema,
- neprimerna tehnična oprema,
- telesna nepripravljenost,
- duševna nepripravljenost,
- strela,
- zdrs,
- odlom,
- pomanjkljivo markiranje,
- nepoznavanje terena,
- okvara opreme,
- poškodovana pot,
- kačji pik,
- plaz,
- alkohol.

Tudi v novem sistemu beleženja in vodenja poročil, ki vključuje nov obrazec "Poročilo o nesreči" še vedno zasledimo razdelitev na vzrok nesreče in okoliščine nesreče. Pri tem ostajajo vzroki in okoliščine (katere smo obravnavali pod povod nesreče) enaki prejšnjem obrazcu.

Na prvi pogled bi lahko trdili, da med povod oziroma okoliščine prištevajo tiste dejavnike, za katere se po običajni klasifikaciji vzrokov gorniških nesreč zdi, da so primarni vzroki. Med vzroke pa tiste dejavnike, za katere se zdi, da so sekundarni vzroki. Problem se poglobi z dejstvom, da pri posamezni nesreči ni vedno naveden le en vzrok in en povod, temveč je lahko tako vzrokov kot povodov več, kar je razumljivo. Če pojasnimo na izmišljenemu primeru, ki upošteva razdelitev GRZS: Neorganizirana skupina je bila na gorniški turi, eden od njih je omagal. Dogovorili so se, da počaka in ga nazaj grede "poberejo". Omagani se je po počitku odločil, da sam sestopi, pri tem pa je zgrešil pot in zašel. Prijatelji so ga pogrešili, iskali in poklicali pomoč. V tem primeru je bilo vzrokov in povodov več, vzroka – izčrpan in zašel, povoda pa – telesna in duševna nepripravljenost. Poleg tega prihaja do nejasnosti, ker je iz danih okoliščin in opisov nesreče, ki ji nismo prisostovali, težko natančno opredeliti glavni vzrok in povod. Iz razgovora z gorskimi reševalci smo ugotovili, da pri povodu gorniških nesrečah govorijo o okoliščinah nesreče.

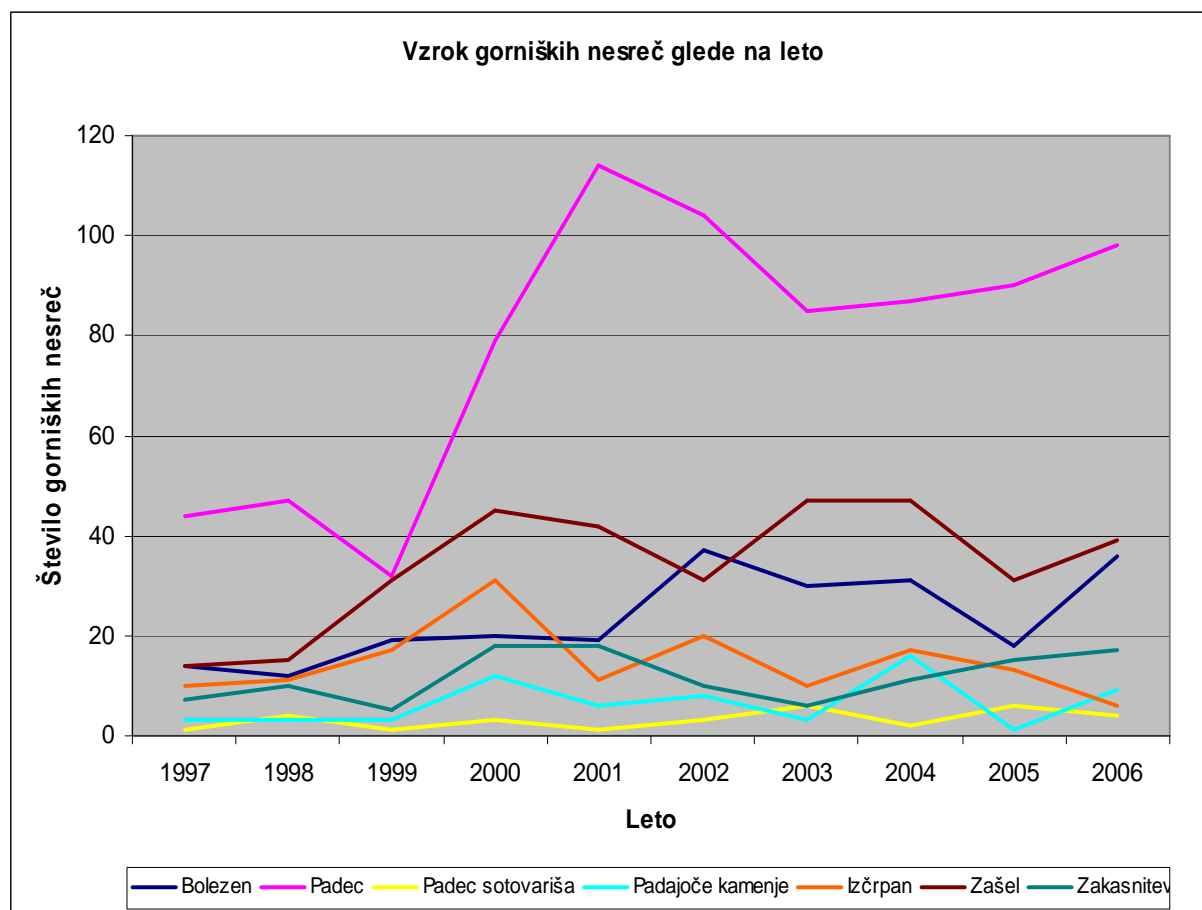
Delitev povodov in vzrokov gorniških nesreč predstavlja (če ne poznamo povezanosti teh dveh spremenljivk za posamezno nesrečo) problem. Saj ta v veliki meri izniči vrednotenje posameznih vzrokov in povodov, ki bi lahko prispevali h gorniški preventivi. Iz samega vzroka, brez da vemo za njegov povod, namreč težko pojasnujemo nesrečo in težko ugotavljamo kaj bi bilo potrebno storiti za zmanjšanje gorniških nesreč. GRZS v svojih analizah vzroke in povode zato predstavlja skupaj, v

enotnemu grafu. Mi smo se kljub temu podatke o vzroku in povodu odločili predstaviti ločeno in v nadaljevanju še skupaj.

Preglednica 9.1: Vzrok gorniških nesreč (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj	Delež
Bolezen	14	12	19	20	19	37	30	31	18	36	236	13,8%
Padec	44	47	32	79	114	104	85	87	90	98	780	45,5%
Padec sotovariša	1	4	1	3	1	3	6	2	6	4	31	1,8%
Padajoče kamenje	3	3	3	12	6	8	3	16	1	9	64	3,7%
Izčrpan	10	11	17	31	11	20	10	17	13	6	146	8,5%
Zašel	14	15	31	45	42	31	47	47	31	39	342	19,9%
Zakasnitev	7	10	5	18	18	10	6	11	15	17	117	6,8%
VSI SKUPAJ	93	102	108	208	211	213	187	211	174	209	1716	100,0%

Graf 9.1: Vzrok gorniških nesreč glede na leto

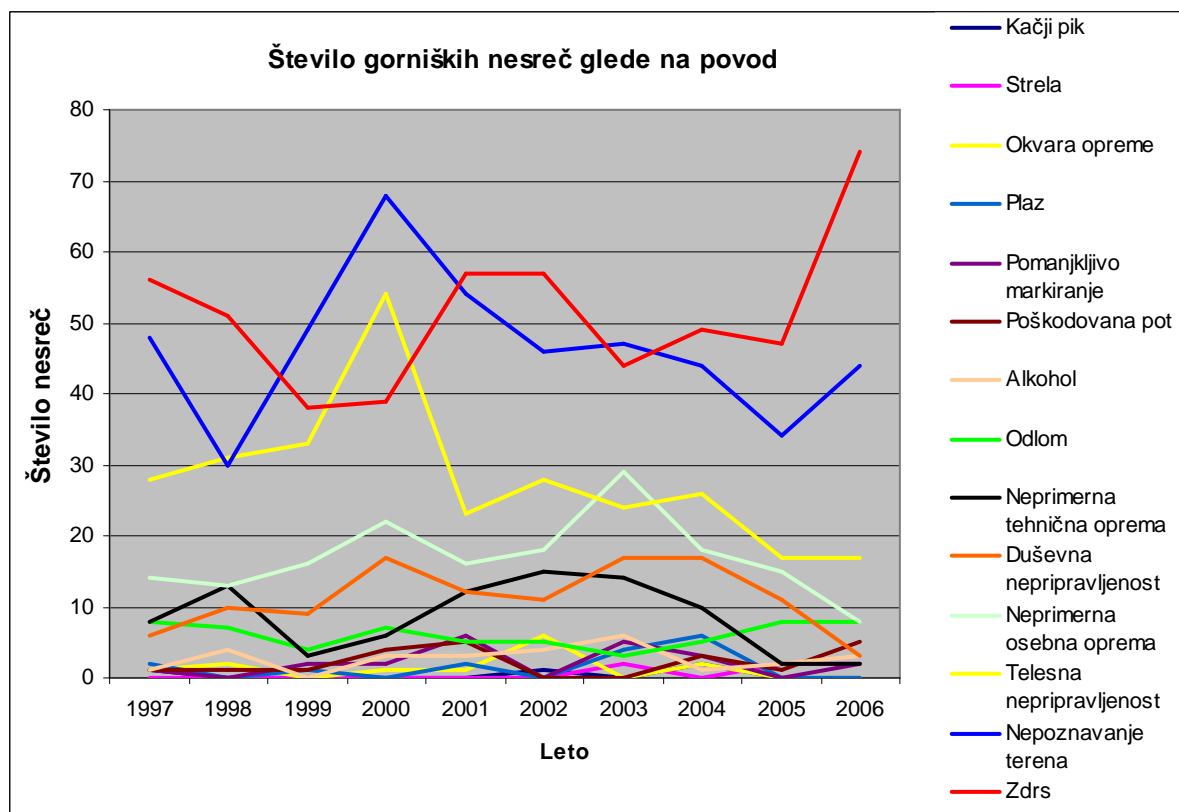
Najpogostejši vzrok za nastale gorniške nesreče v celotnem obravnavanem obdobju je bil po ocenah gorskih reševalcev GRZS "padec" in sicer kar v 54,5 odstotkih. Naslednji najpogostejši vzrok "zašel" sledi z 19,9 odstotki. Na tretjem mestu je bolezen s 13,8 odstotki. Deleži vseh drugih vzrokov so manjši od 10 odstotkov.

Obrazložitev tako velikega deleža padca, kot glavnega **vzroka** gorniških nesreč, v izbranem obdobju zahteva podrobnejšo analizo. S samimi golimi podatki o tem (kot smo že zapisali) težko razpravljamo, saj moramo vedeti, da je bil padec le vzrok, povodov zanj pa je bilo lahko veliko. Iz danih podatkov žal nismo mogli ugotavljati povezanosti, ki bi lahko bolj natančno pojasnila vzrok nesreče.

Preglednica 9.2: Povod gorniških nesreče glede na leto (interno gradivo GRZS)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Skupaj	Delež
Kačji pik	1	0	0	0	0	1	0	2	0	0	4	0,2%
Strela	0	0	0	0	0	0	2	0	2	2	6	0,3%
Okvara opreme	1	2	0	1	1	6	0	2	0	0	13	0,7%
Plaz	2	0	1	0	2	0	4	6	0	0	15	0,8%
Pomanjkljivo markiranje	1	0	2	2	6	0	5	3	0	2	21	1,2%
Poškodovana pot	1	1	1	4	5	0	0	3	1	5	21	1,2%
Alkohol	1	4	0	3	3	4	6	1	2	3	27	1,5%
Odlom	8	7	4	7	5	5	3	5	8	8	60	3,4%
Neprimerna tehnična oprema	8	13	3	6	12	15	14	10	2	2	85	4,7%
Duševna nepripravljenost	6	10	9	17	12	11	17	17	11	3	113	6,3%
Neprimerna osebna oprema	14	13	16	22	16	18	29	18	15	8	169	9,4%
Telesna nepripravljenost	28	31	33	54	23	28	24	26	17	17	281	15,7%
Nepoznavanje terena	48	30	49	68	54	46	47	44	34	44	464	25,9%
Zdrs	56	51	38	39	57	57	44	49	47	74	512	28,6%
VSI SKUPAJ	175	162	156	223	196	191	195	186	139	168	1791	100%

Graf 9.2: Število gorniških nesreč glede na povod

Najpogostejši povod, ki je po ocenah gorskih reševalcev v slovenskih gorah pripeljal do gorniške nesreče v letih med 1997 in 2006, je bil "zdrs". Delež tega je, gledano za vsa leta skupaj, znašal 28,6 odstotkov. Na drugem mestu je "nepoznavanje terena" s 25,9 odstotki, na tretjem pa "telesna nepripravljenost" s 15,7 odstotki. Delež vseh drugih povodov je znašal manj kot 10 odstotkov.

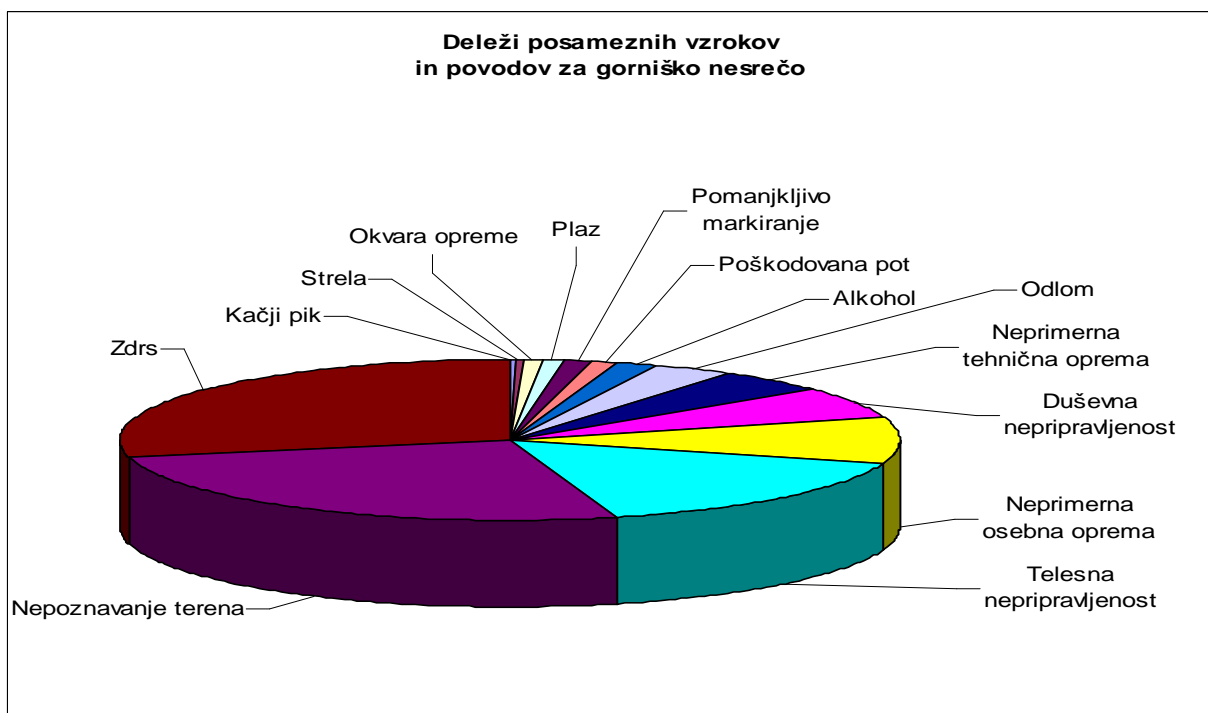
Podatek, ki govori o *zdrsu* kot najpogostejšemu povodu, je pričakovan in razumljiv, če ga povežemo z najpogostejšim vzrokom nesreče – padcem, najpogostejšimi meseci nesreče – poletni meseci in najpogostejšimi urami nesreč – popoldan (sklepanje na sestop). Tudi "nepoznavanje terena", kot drugi najpogostejši povod, je logično povezan z drugim najpogostejšim vzrokom nesreče – zašel.

Tako padelec kot *zdrs* pa lahko v prvi vrsti povežemo s površjem. Vemo namreč, da je površje v gorah razčlenjeno. Zato je hoja po njem zahtevnejša in zahteva znanje, izkušnost, izvežbanost, primerno opremo in tudi večnost njene uporabe.

Tretji najpogostejši povod "telesna nepripravljenost" kaže, da je vzrok za mnoge nesreče pomanjkanje kondicije, kar lahko povezujemo z najpogostejšimi urami nesreč – popoldan (sklepanje na sestop).

Obrazložiti smo skušali še "neprimerno osebno opremo" kot povod, ki je imel v izbranem desetletju prav tako precejšen delež med vsemi; ta je znašal 9,4 odstotkov. Če tudi tokrat upoštevamo najpogostejši vzrok nesreče – padec, najpogostejše mesece nesreče – poletni meseci in najpogostejše ure nesreč – popoldan (sklepanje na sestop) je najverjetneje *obutev* tista, ki postavlja osebno opremo kot precej pogost povod gorniške nesreče. Vendar se zdi, da se število gorniških nesreč v zadnjih nekaj letih zaradi neprimerne obutve zmanjšuje. To potrjujejo tudi rezultati anket objavljenih v Analizi nesreč in reševalnega dela 2005 (Podobnik idr., 2006), ki so jih med obiskovalci gora opravljali člani GRZS.

Graf 9.3: Deleži posameznih vzrokov in povodov za gorniško nesrečo

5. PREGLED AKTUALNEGA GORNIŠKEGA PREVENTIVNEGA DELOVANJA

5.1 Namen pregleda

Namena pregleda aktualnega gorniškega preventivnega delovanja v Sloveniji sta dva. Oba se nanašata na ugotavljanje področij in možnosti dodatnega delovanja na področju gorniške preventive. Torej na pregled organizacij, zvez, šolskega sistema ter na pregled možnih načinov posredovanja gorniške preventive.

Prvi namen pregleda gorniškega preventivnega delovanja je pomoč tistemu, ki se znajde v vlogi "iskalca gorniške preventive". Pri tem z izrazom "iskalec gorniške preventive" mislimo športnega pedagoga, organizatorja planinskega pohoda, planinskega tabora ali drugo osebo, ki za svoje delo potrebuje informacije iz področja gorniške preventive.

Drugi namen pregleda je, da se odkrijejo pomanjkljivosti na področju sedanjega gorniškega preventivnega delovanja, s čimer lahko iščemo nove možnosti preventivnega delovanja.

5.2 Opredelitev pojma

Pred pojasnitvijo zajete vsebine pod pojmom "aktualno gorniško preventivno delovanje" podajamo obrazložitev izraza *gornišstvo*. V diplomskem delu namreč govorimo o gorništvu, vendar se v delu večkrat pojavlja tudi izraz *planinstvo*, *izletništvo*, *pohodništvo*.

5.2.1 Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo in planinstvo

Kristan (1993) pojasnjuje, da vse navedene dejavnosti združujeta hoja in veselje do bivanja v naravi. Da pa med njimi, kljub temu, da gre za isto dejavnost vendar obstajajo nekatere razlike in pomenski odtenki. Pri tem se ne strinja z izrazom **planinstvo**, kar pojasnjuje z izvorom izraza. "Planina" v slovenski ljudski govoricu pomeni kraj, kjer so pašniki in kjer se pase živina. Od tod tudi imena kot so Planina na kraju, Planina pri jezeru, Planina Blato, Planina Konjšica, Velika Planina in druge planine, ki jih je mogoče najti v Atlasu Slovenije. Tudi opis gesla v Slovarju slovenskega knjižnega jezika, ki pravi, da je planina s travo porasel svet, navadno v gorah, namenjen za pašo, ustreza pomenu ljudskega izraza "planina". Zato Kristan

(1993) meni, "da so potemtakem "planinci" ljudje, ki živijo in delajo na planini, nikakor pa tisti, ki hodijo v gore zaradi športnih in razvedrilnih namenov. Če se oseba, ki se ukvarja s sodstvom, imenuje sodnik, oseba, ki se ukvarja z zdravljenjem zdravnik, potem je oseba, ki zahaja v gore lahko le gornik in ne planinec. Če pa sprejmemo izraz gornik, potem je pravilen izraz za dejavnost, katere osrednji vsebinski sklop je zahajanje v gore, lahko samo **gorništvo** in ne **planinstvo**".

Izletništvo opredeljujemo kot športno dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem izletov, **pohodništvo** pa kot dejavnost, ki se ukvarja s prirejanjem ali udeleževanjem pohodov. Med njima obstaja glavna razlika v trajanju in dolžini prehojene poti, pri čemer je pohod zahtevnejši z vidika psihofizičnega napora (Kristan, 1993).

Izletništvo in pohodništvo se razlikujeta od gorništva po tem, da se odvijata predvsem v kulturni krajini, medtem ko se **gorništvo** odvija v gorah. Pri gorništvu je cilj vrh ali stena, pri izletništvu in pohodništvu pa sama pot. Poleg tega pri gorništvu premagujemo večje višinske razlike, zato je gorništvo tudi psihofizično zahtevnejša dejavnost, navadno tudi bolj tvegana, zato je za ukvarjanje z gorništvom potrebno posebno gorniško znanje, ki zagotavlja ustrezno varnost (Kristan, 1993).

Pri tem se nam zastavlja vprašanje zakaj se potem imenuje Planinska zveza Slovenije, zakaj imamo planinska društva, zakaj Planinsko šolo, zakaj Planinski vestnik ter na drugi strani zakaj Gorsko reševalno zvezo Slovenije, ki izhaja iz Planinske zveze Slovenije. Na ta vprašanja so nekateri opozarjali že po drugi svetovni vojni. Tudi kasneje, leta 1991, se je Božo Jordan spraševal: "Če sedaj prebiramo *Planinski vestnik* in *Delo*, najdemo velikokrat oba izraza (*Planine* in *ljudje*, *Alpinistične novice*) ... zelo rad bi vedel, kakšna je razlika med pojmom gornik in planinec ..." (Jordan, 1991).

Kljub temu, da je dr. Vladimir Škerlak (1991) dosledno obrazložil, da so "planinsko" društvo poimenovali ustanovitelji slovenske organizacije za zahajanje v gore, zaradi nemškega kulturnega vpliva in pomanjkljivega poznavanja slovenskega ljudskega izražanja v gorskih predelih Slovenije ter da je Kristan (1993) strokovno argumentiral zakaj gorništvo in ne planinstvo, imamo danes še vedno pogosto uporabljen izraz "planinstvo" s planinskim društvu in Planinsko zvezo na čelu.

5.2.2 Aktualno gorniško preventivno delovanje

Pod pojmom "aktualno gorniško preventivno delovanje" smo skušali zajeti in pregledati tista področja delovanja različnih organizacij, zvez in ostalih, ki s svojim delom vidno vplivajo na večjo varnost v slovenskih gorah.

V pregled smo tako v prvi vrsti zajeli **izobraževanja in usposabljanja** katerih namen je pridobiti in razširiti znanje na področju gornišva. Tu ima glavno vlogo Planinska zveza Slovenije, opazno je tudi delovanje Gorske reševalne zveze Slovenije. V ta sklop sodijo različni tečaji, seminarji in akcije.

Pri pregledu izobraževanj in usposabljanj se nismo zožili le na izobraževanja namenjena širši javnosti, temveč smo zajeli tudi usposabljanja, ki potekajo za pridobitev različnih strokovnih nazivov na področju gornišva znotraj Planinske zveze Slovenije. Vključitev omenjenih strokovnih usposabljanj v pregled gorniškega preventivnega delovanja zagovarjamo z dejstvom, da vsakršno gorniško znanje, strokovno še toliko bolj, prispeva k zmanjšanju gorniških nesreč in hkrati pomeni tudi več posredovanega znanja naprej. Potrditev pravilnosti izbora potrjujeta tudi izjava Peršolje (2005b): *"Gorniško usposabljanje ima poleg ostalih še eno pomembno vlogo – preprečevanje nesreč."* in Draba (2000): *"Vseh nesreč v gorah ne moremo preprečiti, lahko pa kaj storimo, da bi ljudje lahko hodili v gore varneje in pri tem uživali v naravi. Vzgoja in izobraževanje sta temelj dela.."*

Poleg izobraževanj in usposabljanj smo se pod "gorniško preventivno delovanje", odločili zajeti še: **izdajanje** tistih publikacij, ki imajo namen gorniške vzgoje, opozarjanja pred nevarnostmi v gorah, namen vodenja in orientiranja v gorah; **planinsko infrastrukturo**, torej planinske poti in koč, ki pripomorejo k večji varnosti v gorah; **vzgojne vsebine** povezane z gorništvom **v učnem načrtu osnovnih, srednjih šol, fakultet in vrtca** ter nenazadnje **opozarjanje** pred nevarnostmi v gorah in **svetovanje**, ki se nanaša na gibanje v gorah. Slednje v različnih oblikah in preko različnih posrednikov – spletne strani, video mediji, mediji, publikacije.

6. PREVENTIVNE DEJAVNOSTI PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

Znotraj Planinske zveze Slovenije (PZS) je težko govoriti ločeno le o njenih preventivnih dejavnosti, saj lahko napišemo, da ima celotna Planinska zveza gorniški preventivni namen. Zato smo se odločili najprej kratko predstaviti njeno organizacijo in poslanstvo, v nadaljevanju pa tiste njene dejavnosti, ki imajo z vidika gorniške preventive najpomembnejše mesto. Pri tem smo kot preventivo smatrali: usposabljanje tako članov PZS kot tudi širše javnosti o vseh dejavnostih povezanih s planinstvom, gorništvom in alpinizmom; izdajanje publikacij ter nadelavo, vzdrževanje in markiranje planinskih poti in planinskih koč z vpisnimi knjigami.

6.1 Organizacija Planinske zveze Slovenije

Slovensko planinsko društvo je bilo ustanovljeno 27. februarja 1893 v Ljubljani. Sedaj njegovo tradicijo nadaljuje Slovenska planinska zveza (PZS), nevladna prostovoljna organizacija, katera ima številne in pestre vsebine dela.

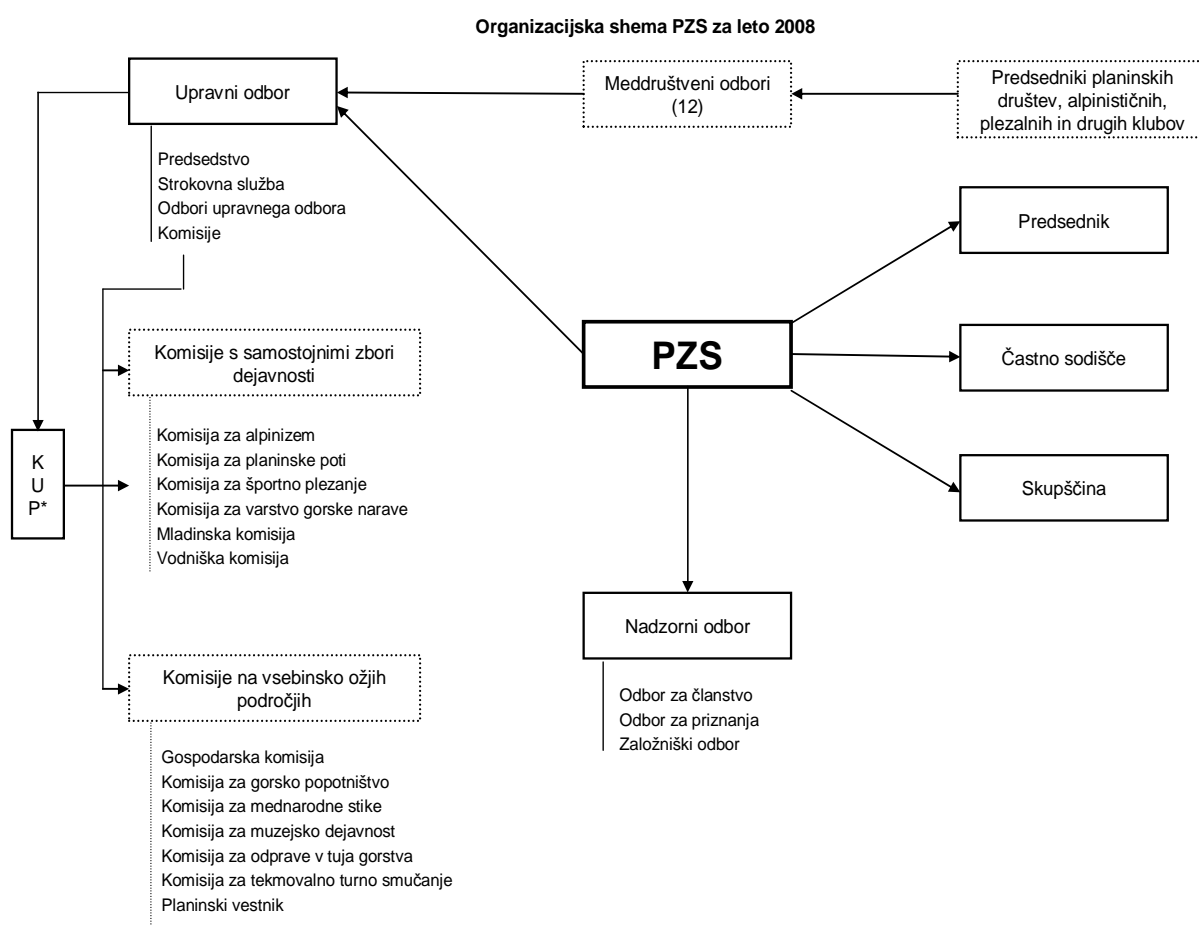
PZS je zveza planinskih, alpinističnih, plezalnih in drugih društev ter ima svoj statut in pravilnike, ki urejajo posamezna področja delovanja. Njena osnovna planinska dejavnost se dogaja v 250 polnopravnih članih Planinske zveze Slovenije, ki so organizirani skorajda po vsej Sloveniji (<http://www.pzs.si/prva/index.php>).

Organi Planinske zveze Slovenije so: skupščina, predsednik, upravni odbor, nadzorni odbor in častno sodišče. Najvišji organ odločanja je skupščina PZS, ki jo sestavljajo delegati članov PZS in katera vsake štiri leta voli upravni odbor. Upravni odbor usmerja, usklajuje in pospešuje posamezne dejavnosti, za kar ima ustanovljene komisije, odbore in druge organe. Nadzorni odbor spremlja in nadzoruje delo vseh organov PZS, predvsem pa celotno gospodarsko ter finančno in materialno poslovanje PZS. Častno sodišče obravnava kršitve statuta PZS in častnega kodeksa slovenskih planincev in izreka ukrepe. Predsednik PZS zastopa in predstavlja Planinsko zvezo Slovenije, je odgovoren za zakonito poslovanje, skrbi za izvrševanje sklepov skupščine PZS in upravnega odbora PZS, sklicuje skupščine in seje predsedstva upravnega odbora PZS.

Delo PZS je organizirano v več komisijah. Komisije, ki imajo samostojne zbore dejavnosti in katerih organiziranost sega vse do odsekov v planinskih društvih, usposabljuje planinske strokovne delavce. Te komisije so: Komisija za alpinizem, Mladinska komisija, Komisija za planinske poti, Komisija za varstvo gorske narave, Vodniška komisija, Komisija za športno plezanje. Poleg teh, deluje še Komisija za usposabljanje in preventivo ter komisije na vsebinsko ožjih področjih, to so:

Gospodarska komisija, Komisija za gorsko popotništvo, Komisija za mednarodne stike, Komisija za muzejsko dejavnost, Komisija za odpravo v tuja gorstva, Komisija za tekmovalno turno smučanje, Komisija za vzgojo in izobraževanje, Planinski vestnik ter druge komisije, potrebne za normalno delo PZS (http://www.pzs.si/o_nas/statut.doc).

Planinska društva usklajujejo stališča glede sej najvišjih organov, se dogovarjajo o medsebojnem delovanju ter o planinskih dejavnostih v dvanajstih meddruštvenih odborih planinskih društev. Meddruštvene odbore sestavljajo predstavniki planinskih društev (iz vsakega PD en predstavnik).

*KUP = Komisija za usposabljanje in preventivo

Slika 3: Organizacijska shema PZS v letu 2008

6.2 Poslanstvo Planinske zveze Slovenije

Poslanstvo Planinske zveze Slovenije je, da seznanja obiskovalce gora z gorništvom kot načinom življenja in naravo; vzgaja in izobražuje obiskovalce gora o vseh oblikah planinske dejavnosti, izobražuje vodnike PZS; skrbi za varnost v gorah, tudi z graditvijo, upravljanjem in vzdrževanjem planinskih objektov in naprav in z izdajanjem strokovne, vzgojne, vodniške in druge planinske literature ter s sodelovanjem pri razvoju planinske in alpinistične opreme; skrbi za varstvo narave in zdravega človekovega okolja; goji in razvija slovensko planinsko izročilo, običaje in navade; vzgaja in krepi značaj ter druge pozitivne osebnostne lastnosti obiskovalcev gora in skuša preprečiti ter omiliti škodljive posledice množičnega obiska v gorah (http://www.pzs.si/o_nas/statut.doc).

Poleg tega vzpodbuja planinska društva k povečanju števila kakovostnih, zdravju in naravi prijaznih celoletnih oblik gorniške dejavnosti v naravi (redna vadba med tednom, izleti, pohodi, ture, turni smuki, plezalni vzponi, tabori, planinska orientacijska tekmovanja ...) prilagojene različnim ciljnim skupinam. Posebno pozornost namenja tudi otrokom, mladostnikom in mladim z drugačnimi in posebnimi potrebami (Peršolja, 2001a).

6.3 Sistem gorniške vzgoje v Planinski zvezi Slovenije

Planinska zveza Slovenije ima izoblikovan sistem gorniškega usposabljanja, ki je nastajal desetletja in obsega pridobivanje znanja, veščin in izkušenj v vseh starostnih obdobjih in za vse oblike in področja gorniške dejavnosti, ter za prostovoljno delo v vseh členih in ravneh planinskih organizacij (Peršolja, 2001b). Ta sistem usposabljanja smatramo kot aktivo gorniško preventivo, saj z usposabljanjem članov PZS kot tudi širše javnosti za vse dejavnosti povezane s planinstvom, gorništvom in alpinizmom, prispeva ogromno k preventivi.

Krovna komisija na področju vzgoje in usposabljanja strokovnih kadrov PZS in odločanja o strokovnih zadevah vzgoje in izobraževanja je **Komisija za usposabljanje in preventivo upravnega odbora Planinske zveze Slovenije (KUP)**. KUP je najvišje strokovno telo Planinske zveze Slovenije v sestavi upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, ki skrbi za razvojne, svetovalne in strokovne naloge na področju usposabljanja strokovnih delavcev v športu na področju planinstva in preventive ter varnosti v gorah. Ustanovljena je zlasti za razvoj enotne doktrine Planinske zveze Slovenije, za uresničevanje skupnih organizacijskih in vsebinskih načel usposabljanja strokovnih delavcev v športu na področju planinstva, za koordinacijo preventivnih programov varnosti v gorah in akcij, ki opozarjajo na najpomembnejše dejavnike tveganja v gorah in za spremljanje strokovnih zadev na

področju športa v Republiki Sloveniji, ki zadevajo planinstvo. Je nosilka vseh programov usposabljanja znotraj Planinske zveze Slovenije (<http://kup.pzs.si/files/File/Akti/KUP%20PZS%20pravilnik%2C%20sprejet%201.%20december%202006.pdf>).

KUP UO PZS med drugim določa predmetnike in učne načrte posameznih programov usposabljanj in potrjuje celotne programe ter določa obvezne postopke za njihovo izvajanje, hkrati pa skrbi za vsebinsko, medsebojno in terminološko usklajenost.

Leta 1998 je bil sprejet Zakon o športu, ki je uredil področje delovanja strokovnih delavcev v športu. "Strokovni delavec v športu je tisti, ki opravlja v športu vzgojno-izobraževalno ali strokovno-organizacijsko delo in mora imeti ustrezno strokovno izobrazbo oziroma strokovno usposobljenost" (Peršolja in Rotovnik, 2006). Zato so tudi programi usposabljanj PZS razdeljeni v tristopenjsko lestvico.

Preglednica 10: Lestvica usposabljanj PZS in število ur, ki vključujejo obvezna predhodna usposabljanja (prirejeno po: Peršolja in Rotovnik, 2006)

Strokovni delavec 1	Strokovni delavec 2	Strokovni delavec 3
40 do 120 ur	minimalno 130 ur	minimalno 300 ur
Mentor planinske skupine Vaditelj orientacije PZS Vaditelj športnega plezanja Varuh gorske narave Markacist PZS	Vodniki PZS kategorij: A, B in G Trener športnega plezanja Inštruktor markacist PZS Inštruktor/trener športnega plezanja ¹	Vodniki PZS kategorij: C, D, E in H Inštruktor planinske vzgoje Alpinist – vaditelj Alpinistični inštruktor Inštruktor/trener športnega plezanja 2

Poleg KUP imata pri vzgoji in usposabljanju glavno vlogo:

- **Vodniška komisija Planinske zveze Slovenije** (VK PZS), vanjo so združeni prostovoljni vodniki PZS; VK skrbi, da se vodniki usposabljujejo po enotnih kriterijih in sledijo novostim na področju prostovoljnega vodništva in
- **Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije** (MK PZS), organizacija, ki povezuje mladinske odseke planinskih društev, znotraj PZS; njene naloge so, da zagotavlja organizacijske in vsebinske pogoje za delovanje in razvoj mladih na področju planinstva; skrbi za vzgojo in izobraževanje mladih ter strokovnih kadrov, ki delajo z mladimi; skrbi za povezovanje mladih planincev in planink s komisijami znotraj PZS in s sorodnimi organizacijami v Republiki Sloveniji in v tujini. V njej deluje šest odborov in sicer: odbor za vzgojo in izobraževanje, odbor za mentorje planinskih skupin, odbor za mednarodno sodelovanje, odbor za orientacijo, založniški odbor in vodniški servis Izidor (Letni razpis akcij Vodniške in Mladinske komisije PZS, 2008).

6.3.1 Usposabljanja za vodnike PZS in inštruktorje planinske vzgoje

Usposabljanje za vodnike PZS poteka pod okriljem Podkomisije za usposabljanje Vodniške komisije PZS (PU VK PZS) na različnih lokacijah po Sloveniji, večinoma v planinskih kočah. Usposabljanja poleg PZS po enakem programu izvajata še Fakulteta za šport Univerze v Ljubljani in Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru. Namenjena so tistim, ki bi radi postali vodniki PZS (osnovno usposabljanje) in tistim, ki bi želeli pridobiti višje kategorije vodništva. Izobraževanje vodnikov je kategorizirano, torej urejeno v več stopenj različnih zahtevnosti. Namen kategorizacije je, da se vodnikom PZS omogoči postopno pridobivanje znanja in izkušenj.

Preglednica 11: Oznake in kategorije vodenja v sistemu prostovoljnega vodništva (črka označuje kategorijo) (prirejeno po: Peršolja in Rotovnik, 2006)

Kategorija vodenja	Oznaka	Vodenje
Lahke kopne ture	A	Lahke označene in lahke neoznačene poti.
Zahtevne kopne ture	B	Vse iz kategorije A, ter zahtevne in zelo zahtevne označene poti s posameznimi snežišči, zahtevne neoznačene poti in lahka brezpotja.
Zelo zahtevne kopne ture	C	Vse iz kategorije B, ter vodenje po zelo zahtevnih neoznačenih poteh, zahtevnih in zelo zahtevnih plezalnih poteh ter zahtevnih in zelo zahtevnih brezpotjih.
Lahke snežne ture	D	Vse iz kategorije A, lahke označene in lahke neoznačene poti v snegu, zimsko markirane poti ter organizirani in varovani zimski pohodi.
Zahtevne snežne ture	E	Vse iz kategorij C in D, zahtevne in zelo zahtevne označene poti v snegu ter lahko in zahtevno brezpotje v snegu.
Lahki turni smuki	G	Vse iz kategorije A in D ter lahki turni smuki.
Zahtevni turni smuki	H	Vse iz kategorije E in G ter zahtevni in zelo zahtevni turni smuki.
Lahke ledeniške ture	I	Vse iz kategorij C in E, lahke označene in delno neoznačene poti po ledeniku, lahko ledeniško brezpotje in kombinirane poti (led/skala) vse do zahtevnih neoznačenih poti.
Ledeniški turni smuki	K	Vse iz kategorije H in I ter ledeniška turna smuka.
Plezalni vzponi	F	Vse iz kategorij C, E in I ter plezalne smeri v plezališčih in visokih stenah, v kopnem snegu in ledu do 4. težavnostne stopnje po lestvici UIAA.

Ko kandidat absolvira posamezno stopnjo in izpolnjuje ostale pogoje (zadostno število določenih tur) lahko nadaljuje usposabljanje oziroma pridobivanje dodatnih kategorij vodenja. Pri tem naj opozorimo, da PZS ne organizira vseh usposabljanj vsako leto, to velja zlasti za zahtevnejše kategorije.

Vodniki PZS izvajajo vzgojno-izobraževalno delo, ki obsega planinsko vodenje in usposabljanje obiskovalcev gora, ter strokovno-organizacijsko delo. Pri izvajanju dejavnosti v gorah, ne skrbijo le za varnost vodenih, temveč tudi posredujejo planinsko znanje, veščine in izkušnje in tako vodene usposabljujejo za varnejše samostojno gibanje v gorah. Vodniki PZS imajo torej izjemno pomembno vlogo pri prenašanju znanja, izkušenj in novosti Planinske šole v prakso. To pomeni, da skrbijo za usposobljenost za samostojno, varnejše in doživeto gibanje obiskovalcev gora. Poleg tega so tudi v vlogi organizatorja različnih vodenih planinskih izletov in vzpodbujevalca celoletne planinske dejavnosti (Peršolja in Rotovnik, 2006).

Poleg usposabljanj za vodnike PZS Vodniška komisija, v sodelovanju s Komisijo za usposabljanje in preventivo PZS (KUP), organizira tudi tečaje za inštruktorje planinske vzgoje.

Inštruktor planinske vzgoje je strokovni delavec na področju planinstva z najširšo oziroma splošno usposobljenostjo. S svojim znanjem sodeluje na vseh področjih planinskega delovanja, največji del pa je usmerjen v sistem usposabljanj planinske organizacije.

Program usposabljanja za inštruktorja planinske vzgoje je nadaljevalni program usposabljanj vodnikov Planinske zveze Slovenije in ima skupne predmete z vsemi programi usposabljanj za vodnike Planinske zveze Slovenije. Inštruktorji planinske vzgoje so izvajalci usposabljanj za vaditelje orientacije PZS, mentorje planinske skupine in vodnike PZS (<http://kup.pzs.si/index.php?id=9&flag=1>).

6.3.2 Akcije, tekmovanja, seminarji, tečaji

Poleg usposabljanj, ki jih organizira Podkomisija Vodniške komisije PZS, k gorniški preventivi prištevamo tudi akcije, seminarje, tečaje in tekmovanja, ki jih organizira Mladinska komisija PZS. Večina izmed teh programov se odvija poleti v Planinskem učnem središču v Bavšici in pozimi na Komni.

Razpis za leto 2008 (Letni razpis akcij Vodniške in Mladinske komisije PZS, 2008) je vseboval: Množične akcije namenjene najmlajšim, tekmovanja, seminarje in akcije "Kako izkoristiti prosti čas".

➤ **Množične akcije namenjene najmlajšim**

Ciciban planinec je akcija namenjena predšolskim otrokom, ki jo v sodelovanju z vrtci organizira Mladinska komisija (MK) pri Planinski zvezi Slovenije (PZS). Njeni izvajalci so v večini vrtci zato jo bomo predstavili v poglavju *Vsebine povezane z gorništvom v vrtcu in šoli*.

Mladi planinec, mlada planinka je akcija namenjena osnovnošolskim otrokom od 1. do 9. razreda. MK PZS jo je uvedla leta 1969. Je bolj množična kot akcija Ciciban planinec in tudi bolj utečena. Izvaja jo večina mladinskih odsekov preko planinskih skupin na osnovnih šolah. Tudi to akcijo bomo podrobneje predstavili v poglavju *Vsebine povezane z gorništvom v vrtcu in šoli*.

➤ **Tekmovanja**

Mladina in gore je tekmovanje, ki ima že stalno mesto v koledarju športnih tekmovanj in na svojevrsten način prispeva k varnejšemu obiskovanju gora ter razumevanju kulturnih in etičnih vrednot planinstva med mladimi. Namenjeno je osnovnošolski mladini od 5. do 9. razreda. Poteka na dveh ravneh: *regijska* tekmovanja, ki so izbirna tekmovanja za uvrstitev na *državno* tekmovanje. Ekipe sestavljene iz štirih učencev rešujejo naloge teoretičnega in praktičnega značaja iz tem planinske šole.

Planinska orientacijska tekmovanja potekajo prav tako na dveh ravneh: najboljši dve ekipi iz vsake kategorije, vsake področne planinske orientacijske lige, se uvrstita na Slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje (SPOT). SPOT je dvodnevno tekmovanje, ki ga organizira Odbor za orientacijo MK PZS v sodelovanju z izbranim Planinskim društvom (PD). Udeleženci tekmovanja vadijo v orientiranju v naravi ter obnavljanju tako orientacijskega kot splošnega planinskega znanja.

➤ **Seminarji**

Seminar za mentorje planinskih skupin je oblika strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev na področju planinstva. Cilj tega strokovnega izpopolnjevanja sta profesionalni razvoj in osebna rast učiteljev in vzgojiteljev ter s tem večja kakovost in učinkovitost pedagoškega procesa. Deli se na osnovno in licenčno usposabljanje.

Osnovni program je namenjen pridobitvi strokovne usposobljenosti za vodenje planinskih skupin v planinskih društvih, vrtcih, osnovnih in srednjih šolah ter drugih organiziranih oblikah vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Povezan je tudi s študijskim

programom: Fakultete za šport Univerze v Ljubljani in sicer z osnovnim študijskim programom; osnovnim študijskim programom Oddelka za razredni pouk pedagoške Fakultete Univerze v Ljubljani (izbirni predmet Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo in izbirni predmet usmeritvenega modula Šport) in osnovnim študijskim programom Oddelka za razredni pouk Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru (izbirni predmet aktivnosti v naravi) (Peršolja, 2001a).

Licenčno usposabljanje pa je oblika stalnega strokovnega usposabljanja, kjer mentorji planinskih skupin dopolnjujejo obstoječa znanja in veščine ter uvajajo novosti s posameznih področij planinstva, mentorstva in vodništva. Nadaljnjo licenčno usposabljanje omogoča mentorjem planinskih skupin dosego strokovnega naziva vodnik PZS A kategorije (Peršolja, 2001a).

Seminar orientacije je namenjen tistim, ki nameravajo poučevati orientacijo v okviru planinskih društev, organizirati ali tekmovali na planinskih orientacijskih tekmovanjih in bolje obvladati gibanje v brezpotju. Seminar za vaditelje orientacije ter seminar za traserje in organizatorje planinskih orientacijskih tekmovanj pa sta namenjena tistim, ki že obvladajo znanja s področja orientacije, vendar želijo svoja znanja posredovati naprej oziroma pridobiti še znanja s področja organiziranja in trasiranja planinskih orientacijskih tekmovanj.

Seminar za planinsko vzgojo v vrtcu in osnovni šoli je namenjen vzgojiteljem v vrtcih in učiteljem v šoli, katerim učni načrt narekuje izvedbo dveh izletov ali pohodov v šolskem letu. Seminar posreduje najosnovnejša znanja s področja planinstva in ponuja nekaj metod dela.

Seminar družabnosti v gorah in vodenje planinskih skupin je namenjen izmenjavi izkušenj in predstavitvi novih idej za popestritev vzdušja v skupini, ki se nahaja v gorah (na taboru, pohodu, turi ...). Njegove udeležence seznanijo s cilji in namenom planinskih taborov, z organizacijo in izvedbo planinskega tabora ter ostalimi informacijami, ki jih potrebujemo za organizacijo in izvedbo planinskih taborov.

➤ **Akcije "Kako izkoristiti prosti čas"**

Akcije "Kako izkoristiti prosti čas" so namenjene srednješolcem in študentom. Vanje sodijo tedni turne smuke, različni planinski, plezalni oziroma pustolovski tabori in gorniški tečaji. Razpis akcij, ki jih prireja Mladinska komisija PZS, se znotraj posameznega leta nekoliko razlikujejo. Njihov namen je aktivno preživljanje prostega časa v gorskem svetu ter pridobivanje oziroma poglobljanje znanj povezanih z izbrano gorniško oziroma planinsko vsebino.

➤ **Planinske skupine**

Planinske skupine ne sodijo v sklop tečajev, akcij, seminarjev in tekmovanj, ki jih razpisuje Mladinska komisija, temveč gre za organizirane planinske krožke, ki potekajo v šolah, redkeje tudi v vrtcih. Izvajajo jih mladinski odseki posameznih planinskih društev.

Gre za redna tedenska srečanja namenjena pripravam na dejavnost v gorski naravi, družabnosti in spoznavanju vsebin Planinske šole. Planinske skupine vodijo vodniki PZS in strokovno usposobljeni mentorji planinskih skupin (Peršolja, 2005a).

➤ **Planinski oziroma gorniški tabori**

Planinske oziroma gorniške tabore navadno organizirajo mladinski odseki planinskih društev in so lahko tudi ena izmed aktivnosti planinske skupine. Lahko pa jih organizirajo tudi drugi (šole, vrtci). V prvi vrsti naj bi imeli vzgojno-izobraževalni značaj, kar se kaže v programu, ki običajno obsega: izlete in ture, vsebine gorniške šole – še zlasti tiste, ki omogočajo pridobivanje znanj o varnejši hoji in prostočasne dejavnosti. Tabori potekajo pod šotori ali v planinski postojanki, odvisno od vsebine in starosti udeležencev.

6.3.3 Ostala usposabljanja

Poleg omenjenih akcij, tekmovanj, seminarjev ter usposabljanj za Vodnike PZS in Inštruktorje planinske vzgoje v okviru PZS potekajo še usposabljanja za pridobitev naslednjih nazivov:

Alpinist vaditelj in alpinist inštruktor sta naziva, ki jih kandidat lahko pridobi z usposabljanjem v alpinističnih šolah, katere so v pristojnosti alpinističnih odsekov oziroma posameznih planinskih društev in delujejo pod okriljem Komisije za alpinizem. Alpinistični inštruktorji se lahko nadalje usposobijo za gorske vodnike. Dejavnost alpinističnih inštruktorjev je plezanje in vodenje navez v okviru pedagoškega oziroma andragoškega procesa ter prenašanje znanja, veščin in izkušenj s področja varnosti v gorah.

Šolanje za gorske vodnike organizira Združenje gorskih vodnikov Slovenije (ZGVS). ZGVS je, za razliko od prostovoljnih vodnikov PZS, poklicno združenje, ki deluje na celotnem območju republike Slovenije in obstaja od leta 1993.

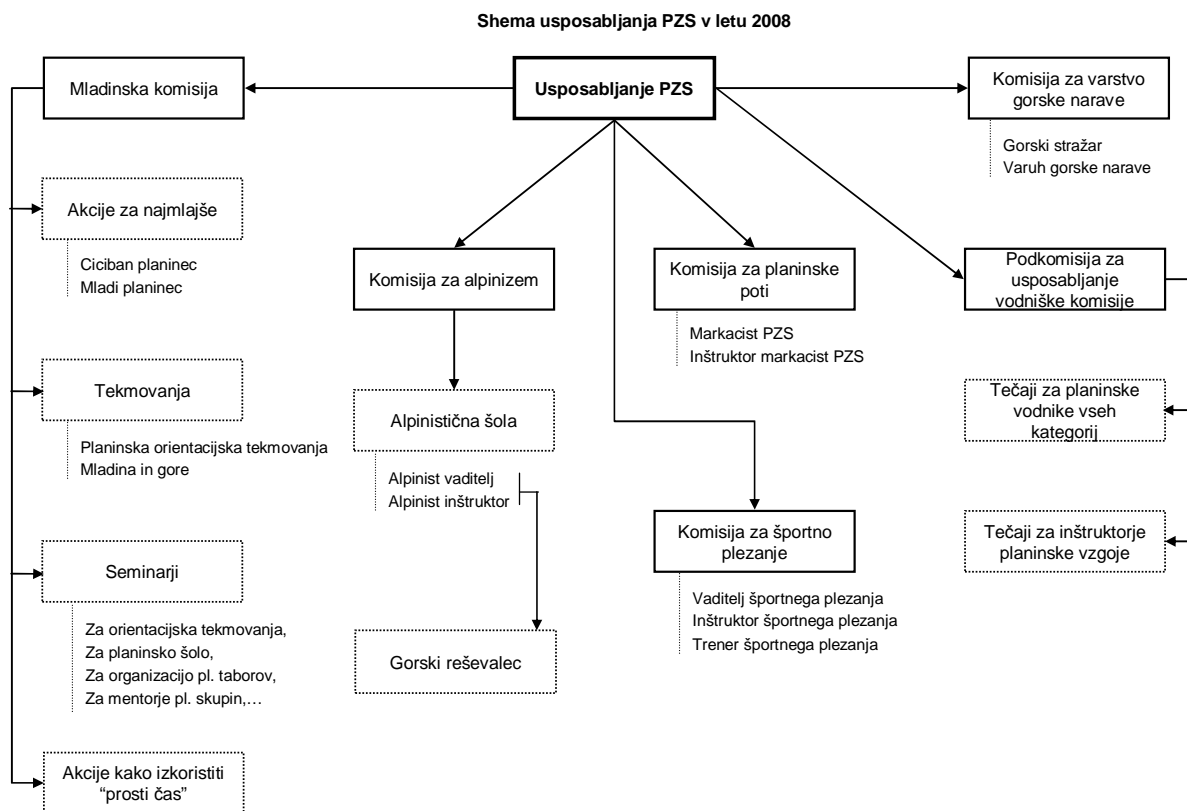
Markaciste PZS in inštruktorje markaciste PZS usposablja Komisija za planinske poti PZS za označevanje, vzdrževanje in nadelavo planinskih poti. Program usposabljanja je namenjen vsem članom planinske organizacije, ki jih veseli delo pri označevanju in vzdrževanju planinskih poti. Z usposabljanjem markacistov želi PZS doseči strokovno usklajeno in enotno delo na planinskih poteh.

Vaditelj športnega plezanja, inštruktor športnega plezanja 1 oziroma 2 in trener športnega plezanja 1 oziroma 2 so strokovni nazivi, ki jih je mogoče dobiti na področju športnega plezanja. Inštruktor športnega plezanja 1 je usposobljen za učenje športnega plezanja v vseh do pol raztežaja dolgih smereh na umetnih stenah in naravnih plezališčih, inštruktor 2 pa za v vseh športno plezalnih smereh. Prav tako sta usposobljena za organizacijo, vodenje in izvajanje tečajev športnega plezanja, ki vključujejo plezanje do pol raztežaja dolgih smeri (inštruktor 1) oziroma v vseh smereh (inštruktor 2). Trener športnega plezanja ima vse pristojnosti kot inštruktor, poleg tega pa je usposobljen še za načrtovanje, organiziranje, vodenje in izvajanje treninga športnih plezalcev. Vaditelj športnega plezanja je usposobljen za pomoč inštruktorjem pri vodenju in izvajanju plezalnih tečajev oziroma začetnih šol na umetnih stenah

(<http://ksp.pzs.si/Struktura/Dokumenti/Izobrazevanje/Pravilnik%20o%20vzgoji%20in%20izobrazevanju.pdf>).

Nosilec in izvajalec programov za pridobitev teh nazivov je Komisija za športno plezanje (KŠP), za izvajalce pa lahko komisija pooblasti tudi druge ustrezne licencirane kadre, ki jih potrdi KŠP.

Gorski stražar in varuh gorske narave sta programa Komisije za varstvo gorske narave, usposabljanja zanju pa izvajajo meddruštveni odbori planinskih društev in planinska društva. Programa sta namenjena tistim, ki želijo poglobiti znanje o naravi in njenem varovanju in ga uporabiti za boljše poznavanje procesov in pojavov v gorski naravi ter za posredovanje tega znanja članom PD, oziroma pridobitvi strokovne usposobljenosti vzdrževanje, označevanje, označevanje in nadelavo planinskih poti ter oskrbo in gradnjo planinskih koč v skladu z načeli varovanja gorske narave.

Slika 4: Organizacijska shema usposabljanja v PZS

6.4 Izdajanje strokovnih publikacij

➤ Planinska založba PZS

Planinska založba PZS izdaja strokovno literaturo, ki ima iz vzgojno izobraževalnega in s tem s preventivnega vidika prav tako velik pomen. Sprva so bili to le članki, objavljeni v osrednji slovenski planinski reviji, kasneje pa so začeli izdajati tudi knjige. Tako danes v spletni knjigarni PZS najdemo obsežno število leposlovnih in vzgojnih knjig, zemljevidov, priručnikov in vodnikov, katere je izdala založba PZS.

Publikacije Planinske založbe so razdeljene na (<http://www.pzs.si/zalozba/knjige.php?kat=5>):

- planinske vodnike,
- vodnike in dnevnik po veznih poteh,
- plezalne vodnike,
- vodnike v tujih jezikih in večjezičnih izdajah,

- vzgojno literaturo,
- planinske zemljevide,
- leposlovje,
- izbirne vodnike.

Pri tem so z vidika gorniške preventive seveda najpomembnejše publikacije, ki jih prištevamo v vzgojno literaturo. V začetku leta 2008 lahko tako v "spletni knjigarni PZS" najdemo skoraj 80 različnih pisnih del, od katerih jih 21 sodi med vzgojno literaturo.

➤ **Planinski vestnik**

Založba PZS izdaja tudi Planinski vestnik, najstarejšo slovensko planinsko revijo in najstarejšo revijo z gorniško tematiko na svetu (Peršolja, 2005b). Prva številka je izšla kmalu po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva (8. februarja 1895) kot glasilo " Slovenskega planinskega društva " (SPD) v Ljubljani. Letos je tako praznoval že 113. obletnico izhajanja. V vseh obdobjih izhajanja je bil, kakor je zapisano v predstavitvi na njegovih spletnih straneh, ogledalo dela planinske organizacije, gorniške kulture, odraz splošnih razmer in duševnega doživljanja gora Slovencev (<http://planinskivestnik.com/index.php?id=2>).

Planinski vestnik je kulturno, strokovno in znanstveno glasilo PZS, ki opravlja vlogo neformalnega gorniškega usposabljanja. V njem najdemo najrazličnejše informacije. O najpomembnejših dogajanjih v planinstvu (od organizacijskih, društvenih in gospodarskih, pa do športnih, odpravarskih in drugih), znanstvene in poljubno znanstvene članke iz zgodovine planinstva, orografije, meteorologije, glaciologije, speleologije, toponimije in drugih ved, planinsko-alpinistične potopise, članke o naravi in varstvu narave, leposlovne prispevke, pesmi in slovstvene ocene (<http://planinskivestnik.com/index.php?id=2>).

"Tako v njem najdemo tudi celoletne preglede nesreč, kjer je posredovala GRZS in tudi občasne analize, ki zajemajo nekatere vrste nesreč, opise nesreč pa manjkrat, četudi so posamezni primeri izredno poučni.", je zapisal France Malešič (2005), v svojem delu Spomin in opomin gora ter dodal: "Ugledni strokovnjaki prav v zadnjem času posebej poudarjajo, da je za preventivo in vzgojo izredno pomembno vživljanje v posamezne primere nesreč in podoživljanje usodnih okoliščin, ki so pripeljale do najhujšega."

Zadnji dve desetletji so vsebino informiranja o društvenem dogajanju prevzela *Obvestila*, ki jih PZS izdaja enkrat mesečno. Nekaj alpinističnih vsebin se je preselilo

v *Alpinistične razgleda* (občasne izdaje)(<http://planinskivestnik.com/index.php?id=2>), ki so prenehali izhajati pred desetimi leti.

6.5 Nadelava, vzdrževanje in markiranje planinskih poti, planinske koč in vpisne knjige

Eden izmed vidikov gorniške preventive je vsekakor tudi nadelava, vzdrževanje in markiranje planinskih poti ter grajenje in vzdrževanje planinskih koč in drugih planinskih objektov. Govorimo o planinski infrastrukturi. Naš slovenski prostor je dobro opremljen s planinskimi potmi, ki so povezava planinske koč in vrha z dolino. PZS skrbi za gradnjo in obnovo planinskih koč ter nadelavo, označevanje in vzdrževanje planinskih poti v Sloveniji, ki tako pripomorejo k večji varnosti v gorah ter hkrati vzpodbujajo in vabijo k gorniškemu udejstvovanju.

6.5.1 Nadelava, vzdrževanje in markiranje planinskih poti

Planinska pot je ozek pas zemljišča, praviloma na gričevnatem, hribovitem in goratem svetu, namenjen za hojo, tek ali plezanje. Lahko je obstoječa pešpot ob javni prometni površini, poljska pot ali ustrezna gozdna prometnica, lahko pa je tudi samostojna, praviloma največ en meter široka, le v nujnih primerih z naravnim materialom utrjena pohodna trasa

(<http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200761&dhid=90484>).

V Sloveniji so planinske poti označene s knafelčevo markacijo in z usmerjevalnimi tablami. Označene so tudi z oznakami, ki so namenjene informiranju uporabnikov o planinski poti in njeni zahtevnosti ter olajšanju orientacije in lahko tudi s skrinjicami z vpisnimi knjigami in žigi, na izpostavljenih mestih pa tudi z varovalno opremo (<http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200761&dhid=90484>).

Knafelčeva markacija je bela pika obdana z rdečim kolobarjem, velika 8–10 cm. Običajno je narisana na desni strani poti v smeri hoje v višini oči. Usmerjevalne oziroma smerne table so lesene ali kovinske in so rdeče barve z belim napisom. Na njih so podatki o imenu ali smeri poti, o času hoje, o nadmorski višini na kateri stoji, o PD, ki vzdržuje pot ter o zahtevnosti poti. Med dodatne oznake za planinske poti sodijo ponekod še zimske markacije in smerne puščice, ki so nameščene na visokih kovinskih ceveh (Jordan, Seliger, Rovani in Tomše, 2007).

Slika 5: Knafelčeva markacija
– zimska (arhiv Polona Volk)

Slika 6: Smerna tabla
(arhiv Polona Volk)

Glede na tehnično zahtevnost so planinske poti kategorizirane v tri skupine:

- lahke – nimajo posebnih oznak,
- zahtevne – imajo trikotnik pred napisom na smerni tabli in
- zelo zahtevne – imajo trikotnik z vrisanim klicajem na smerni tabli.

Kategorizacija ima svoj namen, saj omogoča načrtovanje zahtevnosti ture ali izleta svojemu znanju, telesni pripravljenosti in opremljenosti (Jordan idr., 2007).

Po podatkih PZS vzdržuje planinska organizacija 1442 planinskih poti v skupni dolžini približno 7000km. Najdaljša je Slovenska planinska pot od Maribora do Ankarana, dopolnjuje pa jo Razširjena slovenska planinska pot. Omenjeno planinsko omrežje omogoča varnejše, lažje in tudi hitrejšo gibanje v gorah, hkrati pa usmerja obiskovalce, saj jih odvrta od hoje zunaj poti in preprečuje spore z lastniki zemljišč po katerih potekajo poti (Jordan in Peršolja, 2006). Temeljni namen planinske poti je varno pripeljati popotnika do planinske koč, gore oziroma drugega zelenega cilja v hribovitem ali gorskem svetu.

Za vzdrževanje, označevanje in tudi nadelavo planinskih poti skrbijo markacisti in inštruktorji markacisti, ki so se zato delo ustrezno usposobili pri Podkomisiji za vzgojo in izobraževanje Komisije za planinske poti (KP) PZS. Z nadelavo in vzdrževanjem planinskih poti skušajo preprečiti nezgode planincev, prav tako pa tudi poškodbe, ki nastanejo na poteh zaradi delovanja naravnih sil in človeka. Nadelava in vzdrževanje planinskih poti obsega: redno vzdrževanje (obrezovanje vej, odstranjevanje suhljadi, debel, posute zemlje in kamenja, nadzor varovalnih naprav ...); izboljšave z

zmanjšanjem naklona poti ali s prestavitvijo; utrjevanje trase poti; odvodnjavanje in namestitve varovalnih naprav (Jordan idr., 2007).

6.5.2 Planinske kočje in vpisne knjige

➤ Planinske kočje

Planinske kočje so družbeno pomembne kot osnova množičnega planinstva. Obiskovalcem nudijo zavetje, prenočišče, hrano in pijačo ter so obveščevalna točka GRZ Slovenije. Obiskovalcem dajejo tudi potrebna obvestila. Iz tega sledi, da je osnovna funkcija planinske kočje to, da nudi obiskovalcem gora zlasti zavetje, prenočišče, hrano in pijačo ter jim zato lahko pripisujemo preventivni pomen.

V Sloveniji imamo preko 170 planinskih koč, zavetišč in bivakov, ki jih upravljajo posamezna planinska društva (http://www.pzs.si/koce/pojem_koce.php). Ker je obisk gora vsako leto večji se tudi število postojank in njihovih zmogljivosti skoraj vsako leto poveča. Za upravljanje posamezne kočje sta odgovorna oskrbnik kočje in gospodar PD, ki ga za vsako postojanko posebej imenuje PD. Planinske kočje nudijo svoje storitve vsem obiskovalcem, ne glede na članstvo v planinski organizaciji. Delimo jih na tri kategorije: 1. visokogorske, 2. srednjegorske in 3. nižinske kočje.

➤ Vpisne knjige

Poleg samih planinskih koč je z vidika preventive pomembno tudi vpisovanje v vpisne knjige. Te se ne nahajajo samo v planinskih postojankah, temveč tudi na vrhovih. V vpisno knjigo vpišemo ime in priimek, datum, smer prihoda in odhoda ter članstvo v PD.

Vanje bi se moral vpisati vsak obiskovalec, saj v primeru, da se le-ta izgubi, da se mu pripeti nesreča, nudijo informacijo o tem kje se je nahajal in tako pripomorejo pri iskanju oziroma reševanju. "*Navadimo se, da se vanje redno in natančno vpisujemo, saj nam bo v primeru težav droben vpis morda rešil življenje*" (Jordan in Peršolja, 2006).

6.6 Organiziranje planinskih pohodov

Različni planinski pohodi, izleti in ture (tradicionalni, družinski, jesenski ...), ki so organizirani v okviru planinskih društev ali izven njih in jih vodi vodnik PZS, imajo prav tako funkcijo gorniške preventive. Saj so, kakor je zapisal Peršolja (2001b) *"najpomembnejša in najbolj razširjena oblika in metoda dela planinskega pedagoškega procesa, hkrati pa tudi najmočnejše motivacijsko sredstvo za vključevanje otrok, mladostnikov in mladih ..."*.

Vodniki PZS s planinskim vodenjem opravljajo vzgojno-izobraževalno delo, ki je poleg strokovno-organizacijskega dela njihova glavna naloga in poslanstvo. Z izvajanjem dejavnosti v gorski naravi posredujejo planinsko znanje, veščine in izkušnje. Vodniki PZS tako vodene usposabljaajo za varnejše samostojno gibanje v gorah in skušajo vzbujati zanimanje za planinstvo kot način življenja z naravo. Pri tem kakovostno vodenje obsega varno izvajanje različnih oblik planinske dejavnosti v naravi, ki ustrezajo usposobljenosti posameznega vodnika PZS in so prilagojene znanju, izkušnjam, telesni pripravljenosti, vzdržljivosti in opremi udeležencev (Peršolja in Rotovnik, 2006).

Vodniki PZS imajo z vodenjem izletov, pohodov, tur in tudi turnih smukov in lažjih plezalnih vzponov izjemno pomembno vlogo pri hitrem prenašanju znanja, izkušenj in novosti Planinske šole v prakso (Peršolja in Rotovnik, 2006).

Vendar pa preventivna vrednost organiziranega izleta, pohoda, ture ni vedno enaka, saj je odvisna tudi od interesa in zanimanja posameznika oziroma skupine. Tako lahko v Analizi nesreč in reševalnega dela GRZS 2005 preberemo: *"Na izletih se da kaj naučiti, vendar niso najprimernejši za to – ko smo obremenjeni z željo po vrhu in utrujeni, zagotovo nismo najbolj dovzetni za učenje"* (Podobnik idr., 2006).

7. PREVENTIVNE DEJAVNOSTI GORSKE REŠEVALNE ZVEZE SLOVENIJE

O zgodovini, organizaciji in samemu delovanju Gorske reševalne zveze Slovenije smo že pisali, zato na tem mestu sledi pregled njenih preventivnih dejavnosti. Kot smo namreč že zapisali, ima GRZS poleg poglobitnih dejavnosti (dajanje prve pomoči, iskanja pogrešanih oseb, reševanja v gorah in drugih težko dostopnih krajih ter reševanja prebivalcev in njihovega premoženja ob naravnih in drugih nesrečah) tudi preventivno funkcijo.

GRZS se za preprečevanje nesreč na območju gora, trudi z izobraževanjem in usposabljanjem svojih članov ter tudi z drugimi aktivnostmi, kot so javna izobraževanja, izdajanje publikacij, priporočila, opozarjanje gornikov ter letne analize nesreč in reševalnega dela.

7.1 Javna izobraževanja

Z gorniškimi preventivnimi namenom GRZS organizira nekatera izobraževanja namenjena širši populaciji. Sem sodijo Dnevi varstva pred snežnimi plazovi ter Dnevi varnejšega gibanja v gorah.

➤ Dan varstva pred snežnimi plazovi

Dan varstva pred snežnimi plazovi je postal že tradicionalni tečaj, saj je prvi tovrstni tečaj varstva pred snežnimi plazovi organiziral že leta 1975 v Martuljku Pavle Šegula. Od tedaj je sledil vsa naslednja leta. Gre za tečaj, ki ga organizira komisija za reševanje izpod plazov (vsakoletno na Pokljuki) ter tudi posamezna gorska reševalna društva oziroma postaje drugod po Sloveniji.

Program izobraževanja je sestavljen iz predavanj in praktičnega dela. Predavanja obsegajo poglavja o vremenu, o nastanku snega in njegovi preobrazbi, o značilnosti snežnih plazov v Sloveniji, o plazovni ogroženosti v hribovitih in goratih pokrajinah, o prvi pomoči in reševanju zasutih v plazovih ter kroniki smrtnih nesreč med gorskimi reševalci. Praktični del pa sondiranje, snežni prerez s preizkusom trdnosti snežne odeje, uporabo plazovne žolne in prikaz varne hoje, uporabo cepina, lavinske žolne, palic ter ogled organizirane reševalne akcije (<http://www.gore-ljudje.net/informacije/8196/>).

➤ **Dan varnejšega gibanja v gorah**

Tečaj poimenovan Dan varnejšega gibanja v gorah je organiziran posebej za kopne in posebej za zimske razmere. Organizator omenjenega tečaja v kopnih razmerah je Komisija za informiranje in analize. Poteka poleti, navadno v mesecu juniju.

Področni dan varnejšega gibanja v gorah v zimskih razmerah pa seveda poteka pozimi. Organizirajo ga posamezna gorska reševalna društva oziroma postaje in obsega: teoretična predavanja o osebni in tehnični opremi za gibanje v gorah v zimskih razmerah, načrtovanje zimске ture, nevarnosti v gorah pozimi in oskrba ponesrečencev v plazovih. Poleg teorije obsega tudi praktične vaje, ki zajemajo: prikaz uporabe pohodnih palic, cepina in derez; ugotavljanje trdnosti snežne odeje; iskanje zasutih v plazju s plazovnimi sondami; iskanje zasutih v plazju s plazovno žolno; prikaz reševanja zasutih v plazju z reševalnimi psi (navedene informacije veljajo za leto 2008) (<http://www.grzs.si/?MenuID=9&EventID=17>).

Žal obe akciji, kljub temu, da ju organizira več gorskih reševalnih društev oziroma postaj, dosežeta le manjši obseg ljudi. To je do približno do 150 oseb letno (B. Peršolja, osebna komunikacija, februar 2008). Število mest na opisanih akcijah je namreč, tudi zaradi finančnih omejitev GRZS na področju preventivnega delovanja, omejeno.

7.2 Izdajanje poučnih publikacij

GRZS z namenom opozarjanja pred različnimi nevarnostmi v gorah ter z namenom svetovanja in ukrepanja v primeru nesreč v gorah, izdaja nekatere publikacije. Gre za brezplačne knjižice oziroma zloženke.

➤ **Gornikov svetovalec**

V letu 1996 je GRS izdala brezplačno knjižico "Gornikov svetovalec", katere namen je preprečevati gorske nesreče pri različnih obiskovalcih gora. Namenjena je vsem, ki zahajajo v gore – turistom, gornikom, izletnikom, pohodnikom, smučarjem, deskarjem, šolarjem in učiteljem, ki pripravljajo pohode.

Vsebina knjižice je pregledna, vendar daje samo najnujnejše nasvete. Posamezne obravnavane teme so: zdrs (vzroki zanj in preprečevanje, tj. ustavljanje zdrsa), vreme (osnovni napotki, hladna fronta, nevihta s strelo), mraz (veter), koža in sonce (opekline, snežna slepota), padajoče kamenje, višina, utopitev, izčrpanost, smučanje, plaz (napihan in moker sneg, globinski srež, reševanje iz plazju), težave (bivak, prva

pomoč), načrtovanje ture, oprema, v gore z otroki, zdravstveno tveganje (obremenitev sklepov ter srca in ožilja). Na koncu pa najdemo še nekaj naravovarstvenih napotkov (Ratgeber, 2002). Knjižica je avstrijski prevod in žal ni prirejena slovenskim razmeram.

➤ **Snežni plaz nima voznega reda**

V novembru 2007 je GRZS izdala novo zloženko s pomenljivim naslovom "Snežni plaz nima voznega reda". Slednja skuša pritegniti pozornost tistih, ki zahajajo v gorski svet tudi pozimi. Jih seznaniti s pripravo na zimsko turo ter predvsem z glavnimi nevarnostmi plazu in ukrepanja v primeru zasutja. V zloženki je podana še informacija o tem, kje najdemo podatke o snežnih razmerah in kje se lahko priključimo izobraževanju (Dnevi varstva pred snežnimi plazovi).

Brezplačne publikacije lahko dobimo na PZS, planinskih društvih, nekaterih postojankah in postajah GRZS.

7.3 Priporočila in anketiranje

Posamezna društva oziroma postaje GRZS občasno izvajajo še različne preventivne akcije, kot so anketiranje obiskovalcev gora, deljenje letakov, prikaz reševanja in podobno. Tako v časopisju in na različnih spletnih straneh zasledimo poročila z naslovi, kot so:

- *"Gorski reševalci opozarjajo na nevarnost udara strele",*
- *"Gore ne dopuščajo površnosti",*
- *"Gore so pozimi nevarnejše".*

Poleg tega na uradni spletni strani GRZS najdemo številna priporočila, nasvete, opozorila, ki so tako ali drugače povezana z varnim gibanjem v gorah in se običajno nanašajo na aktualni letni čas.

GRZS sodeluje tudi z drugimi organizacijami, zvezami oziroma organizatorji, kot so smučarski klubi, planinske ter alpinistične šole. In sicer tako, da usposobljeni člani GRZS predavajo o želeni temi povezani z varnostjo gibanja v gorah in pomoči v gorah.

7.4 Analize nesreč in reševalnega dela

V namen gorniške preventive lahko prištevamo tudi letne analize nesreč in reševalnega dela, ki jih GRZS opravlja že vrsto let. Menimo namreč, da so pokazatelj dejanskega stanja nesreč v slovenskih gorah in hkrati predstavljajo izhodišče za preventivno dejavnost na tem področju. Zato jih je potrebno osvetliti in jim pripisati večjo vrednost, ne samo med člani GRZS in planinskih društev, temveč tudi med ostalimi, ki zahajajo v gorski svet.

GRZS opravlja analize nesreč in reševalnega dela že vrsto let, mogoče je trditi, da se izboljšujejo in ponujajo vedno več pomembnih informacij. Še zlasti je opazen velik napredek v zadnjem času. Kot smo že zapisali je v letu 2006 GRZS začela uporabljati novo aplikacijo (obrazec) za vnos podatkov o nesrečah preko interneta. Nov sistem poročanja o intervenciji in nesrečah je nadomestil "ročno" vnašanje poročil in deloma avtomatiziral analitično obdelavo podatkov nesreč, s čimer je možen stalen pregled stanja nesreč po reševalnih postajah in za celotno GRZS. Predvidevajo se še nadaljnje izpopolnitve.

Kljub informacijskemu napredku na omenjenem področju pa naj opozorimo, da GRZS (oziroma nekdanja GRSS) analiz nesreč in reševalnega dela žal že več let ne pripravlja več v sodelovanju s Komisijo za planinske poti, Mladinsko in Vodniško komisijo. S tem se je prekinila pomembna vez "ugotovitve – ukrepanja". Sodelovanje med nekdanjo GRSS in omenjenimi komisijami je namreč pomenilo dejansko ukrepanje na podlagi ugotovitev, ki jih je prinesla analiza nesreč. Če je bilo npr. ugotovljeno, da se je na neki planinski poti zgodilo veliko nesreč, se je preverilo stanje te poti in se pot v nadaljevanju po potrebi popravilo oziroma dodatno zavarovalo (B. Peršolja, osebna komunikacija, februar 2008). Lahko torej zapišemo, da je prenehanje sodelovanja nekdanje GRSS z omenjenimi komisijami zmanjšalo vrednost analiz nesreč v gorah. Zato bi bilo potrebno razmišljati v smeri ponovne vzpostavitve omenjene vezi.

8. PREVENTIVNO DELOVANJE POLICIJE NA PODROČJU GORNIŠTVA

Na področju preventive v gorah ima svojo vlogo tudi policija, ki deluje v sestavi Ministrstva za notranje zadeve RS. Sodeluje z dvema svojima enotama, to sta Gorska enota policije (gre za enoto na sklic) in Letalska policijska enota, katero smo že omenili. Pri Gorski enoti policije lahko govorimo o neposredni preventivi, saj izvaja nekatere preventivne akcije v gorah. Pri Letalski policijski enoti pa o sodelovanju z GRZS pri reševanju v gorah in usposabljanju pilotov gorskih reševalcev.

8.1 Preventivne dejavnosti gorske enote policije

"Gorska enota je del posebne policijske enote, ki opravlja naloge nadzora državne meje, varstva okolja in druge naloge policije na težko dostopnih terenih, za katere je potrebna posebna izurjenost in oprema za gibanje v gorah. Naloge njenih pripadnikov, sicer policistov iz policijskih postaj, niso samo represivne, temveč pogosto preventivne – opozarjajo in svetujejo obiskovalcem gora, nadzorujejo planinske postojanke, skrbijo za red in varnost na smučiščih. Pri posameznih nalogah se enoti lahko priključijo policisti letalske policijske enote ali drugih enot policije" (Kolenc, 2002).

Gorska enota policije že nekaj let letno izvaja tudi preventivne dejavnosti. S svojo prisotnostjo na najbolj izpostavljenih in problematičnih smereh, z opozarjanjem ter s svetovanjem si prizadeva prispevati k zmanjšanju verjetnosti za nastanek nesreč.

Policisti v vrhuncu gorniške sezone na najbolj obiskanih in problematičnih smereh v slovenskih gorah obiskovalce gora opozarjajo na nevarnosti, svetujejo kaj storiti v težavah in kako se varno gibati v gorah, opozarjajo na ustrezno opremljenost in na morebitno neprimerno psihofizično stanje. Poleg tega pri skrbnikih planinskih domov preverjajo poznavanje določil o prijavi prebivališča ter preverjajo ukrepe in postopke obveščanja v primeru gorskih nesreč (http://www.policija.si/si/szj/szj_prikaz_det.php?id=1176).

Pri spremljanju planinskega turizma Gorska enota policije ugotavlja, da so gorniki, ki so stalni obiskovalci gora in so vajeni hoje v hribe, na splošno dobro pripravljeni oziroma se, glede na pripravljenost, odločajo za primerne gorske ture. Opozarja pa na posameznike, ki ne upoštevajo pravil varne hoje v gore oziroma precenjujejo svoja znanja in sposobnosti ali imajo neustrezno opremo glede na težavnost in razmere v gorah. Gorska enota policije ugotavlja tudi, da gore vsako leto obiše več

tujih turistov, med katerimi so posamezniki povsem neustrezno opremljeni. Meni tudi, da je velik problem v nepoznavanju planinskih poti (<http://www.policija.si/portal/organiziranost/pu/lj/preventiva/2007/pdf/sep24-preventiva-gore.pdf>).

Ker Gorska enota policije želi čimbolj zmanjšati število nesreč v gorah in prispevati k gorniški preventivi, napotke obiskovalcem gora in opozorila, da gore ne dopuščajo napak, objavlja tudi na svojih uradnih spletnih straneh.

Opisane preventivne akcije Gorske enote policije so precej medijsko odmevne, vendar premalo obsežne. Potrebno bi jih bilo izvajati večkrat, na več predelih v gorah, da bi dosegle večje število obiskovalcev gora in imele tako večji gorniško preventivni učinek. Poleg tega bi bilo morda smiselno razmišljati o izdelavi videospota z vsebino, ki bi opozarjala na nevarnosti v gorah oziroma na posledice nepremišljene hoje in dejanj v gorah (B. Peršolja, osebna komunikacija, februar 2008).

9. GORNIŠKA PREVENTIVA PREKO MEDIJEV IN PUBLIKACIJ

9.1 Gorniška preventiva preko medijev

9.1.1 Poročanja o gorniških nesrečah v informativnih oddajah

V zadnjem času zasledimo vse več poročanj o gorniških nesrečah pri nas in na tujem v informativnih oddajah na različnih slovenskih televizijskih in radijskih programih. Vanje so povabljeni tudi predstavniki Gorske reševalne zveze Slovenije in druge strokovno usposobljene osebe, ki ob tem opozarjajo na možne nevarnosti v gorah, povezane z aktualnim letnim časom.

Menimo, da poročanja o gorniških nesrečah v nas sicer zbudijo pozornost, lahko tudi razmišljanje. Vendar informacije zajemajo predvsem dejstva o nesreči in ne vsebin iz Planinske šole, poleg tega pa so časovno zelo omejene. Tako zanje ne moremo trditi, da v večji meri prispevajo k gorniški preventivi.

9.1.2 Televizijske oddaje s poučno gorniško vsebino

V preteklih nekaj letih smo na naših zaslonih lahko spremljali oddajo Marjete Keršič Svetel z naslovom *Gore in ljudje*. Te oddaje, ki jo je predvajala TVS, ni več. Od marca 2007 pa na kanalu TV Pika enkrat mesečno predvajajo novo oddajo z naslovom *Gorske sledi*. Njena avtorja sta Tine Marenče in Milan Lebar (Pate, 2007).

V oddaji **Gorske sledi** avtorja predstavljata različno vsebino v povezavo z gorami, ki se nanaša na aktualen letni čas oziroma aktualno dogajanje. Izmed predstavljenih vsebin so bile do sedaj med njimi tudi takšne, za katere lahko trdimo, da prispevajo k gorniški preventivi. Te vsebine so med drugim bile: reševanje izpod plazov, markiranje planinskih poti, turno smučanje, osvajanje gorskih vrhov različnih posameznikov in podobno.

9.1.3 Radijske oddaje s poučno gorniško vsebino

Radijskih oddaj, ki bi bile namenjene izključno gorniško preventivnemu delovanju, zaenkrat v Sloveniji ni. Lahko spremljamo le nekaj oddaj z gorniško tematiko, ki posredno prispevajo k gorniško preventivnemu delovanju.

Te so oddaje so: **Doživetja narave**, oddaja, ki ji lahko prisluhnemo vsak petek na radiu Ognjišče in v kateri obravnavajo gorniško tematiko; **Vabilo na pot**, oddaja, ki jo prav tako lahko poslušamo na Radiu Ognjišče in je namenjena objavi povabil planinskih društev, gorniških in kolesarskih klubov na ture in izlete prihajajočega konca tedna; **Čez hribe in doline**, oddaja ki poteka na radiu Univox (Kočevje) vsak tretji četrtek v mesecu .

9.1.4 Poučni filmi Slovenske vojske

Gorska šola je osrednja razvojna in izobraževalna institucija Slovenske vojske, ki usposablja za delovanje v gorskem okolju in drugih teže prehodnih predelih. Programi usposabljanja v Gorski šoli so namenjeni posameznikom in enotam Slovenske vojske ter pripadnikom oboroženih sil držav članic zaveznitva in partnerskih držav

(<http://slovenskavojska.si/poklicna/enote/pdriu/gorskasola.htm>).

V namen omenjenih usposabljanj je Služba za publicistiko Ministrstva za obrambo Republike Slovenije izdala kar nekaj publikacij in filmov, katerim lahko pripisujemo tudi gorniški preventivni pomen. Med njimi naj omenimo poučne filme, ki se nanašajo na preživetje v gorah in imajo med drugim tudi funkcijo gorniške preventive.

Ti filmi so (<http://slovenskavojska.si/poklicna/enote/pdriu/gorskasola.htm>):

Kako preživeti pozimi 1; Kako preživeti pozimi 2; Uporaba plezalne vrvi; Zaščita pred snežnimi plazovi; Orientacija; Ko nam preti nevarnost; Da nam bo lažje na pohodu.

9.2 Gorniške publikacije s preventivnim pomenom

Pri preventivnem delovanju Planinske zveze Slovenije smo v podpoglavju izdajanje publikacij omenili gorniško literaturo založbe PZS. Navedli smo tudi poglavja na katera lahko razdeljujemo gorniško literaturo.

Poudariti moramo, da poleg publikacij, ki jih izdaja Planinska založba Slovenije, obstaja še precejšnje število drugih gorniških publikacij s preventivno funkcijo. Slednje so plod nekaterih posameznikov, ki namenijo precejšen del svojega časa, tudi življenja, gorniški tematiki oziroma preventivnemu delovanju na tem področju. Zato bi bilo morda celo žaljivo, da jih v sklopu obravnave gorniškega preventivnega delovanja v Sloveniji ne omenimo.

Ker je publikacij veliko smo se odločili, da skušamo navesti tiste, ki sodijo v sklop "gorniških učbenikov" in "gorniških priročnikov", saj so z vidika gorniškega

preventivnega delovanja najpomembnejši. Hkrati se iskreno opravičujemo vsem tistim, ki jih nismo omenili a so žrtvovali veliko svojega truda, časa in dela posvečenega gorniškemu preventivnemu delovanju.

Preglednica 12: Nekateri slovenski gorniški priročniki (prirejeno po: Peršolja, 2001c)

Gorniški priročniki
Bele, J. 2000: Proti vrhovom.
Bernik, D. 2000: Gibanje v zahtevnem gorskem svetu.
Bernot, F. 1978: Vremenoslovje za planince.
Bernot, F. 1980: Pozor plaz: nevarnost snežnih plazov.
Bezovšek, N. 2002: Planinski tabori.
Bizjak, B. 1985: Varnost v gorah in naloge markacistov.
Černivec, B. 1997: Skrivnosti nedotaknjenih strmin: 101 nasvet za smučanje zunaj smučišč.
Drab, J. 2000: Gorniški priročnik: z veseljem in znanjem varno v gore.
Drašlar, K. 1978: Prehrana v gorah.
Glavnik, A. 2002: Planinska orientacijska tekmovanja.
Humar, M. 2002: Planinski terminološki slovar.
Jordan, B. 2007: Priročnik za markaciste.
Kožuh, V. 1993: Priročnik za klatenje po gorah.
Kristan, S. 1987: Turno smučanje.
Kristan, S. 1996: Izletništvo, pohodništvo in gornišvo z orientiranjem v naravi. Cilji šolske športne vzgoje, koncepcije in strategije športne vzgoje v Sloveniji.
Kristan, S. 1998: Šola v naravi.
Kunaver, P. 1951: Pionir v naravi.
Kunaver, P. 1953: Izleti z mladino. Priročnik za vodje mladih planincev, pionirjev, mladincev in šolskih izletov.
Kunaver, D. 1994: Od Triglava do treh vrhov sveta.
Malešič, F. 2002: Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom.
Mlač, B. 1999: Oprema za gore in stene.
Mlač, B. 2001: Veliki pionirji alpinizma.
Mlač, B. 2003: Prehrana v gorah.
Peršolja, B. 2001: Programi usposabljanj za opravljanje strokovnega dela v športu na področju planinstva.
Polajnar, D. 2002: Vodenje turnega smučanja.
Schubert, P. 2004: Nevarnosti v gorah.
Stritar, U. 1998: Z otroki v gore: družinski izleti.
Strojin, T. 1995: Odgovornost in etika v gorah.
Strojin, T. 1999: Gornišvo.
Šegula, P. 1978: Nevarnosti v gorah.
Šegula, P. 1986: Sneg, led, plazovi.
Vengust, A. 1996: Gornikov svetovalec.

Preglednica 13: Nekateri slovenski gorniški učbeniki (prirejeno po: Peršolja, 2001c)

Gorniški učbeniki
Ažman, M. 1998: Mentorji planinskih skupin.
Ažman, M. 2001. Mentor planinske skupine.
Brilej, A. (1939) 1950: Priročnik za planince.
Burnik, S. 2003: Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu.
Golnar, T. 1996: Gorniška vzgoja.
Golnar, T. 1999: Alpinistična šola.
Golnar, T. 2002: Turno smučanje.
Jordan, B. 2007: Priročnik za markaciste: gradivo za usposabljanje markacistov.
Kristan, S. 1993: V gore ...: izletništvo, pohodništvo, gornišтво.
Kristan, S. 1994: Osnove orientiranja v naravi.
Kuhar, M. 2004: Vojaško gornišтво.
Kunaver, P. 1921: Na planine!
Mihelič, T. 1984: Hoja in plezanje v gorah.
Rotovnik, B. 2005: Planinska šola.
Rotovnik, B. 2006: Vodniški učbenik.
Škerbinek, D. 1983: Planinska šola: teze, učna snov in preverjanje znanja.
Škerbinek, D. 1983: Planinski vodnik.

Znotraj navedenih naj predstavimo le dve publikaciji, ki sta izšli v zadnjem času, saj menimo, da s svojim obsegom pokrivata vsa bistvena poglavja planinske šole in s tem veliko prispevata k gorniškemu preventivnemu delovanju.

Planinska šola, 2005, katere uredniki so Rotovnik, Burnik, Golnar, Kadiš, Krpač, Pehani in Peršolja je vsekakor publikacija, ki jo lahko uvrščamo med temeljna planinska dela. Gre za učbenik, ki z izbranimi vsebinami pravzaprav predstavlja planinsko abecedo, ki bi jo moral poznati vsakdo, ki se odpravlja na turo v gorsko pokrajino. Lahko bi zapisali, da je knjiga avtorja Škerbineka iz leta 1983 z naslovom *Planinska šola: teze, učna snov in preverjanje znanja* klicala po posodobitvi in dopolnitvi ter tako spodbudila nastanek "nove" Planinske šole, ki zajema vsa poglavja v praksi preizkušenega modela Planinske šole.

Vodniški učbenik, 2006, je obsežna in z vidika gornišтва pomembna strokovna publikacija katere uredniki so Rotovnik, Burnik, Golnar, Kadiš, Krpač, Pehani in Peršolja. Učbenik je v prvi vrsti sicer namenjen usposabljanju vodnikov PZS, vendar je s svojimi vsebinami hkrati dobrodošel vsem, ki želijo nadgraditi svoja temeljna planinska znanja, saj je nekakšna nadgradnja *Planinske šole*. Poleg poglavij o vodništvu, vsebuje tudi navadnemu gorniku izredno poučna poglavja. Naj jih nekaj omenimo: prehrana v gorah, prva pomoč, planinske poti, vremenoslovje, nevarnosti v gorah, orientacija, osebna in tehnična oprema, bivakiranje in taborjenje.

10. VSEBINE POVEZANE Z GORNIŠVOM V VRTCIH, UČNEM NAČRTU OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL TER NA FAKULTETAH KOT SREDSTVO PREVENTIVE

Čeprav je, kakor je zapisal Kristan (1993) "*Usposabljanje za gorništvo predvsem naloga gorniških organizacij*", imata pomembno vlogo pri gorniškem preventivnem delovanju tudi predšolski in šolski sistem. Slednja lahko z načrtno vzgojo pomembno vplivata na zavedanje, znanje in sposobnosti otrok ter mladine povezanih s to "identiteto slovenskega naroda". Toliko večji pomen lahko vsebinam povezanim z gorništvom v otroštvu in mladosti pripisujemo tudi zato, ker vemo, da ima vzgoja v tem obdobju vpliv na kasnejše obdobje.

Da usoda gorništva ni samo v rokah strokovnih društev in zveze, pač pa tudi pedagoških in drugih ustanov meni tudi Peršolja (2005b): "*Soodvisnost obeh sistemov (gorniških organizacij in pedagoških ustanov) se kaže pri zagotavljanju strokovne rasti (enotne skupne raziskave s tega področja; priprava medpredmetno usklajenih programov usposabljanja za člane planinskih skupin na eni in za učence na drugi strani; oblikovanje priporočil za konkretno sodelovanje med vrtci, šolami in planinskimi društvi; poenotenje normativov za vodenje po gora; zagotavljanje ustrezno motiviranih in usposobljenih strokovnih delavcev), pri zagotavljanju prostorskih možnosti (gostovanja planinskih skupin v vrtcih in šolah) in finančni podpori (izvedba interesnih dejavnosti, sofinanciranje usposabljanja in izpopolnjevanja).*"

10.1 Vsebine povezane z gorništvom v vrtcih

Otroci v Sloveniji se z načrtovano športno vzgojo srečujejo že v predšolskem obdobju – v vrtcih. Vanje je vključenih več kot 60 % slovenskih otrok (Stritar, 2004). Vključeni so lahko institucionalno v okviru programov, v okviru družine ali športnih organizacij. Pri nas trenutno obstajata dva programa oziroma akciji, ki se povezujeta s planinsko vzgojo. To sta akcija *Ciciban planinec* in program *Zlati sonček*, ki smo ju omenili že pri akcijah Mladinske komisije PZS.

Nekatere predšolske inštitucije v okviru izvedbenih kurikulumov organizirajo tudi različne planinske dejavnosti za otroke drugega starostnega obdobja (starost 3–6 let). Del teh dejavnosti so večdnevna bivanja otrok v gorskem svetu, ki sodijo med obogatitvene dejavnosti vrtca. V praksi jih različno poimenujejo: planinski tabor, vrtec v gorah, vrtec v/na (naveden je kraj bivanja), vrtci v planinah in podobno. Izvajajo se v alpskih dolinah, v predgorjih, v visoko ležečih turističnih kmetijah, v planinskih postojankah in trajajo običajno 3 do 5 dni. Priprava, izvedba in evalvacija večdnevnega bivanja je

zahtevno pedagoško delo in dodatni finančni strošek za starše, zato mora biti plod timskega dela. Zahteva sodelovanje vodstva vrtca, strokovnih delavcev, staršev, otrok in pogosto tudi zunanjih izvajalcev (planinskih vodnikov, osebja doma, zdravstvene službe). Kljub takšnim zahtevam se vrtci odločajo za tovrstno obogatitveno dejavnost (Stritar, 2004).

10.1.1 Program Zlati sonček in akcija Ciciban planinec

➤ Zlati sonček

Program Zlati sonček je nadaljevanje nekdanjega projekta športne značke, ki ga je leta 1996 preuredilo Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport in temelji na raziskavi Inštituta za kineziologijo Fakultete za šport. Organizator projekta je Zavod za šport Slovenije, vodja prenove Silvo Kristan, neposredno pa ga lahko izvajajo vrtci, šole, športna društva, taborniki in zasebniki, ki imajo usposobljenega ustreznega strokovnjaka (Kristan, 1997).

Program je namenjen otrokom od petega do devetega leta, oziroma 1. in 2. razredu devetletke. Njegov namen je obogatiti gibalno oziroma športno vzgojo v vrtcih oziroma najnižjih razredih osnovne šole in spodbujati tako otroke kot vzgojitelje in starše. Otroci se lahko potegujejo za priznanja, kolajne in nalepke. Vsebuje štiri programe: začetni program A, nadaljevalni program B, program C in program D. Sam program nima močne vezi z gorniško preventivo, vendar znotraj navedenih programov vključuje izvedbo daljših sprehodov oziroma izletov.

V priročniku Zlati sonček so natančneje opisana navodila in priporočila za pripravo, organizacijo, izvedbo in načrt izletov ter predlogi za medpredmetno povezovanje. V njem zasledimo tudi priporočilo, da velja izlete povezati z akcijo Planinske zveze Slovenije "Ciciban planinec".

➤ Akcija Ciciban planinec

Akcija Ciciban planinec je z vidika planinske vzgoje pomembnejša. Za najmlajše jo v sodelovanju z vrtci organizira Mladinska komisija (MK) Planinske zveze Slovenije. Namenjena je vsem predšolskim otrokom, njeni izvajalci so vrtci, ponekod jo samostojno izvajajo tudi mladinski odseki Planinskih društev. Izlete lahko otroci opravljajo tudi skupaj s starši. Akcija je zaradi svojega vzgojnega značaja uvrščena v Nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, v njej lahko sodelujejo tudi vsi

cicibani, ki sodelujejo v akciji Zlati sonček (Letni razpis akcij Vodniške in Mladinske komisije PZS, 2008).

Programa Zlati sonček in akcija Ciciban planinec, se na nek način povežeta. Cicibani, ki v okviru programa Zlati sonček opravijo pet izletov, imajo pravico do našitka MK Planinske zveze Slovenije, za osem izletov pa do priponke. Treba je le, da vodstvo vrtca pošlje na MK PZS seznam otrok, ki so upravičeni do priznanj (Kristan, 1997). V okviru akcije Ciciban planinec MK PZS podeljuje otrokom še dvoje priznanj: za 12 opravljenih izletov pesmarico *Pesmi z gora* in za 15 opravljenih izletov dnevnik *Mladi planinec*.

10.2 Vsebine povezane z gorništvom v osnovni šoli

Program osnovnošolskega izobraževanja vključuje vsebine povezane z gorniško vzgojo znotraj predmeta športna vzgoja. Vključuje praktične in teoretične vsebine poimenovane *Izletništvo in pohodništvo* v 1. triletju oziroma *Izletništvo, pohodništvo, gorništvo* v 2. in 3. triletju osnovne šole.

Poleg tega omenjene vsebine spodbujata športni program *Krpan* in akcija Mladinske komisije (MK) Planinske zveze Slovenije (PZS), *Mladi planinec*.

10.2.1 Izletništvo, pohodništvo, gorništvo v učnem načrtu

V Sloveniji šolski sistem znotraj predmeta športna vzgoja vključuje vsebine poimenovane *Izletništvo, pohodništvo* v prvem triletju oziroma *Izletništvo, pohodništvo, gorništvo* v drugem triletju.

Z njimi:

- vpliva na razvoj gibalnih in funkcionalnih sposobnosti otrok in mladine,
- zadovoljuje potrebe otrok in mladine po gibanju,
- razvija kulturni in čustveni odnos otrok in mladine do narave in okolja in
- seznanja otroke in mladino z geografskimi in naravoslovnimi značilnostmi Slovenije.

Poleg tega skuša vplivati na zavedanje otrok in mladine o varnosti v gorah s posredovanjem (Kovač in Novak, 2004):

- osnovnega izletniškega znanja,
- pravil varne hoje v gore,
- osnov prve pomoči in
- osnov orientiranja v naravi.

Kljub temu, da v njem najdemo marsikatero pomanjkljivost, ki jo lahko pripišemo tudi načinu današnjega življenja, moramo vedeti, da je Slovenija ena izmed tistih držav, ki ima vsebine povezane z gorništvom vključene v šolski sistem. V nekaterih drugih državah je to zgolj naloga gorniških organizacij.

V nadaljevanju smo pregledali praktične in teoretične vsebine učnega načrta znotraj predmeta športna vzgoja.

➤ 1. triletje: Izletništvo, pohodništvo

Praktični del učnega načrta v 1. triletju za *Izletništvo in pohodništvo* zapoveduje dva izleta letno, pri čemer mora biti v 3. razredu eden od izletov zahtevnejši glede višine vzpetine in dolžine poti; predvideva se ekipni orientacijski pohod po označeni poti.

Teoretični del predpisuje: osnovna izletniška znanja (obutev, oblačilo, nahrbtnik, tempo hoje, pitje tekočine, termoregulacija); spoznavanje geografskih, zgodovinskih in naravoslovnih značilnosti območja, po katerem poteka izlet; naravovarstveno ozaveščanje.

S temi vsebinami naj bi učenci v 1. triletju dosegli raven znanja, ki pravi, da učenci poznajo pravila varne hoje v gore (Kovač in Novak, 2004).

Šola lahko ponudi (tiste šole, ki imajo pogoje) še dodatne vsebine, med katere sodita programa *Zlati sonček* in *Ciciban planinec*, ki smo ju omenili že pri vsebinah povezanih z gorništvom v vrtcu. Pri tem je izbira dejavnosti prepuščena šoli, učitelju in učencem glede na materialne ter kadrovske pogoje in tradicijo kraja.

➤ 2. triletje: Izletništvo, pohodništvo, gorništv

V 2. triletju učni načrt profesorjem športne vzgoje narekuje, da za učence, znotraj vsebin *Izletništvo, pohodništvo, gorništv*, vsako leto izvedejo dva izleta na višjo razgledno vzpetino, pri čemer je eden od izletov:

- v 4. razredu orientacijski pohod "po označeni poti"; učence hkrati poučijo z varnostjo na izletnih in pohodnih, z določitvijo strani neba s pomočjo sonca in ure, z varovanjem narave, z osnovami prve pomoči pri praskah in žuljih ter o kulturnem in spoštljivem odnosu do narave;
- v 5. razredu zahtevnejši pohod; učence hkrati poučijo o nevarnostih v gorah, o vplivu hoje na organizem, poleg tega spoznavajo okolico s pomočjo karte ter razvijajo kulturnen in spoštljiv odnos do narave;

- v 6. razredu zahtevnejši pohod po poti, označeni z rdeče-belimi oznakami; učence, poleg teoretičnih vsebin, o nevarnostih v gorah, vplivu hoje na organizem, določitve strani neba s pomočjo sonca in ure ter spoznavanja okolice s pomočjo karte, seznanijo še s prvo pomočjo pri praskah, žuljih, pikih žuželk in z zaščito pred insekti (Kovač in Novak, 2004).

Z omenjenimi vsebinami naj bi učenci v 2. triletju dosegli raven znanja, ki pravi, da učenci poznajo vpliv hoje na organizem, pravila varne hoje v gore in prvo pomoč; seznanijo pa se tudi z varovanjem narave.

➤ 3. triletje: Izletništvo, pohodništvo, gornišтво

V 3. triletju učni načrt v posameznem razredu ne predpisuje več po dva izleta, temveč: v 7. razredu najmanj en pohod na novo, bolj oddaljeno izletniško točko; v 8. razredu najmanj en zahtevnejši pohod po opisani poti in v 9. razredu najmanj en zahtevnejši pohod, po možnosti v predalpski ali alpski svet.

Pri tem učenci ponavljajo in utrjujejo teoretična znanja, ki smo jih že navedli. Tako naj bi ob koncu 3. triletja dosegli raven, ki pravi, da se učenci znajo orientirati s pomočjo karte, poznajo vpliv hoje na organizem, nevarnosti v gorah in znajo nuditi prvo pomoč (Kovač in Novak, 2004).

V okviru izbirnih enoletnih predmetov se v 3. triletju izvaja predmet *Šport za sprostitev*, ki v učnem načrtu med drugimi vključuje vsebine "Pohodništvo in gornišтво". Tu so predlagani pohodi, po možnosti v predalpski ali alpski svet in orientacija v naravi ter obravnava teoretičnih vsebin, ki se navezujejo na praktični del.

10.2.2 Dejanska izvedba vsebin povezanih z gorništvom, ki jih predpisuje učni načrt

Ob pregledu osnovnošolskega učnega načrta se zdi, kakor je zapisal mag. Borut Peršolja (2005b): " *da je zastopanost gornišstva v vsebinah rednega pouka devetletne osnovne šole, zlasti pri predmetu Športna vzgoja, najboljša doslej*".

Vendar nas ob tem seveda zanima v kakšni meri so omenjene vsebine povezane z gorništvom v učnem načrtu osnovne šole dejansko izvedene ter ali so pedagoški delavci v šolah primerno usposobljeni za izvedbo teh vsebin učnega načrta.

V preteklosti je o realizaciji planinske vzgoje na razredni stopnji osnovnih šol Franc Krpač opravil dve raziskavi. Prvo, katera se nanaša na obdobje, ko programi še niso

potekali po novem učnem načrtu iz leta 1998 in novejšo, ki se nanaša na aktualen učni načrt. Drugo je opravil skupaj s Samido. Cilj obeh raziskav je bil ugotoviti uresničevanje planinske vzgoje na razredni stopnji v odvisnosti z učnimi načrti. Cilj druge raziskave pa še primerjava pred in po letu 1998, ko je v veljavo stopil nov učni načrt.

Avtorja druge raziskave (Krpač in Samida, 2004) v povzetku navajata: "*Planinski vzgoji, ki je najpogosteje prepuščena razrednim učiteljem, posvečajo dovolj pozornosti. Rezultati so v primerjavi s preteklostjo zadovoljivi in ponekod se kažejo izboljšanja*".

Anketa, ki sta jo opravila Jazbec in Peršolja leta 2004 pa kaže, da se usposobljenosti učiteljev za izvedbo izletov ne posveča dovolj pozornosti. Petina vprašanih učiteljev namreč meni, da za vodenje niso usposobljeni, nekaj manj kot polovica pa jih meni, da so samo deloma usposobljeni (Jazbec in Peršolja, 2004).

Vendar se anketa, ki sta jo opravila Jazbec in Peršolja nanaša na leto 2004. Tudi rezultati raziskave Krpača in Samide (2004) se nanašajo na leto 2004 in le na razredno stopnjo (nekdanji 1. do 4. razred osemletke). Raziskava tudi ne vključuje informacij o realizaciji teoretičnega znanja, ki ga predpisuje učni načrt. Tako bi bilo, z vidika gorniške preventive in ugotovitve stanja realizacije učnega načrta za navedene vsebine, potrebno opraviti novo raziskavo. Smiselno bi bilo, da bi vključevala še informacije o posredovanju in preverjanju teoretičnih vsebin učnega načrta – *Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo*, v slovenskih osnovnih šolah.

Peršolja (2006) je z namenom ugotavljanja učinkovitosti in realizacije vsebin učnega načrta opravil tudi primerjavo med obsegom vsebin namenjenih gorništvu v rednem programu osnovnih šol in obsegom vsebin Planinske šole. V primerjavi je ugotovil, da je obseg omenjenih vsebin v rednem programu osnovnih šol večji od obsega vsebin Planinske šole in zato kaže na nedoseganje ciljev učnega načrta Športne vzgoje.

Manjkajočo vez usposabljanja učiteljev za posredovanje vsebin povezanih z gorništvom v šoli je od leta 1996 do leta 2003 zapolnjeval **seminar za mentorje planinskih skupin** z imenom *Srečno v gore*. V osmih letih je bilo izpeljanih 19 seminarjev s prek 500 udeleženci, ki so izvedbe vseh seminarjev ocenili z izjemno visoko povprečno oceno. Žal zaradi organizacijskih sprememb seminarja od leta 2004 ni več, še vedno pa so na voljo seminarji za mentorje planinskih skupin in tečaji za vodnike Planinske zveze Slovenije (Peršolja, 2005b).

10.2.3 Program Krpan in akcija Mladi planinec

Poleg vsebin poimenovanih Izletništvo, pohodništvo, gornišstvo, ki jih vključuje osnovnošolski učni načrt za športno vzgojo, najdemo v šolah vsebine povezane z gorništvom tudi v programu *Krpan* in akciji *Mladi planinec*.

➤ Športni program Krpan

Športni program Krpan je smiselno nadaljevanje leta 1997 uvedenega programa Zlati sonček in je kakor program Zlati sonček del prenovljenega in posodobljenega nekdanjega programa za športno značko. Vodja preнове je Silvo Kristan, financira ga Ministrstvo za šport RS, udejanja Zavod za šport Slovenije, neposredno pa ga izvajajo šole, lahko tudi taborniki, planinci, športna društva, zasebniki in starši (Kristan, 2003).

Program je namenjen učenkam in učencem drugega triletja devetletke in je dopolnitev in obogatitev programa, ki ga predpisuje učni načrt. Sodelovanje otrok v njem je prostovoljno. Njegov poglobitveni cilj ni osvajanje priznanj, temveč je usmerjen k dejavnosti sami, k vadbi, procesu in sodelovanju. Učenci znotraj programa opravljajo predpisane "naloge", za uspešno opravljene pa prejmejo ustrezna priznanja (Kristan, 2003).

V okviru predpisanih nalog sta v vsakem razredu (4., 5., in 6.) dva izleta, zimski in spomladanski. V priročniku so za vsako nalogo navedena priporočila. Tako za izlet najdemo: priporočila o trajanju, dolžini izleta, nadmorski višini izletne točke; priporočila o izbiri cilja in pripravi izleta; priporočila za vodenje skupine ter vzgojno-izobraževalne cilje, ki se ne razlikujejo bistveno od tistih v učnem načrtu, uporabljajo se le drugačni prijemi.

➤ Akcija Mladi planinec

Akcijo, ki jo je leta 1969 uvedla Mladinska komisija (MK) pri Planinski zvezi Slovenije (PZS) smo prav tako že omenili v poglavju preventivno delovanje Planinske zveze Slovenije. Je bolj množična kot akcija Ciciban planinec in tudi bolj utečena. Namenjena je osnovnošolcem od 1. do 9. razreda, ki tekmujejo za posamezni znak mladega planinca. Slednjega dosežejo glede na število opravljenih izletov.

Akcijo izvaja večina mladinskih odsekov preko planinskih skupin na osnovnih šolah. Vodijo jo vodniki PZS, ponekod tudi učitelji in mentorji planinskih skupin. Organizirana so redna tedenska srečanja, ki so namenjena spoznavanju vsebin

posameznih predmetov planinske šole, kot so: gibanje in varnost v gorah, orientacija, planinska oprema, prehrana in vremenoslovje, izdelovanje vozlov ipd. (Letni razpis akcij Vodniške in Mladinske komisije PZS, 2008).

10.3 Vsebine povezane z gorništvom v srednješolskem izobraževanju

Tudi učni načrti za vse vrste srednješolskega izobraževanja (splošno izobraževanje – gimnazije, srednje strokovno izobraževanje, srednje poklicno izobraževanje, srednje strokovno izobraževanje, poklicno – tehniško izobraževanje, nižje poklicno izobraževanje) vključujejo vsebine povezane z gorniško vzgojo znotraj predmeta športna vzgoja. Tudi v obdobju srednješolskega šolanja so omenjene praktične in teoretične vsebine poimenovane *Izletništvo, pohodništvo, gorništv*o.

Učni načrt za vsa naštetá srednješolska izobraževanja predvideva najmanj en vsakoletni daljši pohod v sredogorje ali visokogorje (če je mogoče po delu ene od veznih poti) ter orientacijski pohod. Pri tem naj bi dijaki utrdili oziroma osvojili tehniko in taktiko hoje, taktiko pohoda, se znali orientirati v gorah, poznali nevarnosti v gorah in načine ravnanja v primeru nesreče ter poznali varno opremo za hojo v gore. Poleg tega naj bi razvijali kulturnen odnos do narave in gorništvá, kot del slovenske narodne identitete (<http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2005/programi/index.html>).

Tako naj bi dijaki ob koncu šolanja v srednji šoli dosegli raven znanja, ki pravi, da dijaki poznajo pravila varne hoje v gore in osnove orientiranja. (V gimnazijah učni načrt poleg osnov orientiranja vključuje orientiranje s pomočjo karte, kompasa in smernega kota.)

10.4 Vsebine povezane z gorništvom na fakultetah

V Sloveniji imamo tri fakultete, ki znotraj študijskega načrta študente izobražujejo o gorništvu in s tem delujejo tudi na področju gorniške preventive. To so Fakulteta za šport in Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani ter Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru.

S tem omenjene fakultete pomembno vplivajo na izobraževanje bodočih športnih in drugih pedagogov, saj naj bi bili prav ti nosilci gorniške vzgoje v šolah. Če upoštevamo rezultate ankete o usposobljenosti učiteljev za izvedbo izletov (Jazbec in Peršolja, 2004), ki govorijo o tem, da se petina vprašanih učiteljev ne čuti usposobljene za vodenje, tedaj se zdi njihova vloga še toliko pomembnejša.

Potrebno je torej razmišljati v smeri razširitve gorniških vsebin v študijskih programih in ne v smeri opuščanja in zmanjševanja obsega teh predmetov.

Fakulteta za šport in Pedagoška Fakulteta Univerze v Ljubljani ter Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, poleg Planinske zveze Slovenije, izvajajo tudi usposabljanje za pridobitev naziva Mentor planinske skupine. Fakulteta za šport in Pedagoška Fakulteta pa tudi usposabljanje za vodnike PZS za določene kategorije. Študentje Fakultete za šport lahko ob izpolnjevanju pogojev kandidirajo za pridobitev naziva vodnika PZS kategorije A, B, D, G in H, študentje Pedagoške fakultete v Mariboru pa za vodnika kategorije A in B. Pri tem lahko posamezne teme predavajo le ustrezno usposobljeni strokovni delavci, ki izpolnjujejo pogoje iz kvalifikacij za predavatelje – inštruktorje posameznih tem.

10.4.1 Planinstvo ter Gorništvo z dejavnostmi v naravi na Fakulteti za šport

Na Fakulteti za šport se odvijata dva predmeta vključujoča gorniške vsebine. To sta *Planinstvo* in *Gorništvo z dejavnostmi v naravi*.

Predmet *Planinstvo* je obvezen za vse študente Fakultete za šport, saj je njegov namen usposobiti bodoče športne pedagoge za varno vodenje vseh oblik dejavnosti v naravi. To je pohodov in tur po sredogorju in visokogorju – poleti in pozimi, športnega plezanja, orientacijskih iger in tekmovanj, čolnarjenja po tekočih in mirnih vodah, gorskega kolesarjenja, rolanja in taborjenja (<http://www.fsp.uni-lj.si/gornistvo/>).

Predmet *Gorništvo z dejavnostmi v naravi* je prostovoljna usmeritev študentov znotraj študijskega programa, zato vanj niso vključeni vsi študentje Fakultete za šport. Poteka v tretjem in četrtem letniku in ima pogoje za vpis. Na predmet se lahko vpišejo študentje, ki so najmanj pripravniki ali vodniki PZS kategorije A, imajo opravljen izpit za strokovni naziv učitelj smučanja prve stopnje in nadpovprečno obvladajo eno izmed dejavnosti v naravi (kajak, potapljanje, športno plezanje ali alpinistiko, gorsko kolesarjenje, jamarstvo, jadralno padalstvo). Glavni namen predmeta je usposobiti študente za vodenje, organizacijo in izvajanje varnih oblik gorništva in izbranih športnih dejavnosti v naravi. Vsebine predmeta so poglobljeno nadaljevanje osnovnega predmeta *Planinstvo* in obsegajo predavanja in praktične vaje. Vaje zajemajo: gorništvo – letni in zimski del, alpinistiko, športno plezanje, kajakaštvo na tekočih vodah in avtonomno potapljanje (<http://www.fsp.uni-lj.si/gornistvo/>).

Omenjena predmeta omogočata pridobitev strokovnega naziva *mentor planinske skupine PZS* in tudi *vodnik PZS*. Če je študent prisostvoval pri predmetu *Planinstvo*

in izpolnil ostale ustrezne pogoje lahko kandidira za naziv *mentor planinske skupine* in za naziv *vodnik PZS A kategorije*. Če je študent znotraj študija izbral smer *gorništvo z dejavnostmi v naravi* in izpolnjuje ostale potrebne pogoje pa ima možnost pridobitve vodništva PZS kategorij A, B, D, G in H.

10.4.2 Aktivnosti v naravi ter Alpinizem in planinstvo na Pedagoški fakulteti v Mariboru

Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru ima dva programa, ki vključujeta vsebine povezane z gorništvom. To sta študijski program *Razredni pouk* in visokošolski študijski program *Trener izbrane športne panoge*.

Znotraj osnovnega študijskega programa na Oddelku za razredni pouk študentje pridobijo znanja povezana z gorništvom, če se odločijo za izbirni predmet *Aktivnosti v naravi*. V okviru tega programa lahko, ob izpolnjevanju vseh zahtevanih pogojev, pridobijo naziv PZS mentor planinske skupine (Peršolja, 2001c).

Znotraj visokošolskega študijskega programa *Trener izbrane športne panoge*, študentje pridobivajo znanja iz izbranih športnih panog, med katerimi je tudi *alpinizem in planinstvo*. V okviru omenjene izbrane športne panoge študij vključuje tehniko, taktiko in didaktiko vsebin iz planinstva, alpinizma in športnega plezanja. (http://www.pfmb.uni-mb.si/index.php?page_id=213).

Študentje v okviru izbrane športne panoge *alpinizem in planinstvo* in izpolnjevanju ostalih pogojev lahko pridobijo naziv vodnik PZS kategorije A in B. Pogoji za študente, ki želijo pridobiti naziv vodnik PZS kategorije A so: opravljeni izpiti pri osnovnih predmetih študijskega programa, opravljen izpit pri izbirnem predmetu *Aktivnosti v naravi* in neobveznem izbirnem programu za pridobitev naziva vodnik PZS vsaj z oceno 8; predhodno opravljena šestmesečna pedagoška praksa (vodenje planinske skupine in vodenje izletov, pohodov) v planinskem društvu, ki je član Planinske zveze Slovenije; opravljeno vodniško pripravništvo. Po uspešno opravljenih izpitnih obveznostih postane kandidat pripravnik za kategorijo A (lahke kopne ture). Kandidat je lahko pripravnik največ tri leta. V tem času mora pod nadzorom voditi najmanj pet različnih tur, pri najmanj dveh registriranih vodnikih enake ali višje kategorije (<http://kup.pzs.si/index.php?id=9&flag=1>). V usposabljanje za vodnika PZS B kategorije se lahko vključijo tisti, ki so osnovno usposabljanje sklenili z oceno opravi – ocena 8, 9 ali 10.

10.4.3 Izletništvo, pohodništvo, gornišтво na Pedagoški fakulteti v Ljubljani

Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani vključuje vsebine povezane z gorništvom, v okviru študijskega programa Razredni pouk. In sicer znotraj izbirnega predmeta *Izletništvo, pohodništvo, gornišтво* ter v okviru izbirnega predmeta usmeritvenega modula *Šport(na) vzgoja* (http://www.pef.uni-lj.si/st_prog/rp/rp.pdf).

Znotraj omenjenega izbirnega programa *Izletništvo, pohodništvo, gornišтво* ali znotraj izbirnega predmeta usmeritvenega modula *Šport(na) vzgoja* lahko študentje pridobijo naziv *mentor planinskih skupin*. Za to morajo izpolnjevati vse zahtevane pogoje, ki so: opravljeni izpiti pri osnovnih predmetih študijskega programa; opravljen izpit pri omenjenem izbirnem predmetu oziroma omenjenem izbirnem predmetu usmeritvenega modula ter predhodno opravljena šestmesečna pedagoška praksa s planinsko skupino (Peršolja, 2001c).

11. RAZMERJE VLOŽKOV PRI GORNIŠKEM PREVENTIVNEM DELOVANJU

Pregledali smo področje gorniškega preventivnega delovanja in ugotovili, da na tem področju delujejo: Planinska zveza Slovenije, Gorska reševalna zveza Slovenije, posamezniki preko strokovnih gorniških publikacij, predšolski in šolski sistem, Gorska enota policije, Slovenska vojska in mediji. Vendar znotraj pregleda omenjenega delovanja nismo posvečali pozornosti razmerju. Torej deležu vložka posamezne zveze, sistema, organizacije, posameznikov ... v delovanje na področju gorniške preventive. Zato želimo na tem mestu poudariti, da so razmerja omenjenih vložkov precej različna.

Če primerjamo deleže vložkov Planinske zveze Slovenije, Gorske reševalne zveze Slovenije, Gorske enote policije in Slovenske vojske, največji delež k gorniškemu preventivnemu delovanju vsekakor prinaša PZS. Zapišemo lahko, da je eno izmed bistvenih poslanstev PZS prav to. Delež GRZS je bistveno manjši. Glavni vzrok za to je v namenu delovanja GRZS in posledično s tem povezanim namenom finančnih sredstev. Glavni namen delovanja GRZS je namreč pomoč in dajanje pomoči v gorskem svetu in težko dostopnih krajih, zato so tudi finančna sredstva zveze namenjena predvsem tem in ne preventivnemu delovanju na področju gora.

Prav zaradi razpoložljivosti finančnih sredstev vidimo možnosti večjega vložka k gorniškem preventivnem delovanju v Policiji Slovenije in Slovenski vojski. Slednji delujeta v sestavi Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije. Pri pregledu smo namreč ugotovili, da je njuna vloga opazna pri helikopterskem reševanju in usposabljanju pilotov za letalsko reševanje, medtem ko lahko zapišemo, da na področju gorniškega preventivnega delovanja nimata večjega vpliva. Tako v prihodnosti vidimo možnosti razširitve njunega delovanja na področju gorniške preventive. Če poleg finančne razpoložljivosti upoštevamo še dejstvo, da ima policija v svojih vrstah znane vrhunske alpiniste, je že omenjena ideja o izdelavi vplivnega videospota na dlani. Pri tem mislimo na videospot, ki bi z vplivom znanih oseb (alpinistov ...) opozarjal na pomen varnosti v gorah. Imamo videospote, ki opozarjajo na nesreče v cestnem prometu, na varnost na poti v šolo ... zakaj ne bi imeli tudi videospota "Varneje v gore", saj smo Slovenci vendar alpski narod.

Delež vložka predšolskega in šolskega sistema pri gorniškem preventivnem delovanju je težko primerljiv z delovanjem zvez in organizacij. Prav tako delež vložka posameznikov in medijev.

Vrtčevski in šolski sistem imata, ob upoštevanju, da gre za vzgojo v obdobju odraščanja, ki pomeni tudi obdobje grajenja vrednostnega in moralnega sistema, morda premajhno vlogo. Vendar moramo vedeti, da ima pomembno vlogo tu tudi Planinska zveza Slovenije in starši s svojim mišljenjem, interesi, zgledi in s tem z vzgojo.

Premajhen je tudi delež medijev. Televizija, radio, časopisne priloge in podobno so namreč tisti, ki omogočajo stik z zelo velikim številom ljudi. Prek njih lahko dostopamo tudi do tistih, ki niso vključeni v gorniške organizacije in s tem povezanim usposabljanjem.

Na tem mestu želimo opozoriti tudi na pomembno dejstvo, da je preventivno delovanje na področju gornišva bistveno cenejše kot reševanje. Slednje je z enostavnim izračunom prikazal Peršolja (2005b) in ob tem ugotovil: *"preventivno delovanje je devetkrat cenejše od reševanja"*.

12. SKLEP

V diplomskem delu smo opravili pregled stanja gorniških nesreč v Sloveniji v obdobju 1997–2006, pregledali aktualno gorniško preventivno delovanje in pomoč pri nesrečah v gorah. Več pozornosti smo namenili krovni organizacijama na področju gornišva – Planinski zvezi Slovenije in Gorski reševalni zvezi Slovenije. Pregledali smo tudi preventivno delovanje policije na področju gora ter sodelovanje Slovenske vojske. Zanimale so nas še vsebine povezane z gorništvom v vrtcu, osnovni in srednji šoli ter vsebine povezane z gorništvom na fakultetah.

Namen diplomskega dela je bil pregledati stanje gorniških nesreč v Sloveniji in aktualnega preventivnega delovanja v gorah, s ciljem ugotoviti in poiskati morebitne nove oziroma nadaljnje možnosti gorniškega preventivnega ukrepanja.

Ob pregledu stanja gorniških nesreč v Sloveniji v obdobju 1997–2006 smo ugotovili, da se je zgodilo 1679 gorniških nesreč, v katerih je Gorska reševalna zveza Slovenije nudila pomoč 1973 osebam. Od tega se je, če izključimo leto 2005 za katerega podatka nismo uspeli pridobiti, smrtno ponesrečilo 173 oseb. Daleč najpogostejši vzrok gorniške nesreče v tem obdobju je bil, po ocenah Gorske reševalne zveze Slovenije, padec. Najpogostejši povod zdrs in takoj za njim telesna nepripravljenost. Delež tujih gorniških ponesrečencev v slovenskih gorah se je v vseh teh letih gibal med 15. in 28. odstotki in je povprečno znašal 22,7 odstotkov. Največ gornikov se je ponesrečilo v mesecu avgustu (23 odstotkov) in v mesecu juliju (19 odstotkov) med 12. in 14. uro. Med gorniški ponesrečenci je bilo največ tistih, ki jih je Gorska reševalna zveza Slovenije uvrstila v "kategorijo" planincev. Ob primerjavi s članstvom v Planinski zvezi Slovenije smo ugotovili, da je največje število ponesrečencev v tej kategoriji med drugim posledica največje zastopanosti te kategorije v slovenskih gorah. V največjem številu gorniških nesreč je šlo za neorganizirano skupino, to je v 41 odstotkih vseh gorniških nesreč v teh letih, v 34,3 odstotkih pa za posameznika. Pri tem je potrebno opozoriti, da pri nekaterih spremenljivkah nismo pridobili podatkov za posamezna leta.

Ob pregledu števila gorniških nesreč in ponesrečencev ne moremo trditi, da je število teh v izbranem obdobju na splošno naraščalo, temveč se je spreminjalo po posameznih letih. Pregled podatkov Statističnega urada Republike Slovenije o prihodih in prenočitvah turistov v planinskih kočah in domovih ter podatkov Planinske zveze Slovenije o članstvu v zvezi pa je pokazal upad obojih. Zmanjšalo se je namreč število članov Planinske zveze Slovenije, še bolj pa je opazno zmanjšanje števila prihodov in prenočitev domačih turistov v planinskih kočah in domovih.

Veliko zabeleženo zmanjšanje števila prihodov in prenočitev domačih turistov pripisujemo tudi pomanjkljivemu vpisovanju v vpisne knjige v planinskih kočah in

domovih. Zato menimo, da je v bodoče gornike potrebno opozarjati na vpisovanje v vpisne knjige, saj je tudi to pomemben vidik gorniške preventive.

Pri pregledu aktualnega gorniškega preventivnega delovanja v Sloveniji smo ugotovili, da je krovna organizacija na gorniškem področju Planinska zveza Slovenije. Slednja v gorniško usposabljanje in gorniško infrastrukturo, v torej v gorniško preventivo, vloži največ truda in dela. Tudi Gorska reševalna zveza Slovenije, kljub temu, da je njeno prvobitno poslanstvo reševanje in pomoč, vlaga precej truda v gorniško preventivno delovanje. Opazna je tudi pomoč policije in Slovenske vojske, zlasti pri helikopterskem reševanju v gorah. Vendar menimo, da so možnosti njenega delovanja na področju gorniške preventive še precejšnje. Eno izmed možnosti vidimo v izdelavi videospota z gorniško preventivnim pomenom.

Pri pregledu vsebin povezanih z gorništvom v vrtcih, šolah in fakultetah lahko zapišemo, da predšolski in osnovnošolski sistem prinaša osnovna pohodniška znanja, ki vplivata na zavedanje ter sposobnosti otrok in mladine za hojo v gore. Vendar menimo, da bi bilo potrebno osnovna znanja kasneje nadgraditi. Tako bi učni načrti srednjih šol lahko vključevali bolj poglobljena znanja z gorniško tematiko, saj je precej več ljudi, ki preidejo srednješolsko izobraževanje kot članov v Planinski zvezi Slovenije, zato vidimo možnost posredovanja gorniških znanj tudi tu.

Pri pregledu gorniškega preventivnega delovanja preko medijev smo ugotovili, da je le-to precej pomanjkljivo. Trenutno lahko na televiziji spremljamo le eno oddajo z gorniško tematiko. Prav v preventivnem delovanju preko medijev vidimo možnosti večje ozaveščenosti tistih, ki zahajajo v gore neorganizirano oziroma izven planinskih društev. Mediji ponujajo enostaven način informiranja in izobraževanja, dostopen skorajda vsem, še zlasti če govorimo o preventivnem delovanju preko televizijskih oddaj. Menimo, da bi se na tem področju, s sredstvi kot so poučne televizijske oddaje, dokumentarne oddaje ter večjim informiranjem o gorniških nesrečah, njihovih vzrokih in okoliščin, dalo narediti še precej. Tudi priloge številnih slovenskih časopisov bi lahko vsebovale več člankov vključujočih vsebine z gorniškim preventivnim delovanjem.

Menimo tudi, da bi bilo potrebno ukrepanje za zmanjšanje tujih ponesrečencev v slovenskih gorah. Tu je že Gorska reševalna zveza Slovenije ugotovila, da so možnosti preventivnega delovanja v ustreznem načinu obveščanja in opozarjanja tujih planinskih organizacij in posameznikov na vremenske razmere in druge okoliščine glede varnosti v naših gorah. Vidimo predvsem vlogo spletnih strani agencij za vreme in drugih v tujem jeziku. Dejstvo je namreč, da v Sloveniji nimamo natančne vremenske napovedi za gorski svet v tujem jeziku; prav tako ne najdemo podatkov o planinskih kočah v tujem jeziku.

Možnosti gorniškega preventivnega delovanja vidimo še v nekakšnih gorniških informacijskih točkah v dolinah najbolj pogostih izhodišč gorniških tur. Z njimi bi tujcem in tudi slovenskim državljanom nudili informacije o vremenu, zahtevnosti poti in nevarnostih v gorah, jim v nadaljevanju svetovali o turi primerni njihovemu gorniškem znanju in sposobnostim ter hkrati ponudili vodništvo.

Opravili smo torej obstoječi pregled gorniškega preventivnega delovanja v Sloveniji. Ob njegovem zaključku se, glede na obstoječ nacionalni program cestnega prometa, nacionalni program socialnega varstva, nacionalni program zdravstvenega varstva ... sprašujemo, zakaj pregled ne bi predstavljal vzpodbude za izdelavo nacionalnega programa o varnosti v gorah. Saj je vendar gornišvo *"del identitete slovenskega naroda"* (Kristan, 1993).

***"Ne pozam nikogar,
ki bi mu kamen dvakrat priletel na glavo."
(Klemen Gričar, gorski vodnik)***

13. LITERATURA

Burnik, S. (2003). *Turno smučanje, plezanje v snegu in ledu*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

Drab, J. (2000). *Gorniški priročnik: z veseljem in znanjem varno v gore*. Ljubljana: Planinsko društvo Ljubljana – Matica.

Golnar, A. (1997). *Razvrstitev in analiza nesreč Slovencev v sedem in pol-letnem obdobju kot izhodišče za preventivne ukrepe*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

Golnar, T. (1996). 2. izpopolnjena izd. *Gorniška vzgoja: osnove didaktike in pedagogike gorniške vzgoje*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Gorska šola slovenske vojske. Pridobljeno 25. 1. 2008, iz:
<http://slovenskavojska.si/poklicna/enote/pdriu/gorskasola.htm>.

Habjan, V. (1998). *Varnost v gorah*. Pridobljeno 11. 12. 2007 s svetovnega spleta:
<http://www.gore-ljudje.net/novosti/22120/>.

Interno gradivo Gorske reševalne zveze Slovenije.

Interno gradivo Planinske zveze Slovenije.

Jazbec, L. in Peršolja, B. (2004). Izobraževanje in pomen mentorjev in mentorice planinskih skupin v vzgojno izobraževalnih ustanovah [CD-ROM]. V R. Pišot (ur.), *Otrok v gibanju*. (7 pdf strani). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Jordan, B. (1991). Planinstvo, gornštvo ali še kaj?. *Planinski vestnik*, 96(7–8), 299–300.

Jordan, B. in Peršolja, B. (2006). Planinske poti, opisi in strokovno izražje. V B. Rotovnik (ur.), *Vodniški učbenik: učbenik* (str. 200–211). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Jordan, B., Seliger, B., Rovar, J. in Tomše, T. (2007). *Priročnik za markaciste: gradivo za usposabljanje markacistov*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Katedra za gornštvo, športno plezanje in aktivnosti v naravi Fakultete za šport. Pridobljeno 12. 2. 2008, iz: <http://www.fsp.uni-lj.si/gornistvo/>.

Kolenc, T. (2002). *Slovenska policija*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Generalna policijska uprava.

Kovač, M. in Novak, D. (2002). *Učni načrt: izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja. Šport: šport za zdravje, izbrani šport, šport za sprostitev*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.

Kovač, M. in Novak, D. (2004). *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Športna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo.

Kristan, S. (1993). *V Gore... (Izletništvo, pohodništvo, gornišтво)*. Radovljica: Didakta.

Kristan, S. (1997). *Športni program Zlati sonček; priročnik*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod za šport Slovenije.

Kristan, S. (2003). *Športni program Krpan; priročnik*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport : zavod za šolstvo in šport Slovenije.

Krpač, F. (2000). Planinski izleti v okviru športnih dnevov na razredni stopnji osnovne šole. V R. Pišot in V. Štemberger (ur.), *Otrok v gibanju* (str. 586–592). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Krpač, F. in Samida, S. (2004). Uresničevanje planinske vzgoje na razredni stopnji [CD-ROM]. V R. Pišot (ur.), *Otrok v gibanju* (7 pdf strani). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Letni razpis akcij Vodniške Mladinske in komisije Planinske zveze Slovenije 2008. Bilten PZS, 2008.

Lovšin, E. (1979). Hrepenenje in pogum. V B. Ingolič (ur.), *Triglav gora in simbol* (str. 82–83). Ljubljana: Mladinska knjiga.

Malešič, F. (2005). *Spomin in opomin gora: Kronika smrtnih nesreč v slovenskih gorah*. Radovljica: Didakta.

Malešič, F., Griljc, C., Kopač, V., Štebe, M. in Škarja, T. (2002). *Zgodovina reševanja v gorah nad Kamnikom*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Na kratko o Planinski zvezi Slovenije. Pridobljeno 18. 12. 2007, iz: <http://www.pzs.si/prva/index.php>.

O Planinskem vestniku. Pridobljeno 12. 1. 2008, iz: <http://planinskivestnik.com/index.php?id=2>.

Pate, M. (2007). "Želim, da bi bila to oddaja vseh gornikov". *Planinski vestnik*, 112(6), 53–56.

Peršolja, B. (2001a). Mentor planinske skupine. V B. Peršolja in B. Rotovnik (ur.), *Mentor planinske skupine* (str. 9–19). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Peršolja, B. (2001b). Program za delo s planinsko skupino. V B. Peršolja in B. Rotovnik (ur.), *Mentor planinske skupine* (str. 20–44). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Peršolja, B. (2001c). Planinska literatura. V B. Peršolja in B. Rotovnik (ur.), *Mentor planinske skupine* (str. 194–206). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Peršolja, B. (2005a). Gremo skupaj varneje v gore. V B. Rotovnik (ur.), *Planinska šola* (str. 44–52). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Peršolja, B. (2005b). Slovenska šola gorništvu. *Šport*, 53(1), 22–26.

Peršolja, B. (2006). Resnične gore. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *Zbornik referatov, 19. strokovni posvet športnih pedagogov Slovenije* (str. 49–58). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Peršolja, B. in Rotovnik, B. (2006). Organizacija vodništva. V B. Rotovnik (ur.), *Vodniški učbenik: učbenik* (str. 26–39). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Planinska založba, vzgojna literatura. Pridobljeno 12. 1. 2008, iz: <http://www.pzs.si/zalozba/knjige.php?kat=5>.

Planinske kočje. Pridobljeno 22. 1. 2008, iz: http://www.pzs.si/koce/pojem_koce.php.

Podobnik, P., Škerbinek, D., Bele, J. in Kosec, J. (2006). Analiza nesreč in reševalnega dela v letu 2005. *Planinski vestnik*, 111(5), 85–96.

Področni dan varnejšega gibanja v gorah. Pridobljeno 12. 1. 2008, iz: <http://www.grzs.si/?MenuID=9&EventID=17>.

Polajnar, D. (2005). Gorska reševalna služba. V B. Rotovnik (ur.), *Planinska šola* (str. 105–120). Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Poročilo o aktivnostih vodniške komisije pri PZS za leto 2007. Pridobljeno 13. 2. 2008, iz: http://www.vodnistvo.net/file_download.php?int_item_id=107.

Pravilnik Komisije za usposabljanje in preventivo Planinske zveze Slovenije (2006). Pridobljeno 18. 12. 2007, iz: <http://kup.pzs.si/files/File/Akti/KUP%20PZS%20pravilnik%2C%20sprejet%201.%20december%202006.pdf>.

Pravilnik o vzgoji in izobraževanju na področju športnega plezanja. Pridobljeno 11. 2. 2008, iz: <http://ksp.pzs.si/Struktura/Dokumenti/Izobrazevanje/Pravilnik%20o%20vzgoji%20in%20izobrazevanju.pdf>.

Predstavitev Gorske reševalne zveze Slovenije. Pridobljeno 19. 12. 2007, iz:
http://www.grzs.si/ftp/GRZS_kratka.ppt.

Predstavitev letalske policijske enote. Pridobljeno 14. 1. 2008, iz:
<http://www.policija.si/portal/organiziranost/uup/lpe/predstavitev.php>.

Preventivna akcija za zagotavljanje varnosti v gorah. Pridobljeno 14. 1. 2008, iz:
http://www.policija.si/si/szi/szi_prikaz_det.php?id=1176.

Preventivni nasveti Policije za obisk gora. Pridobljeno 14. 1. 2008, iz:
<http://www.policija.si/portal/organiziranost/pu/li/preventiva/2007/pdf/sep24-preventiva-gore.pdf>.

Program tečaja Dnevi varstva pred snežnimi plazovi. Pridobljeno 12. 1. 2008, iz:
<http://www.gore-ljudje.net/informacije/8196/>.

Programi komisije za usposabljanje in preventivo upravnega odbora PZS. Pridobljeno 29. 1. 2008, iz: <http://kup.pzs.si/index.php?id=9&flag=1>.

Ratgeber, A. (2002). *Gornikov svetovalec*. Ljubljana: Gorska reševalna služba Slovenije.

Schubert, P. (2004). *Nevarnost v gorah: Varnost in tveganje v skali in ledu*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Statistični letopis 2000. Pridobljeno 13. 2. 2008, iz:
http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=26&leto=2000&jezik=si.

Statistični letopis 2007. Pridobljeno 13. 2. 2008, iz:
http://www.stat.si/letopis/index_vsebina.asp?poglavje=26&leto=2007&jezik=si.

Statistični letopisi od leta 1996–2007. Pridobljeno 22. 2. 2008, iz:
http://www.stat.si/pub_letopis_prva.asp.

Statut Gorske reševalne zveze Slovenije. Interno gradivo Gorske reševalne zveze Slovenije.

Statut planinske zveze Slovenije (2007). Pridobljeno 18. 12. 2007, iz:
http://www.pzs.si/o_nas/statut.doc.

Stritar, U. (2004). *Z vrtcem na večdnevno bivanje v gorski svet [CD-ROM]*. V R. Pišot (ur.), *Otrok v gibanju*. (6 pdf strani). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče.

Stritar, U. (2000). S skupino predšolskih otrok v gore. V R. Pišot in V. Štemberger (ur.), *Otrok v gibanju*. (str. 444–449). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.

Strojin, T. (1995). *Etika in odgovornost v gorah*. Radovljica: Didakta.

Šegula, P. (1978). *Nevarnosti v gorah*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.

Škerbinek, D. (2006). Gorska reševalna služba Slovenije in njeno sodelovanje z IKAR. *Planinski vestnik*, 111(10), 4–7.

Škerlak, V. (1991). Gorništvo ali planinstvo?. *Planinski vestnik*, 96(10), 417–419.

Študijski program razrednega pouka na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani. Pridobljeno 15. 2. 2008, iz: http://www.pef.uni-lj.si/st_prog/rp/rp.pdf.

Tomazin, I. (2007). *Tragedija v Turski gori*. Tržič: Didakta.

Tomazin, I. in Avbelj, M. (2006). Reševanje v gorah s helikopterjem. *Planinski vestnik*, 111(11), 21–25.

Učni načrti in katalogi znanj za srednješolsko izobraževanje. Pridobljeno 20. 1. 2008, iz: <http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2005/programi/index.html>.

Urniki Pedagoške Fakultete Univerze v Mariboru. Pridobljeno 15. 2. 2008, iz: http://www.pfmb.uni-mb.si/index.php?page_id=213.

Visokošolski strokovni program za trenerja izbrane športne panoge. Pridobljeno 15. 2. 2008, iz: <http://www.pfmb.uni-mb.si/xinha/plugins/ExtendedFileManager/Demo/images/studijskiprogrami/trener.pdf>.

Zakon o planinskih poteh. Pridobljeno 22. 2. 2008, iz: <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=200761&dhid=90484>.

Združenje gorskih vodnikov Slovenije. Pridobljeno 9. 1. 2008, iz: <http://www.zgvs.si/>.

Zloženka "Snežni plaz nima voznega reda". Pridobljeno 25. 1. 2008, iz: http://www.grzs.si/ftp/zlozenka_plaz.pdf.